فارسي خوانو د حيرت گوتي په غاښ کړې
چي حنــــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي ديوان

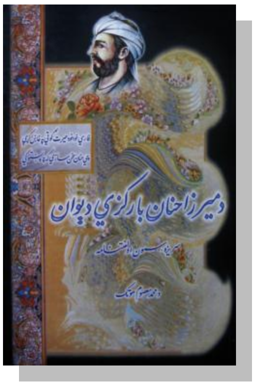

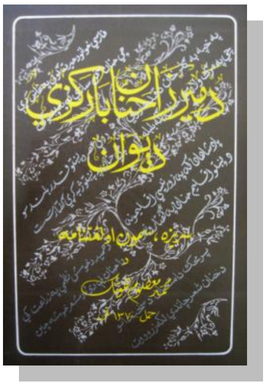

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۰۸۱ -۲٦٦۴۲۳٦
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
څلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروسته د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د ځلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده. هڅه موکړې ده چې د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والوترلاسه پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکې توفیق غواړو.

په پای کې هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چې هغه خپرنیز کارونه او لیکنې چې د دوی په پروګرام کې دي ترسره کړي او په ژوند کې یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چې دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شېږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د ميرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ دېوان تهيه سوی وای. اوبه تر ورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتياوو يادابښتونه مي هم واخيستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نيت غوټې تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د ميرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وايي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مبنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.(1) په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غښ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده — ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکارپور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وايي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي څو دوه اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).(۲) زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لارې را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ور ته نښاني کړې ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کې نیولې وې. یوازې یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبره) کې د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مې د معیاري لیکني په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلې ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټي تر چاپ شپږ ډېرش غزلې، قطعې او قصیدې زیاتې دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دې له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسې نوري نیمګړتیاوې ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کې دې د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوې دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کې د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۶ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګچه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چې ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کې په کراچۍ "سندهـ" کې په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټې ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چې زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچۍ ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر ښږ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چې متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلې مقطع بیا په علیحده چوکاټ کې نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کې یو میناتور هم لري. په هر مخ کې یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چې د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۶۰" دئ چې "۳۲۰" مخه کېږي. د ځرمني کلکه وقایه لري چې وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي ښخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چې ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چې د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چې ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چې ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چې د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کې د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکې د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال یې هم د هماغې بلې نسخې له تاریخي مادې سره توپیر لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقیق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کې یې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۶" غزلې قطعې او قصیدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زیاتي دي.

باید و وایم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسیون کې خوندي او له سره وقایه سوي دي. د صحاف صاحب له یادونې سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما یې یادونه کړې ده، بدلون نه راغلی دی.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه یو وار بیا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسیون یې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ایښی دئ. دا یې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلایشه مینې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاینه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاینو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دې دی ژوندی ، بریالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هیله.

محمد معصوم هوتک

اوکویل – اونټاریو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي ليکني د لوستلو تکليف بيا ورکړم چي ښايي ثو کاله وړاندي يې په "هيله" مجله، دويم کال، لومړۍ ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخيال شاعر ميرزا حنان بارکزی د حميد مومند د ادبي لاري له پياوړو لارويانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګينيو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسيکو شاعرانو په پيروی د ځينو تاريخي پېښو نېټې د تعميې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او يو ونيم معماوي يې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسيکي شاعرۍ يوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاريخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له يوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړيکي هم ولري خوندوري وي او شعريت هم پکښې وي. ځينو شاعرانو کله کله په تاريخي مادو کي يوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو بې د تاريخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاريخي مادو ډېر پېښيږو. نومړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بيانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غـره واوره وربـدلي نيسـاني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
اميـدوار اوسـه لـه بختـه لـه اقبالـه (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زمونږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځيني يې لا کرېږي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د ليکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښي راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، ځرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۶ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوې سته خو هغه داسې شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دې د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوې ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نورې په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوې سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نورې پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ورزیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسې دئ:

په اتمام کي چي مې وکړ استفسار
عقـل و ویـل تـاریخ اختصـار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلې او قطعې زیاتې لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمــــا مـــــي ده د اســـــم دوه ســــمکه
حـــا و دوو ســــمکو ورکـــړه دا علــــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمــــا مـــــي د اســـــم دوه ســــمکه
حـــا د رو و ســـمکو ســر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ورولوېږي.

معمــــا مـــــي ده د اســـــم دوه ســــمکه
حـــا د دوو ســــمکو ســر کــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۰مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بېخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لــــه هنـــده دلاوره	ورســـــره عجـــب حیـــوان و بـــــرادره
دا حیـــوان قـــادر پخپــل قــدرت جــوړ کــړی	لس یې خولې او د برش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دېوان کې راوړی دئ، چې د کوټي چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې يې په حاشيه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ورته کښلي دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چې زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټي چاپ په ۲۲۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونه يې په نور د جبين ونيو | درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مديني معجزه ګوره | چې مه څيري سوه په ميان کې يې دين ونيو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ "مه" چې څيري سي يعني "ميم" او "ها" يې سره جلا سي، "دين" يې په منځ کې ور ولوېږي، "مدينه" ځني جوړېږي. د کوټي چاپ ثبت يې داسې دئ:

افلاکونه يې په نور د جبين ونيو | درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مديني معجزه ګوره | چې ماه څيرى شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) څيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چې دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه | خدای دې ورکړې په جنت کې سراچه
له هوښياره مې د مرګ وکړه پوښتنه | را تې و ويل تاريخ سو مرغ چه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کې سته د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸هـ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړيني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندې چې مې و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کې زما سره يوازې يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رشتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لري، يوازې يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاريخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټي چاپ چي له کومي نسخي څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلـه ګـاه مـی پـه عمـل لکـه بيضـه | د ريـا لـه غشـی ئـې خلاصـه فضـه
هـاتفي ئـې پـه وفـات کښـی دغـه و وې | چـې تـاريخ ئـې دا مقـام سـو روضـه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چي په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چي د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټي چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسي لولو:

قبلـه ګـاه مـې و جـوار تـه د کـريم | شـو روان الحکـم لله الحکـيم
لـه هوښـياره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه | ول تـاريخ يـې دئ لـه اجـر عظـيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسي نتيجه را ايستلای سو، چي "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چي هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټي چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چي له ميرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستی تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چي معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چي د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چي ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مي عقيده ده چي پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زيار ترتيب سوی دئ. سريزه او لغتنامه يې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هيوادمل صاحب پخپله سريزه کې د دغه کار علتونه هم بيان کړي دي او ويلي يې دي، چي متون بايد د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سريزي په (ع) مخ کې خپل دلايل راوړي دي. که دا کار يو ادبي او تاريخي ضرورت نه وای نو ولې به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبين مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاريخي ماده د (بين المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) يې و نه ليکي. [1] د دې کار اړتيا بالکل ځرګنده ده. که يې دا کار کړی وای نو د ميرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتيا کاله به يې نور ژوند هم په مخ کې وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتيا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاريخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کې د (اخوی ام برهان) په القابو ياد سوی دئ. په همدې دليل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبوونکو د ميرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني يار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه يې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاريخ يـــې دا هـــاتفي و وې لـــه دا نـــيم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاريخي مادې د ليکلو په برخه کې ما د دېوان د سريزي په (د) مخ کې خپل نظر او په خطي نسخو کې د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کې مي بيا هم سمې نه دي تطبيق کړي. ما د علمي احتياط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوريځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نيم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کې مي بايد د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ايستل سي، يو زرو دوه سوه اته اويا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د ميرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دليل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سريزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هيله) مجلې مسئولينو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کې د معيار د عاميانه درک تر اغېزي لاندې هم د حنان په شعر او هم زما په ليکنه کې لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاريخي ماده يې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو يې به (شو) باندې د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما ليکنه د چا خبره معياري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاريخي مادو په ويلو کې د حنان ټولې خوارۍ يې ګډې وډې کړې دي. ځکه ميرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتې دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که يې د معيار د عاميانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) وليکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به يې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان يې په نوموړې قطعه کې د مړيني پېشګويي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نو موړې ځلوريځه داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــی پـــه زړه اوربـــلاوه | پـه پوښــتنه مـی ئـې هـر ځـای لټـاوه
د وفـــات تـــاريخ ئـــې دا هـــاتفي و وې | لــه دا نيمــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سني سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن ليک کي يې د خطي نسخي اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وګرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مـــرګ خبـــر مـــات کـــړم پـــر مـــلا | چـــي مشـــفق او مهربـــان و پـــر هـــر چـــا
لـــه هوښـــياره مـــي د مـــرګ پوښـــتنه وکـــړه | وې ويـــل تـــاريخ زردوه ســـوه اويـــا

دا ښېته ښيخي ځرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستۍ تاريخي ماده د ميا جان محمد اخند ﷫ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. ځلوريځه داسي ده:

چـــي ولـــي و د خپـــل وخـــت فـــاني فـــی الله | نـــا اميـــده يـــې څـــوک نـــه تلـــه لـــه درګـــاه
يو هوښيار يې په وفات کښـــي داســـي و وې | دا تـــاريخ مياجـــان محمـــد رضـــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي پېښه د

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادابنت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي د اسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثیې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جـــوار تـــه د مـــولا ســـردار قـــرین ولاړ   چي مرغوب د کل عـالم و په تحسـین ولاړ

اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه"   چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنیا یقیـن ولاړ

☒ ☒ ☒

ټورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

(2) دغه میاجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ یو پوړنی – ۹۳ مخ د لیکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه ترتیبیږي، انجمنونه جوړیږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي ځېرې د ادب میدان ته راوزي دي علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرې سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خیل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.
(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مې د دي روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرۃالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سي. یوازي مې دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زما پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه — خدای دي ور کړي پـه جنت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښــتنه وکـړه — راتـې و ویـل تـاریخ شـو مرغـی چـه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دی وایي:

د برهــان مــرګ مــي پــر زړه اور بــلاوه — پــه پوښــتنه مــي همــه ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې — لــه دا نــیم برهانــه مــخ و ګــرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پــه خپــه بــه ګلرخــان د قنــدهار وي — چي پـه مـرګ ولاړ شـي "حـنان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لــه حنانــه قــرار څــه غــواړې ناصــحه — چي رسوا کـړ دا ستا عشـق پـه قنـدهار کـي

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کیښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا لــه غمــه د کــوم مــخ "میــرزا حنانــه" — لــه ژړلــو چـي مـي نـه دربـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټر او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخـوي دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه"   دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي

"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندي بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

سـتا لـه غمـه نـه یـم ځـه یـم چـي دا هسـي   لا د دېرشو کالو نه یم موی مي سپین شو

"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چـي پـه سـپینه ږیـره نـه اوړي د ښـکلو   آفـرین دي شـه "حنانـه" پـر همـت

"دېوان – ۴۹ مخ"

چـي پیـری مـي ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد   راتـه ښـایي اوس عصـا د سـر و قـد

"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چي د سراو پای بیتونه یې داسي دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ   چي مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ

اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه"   چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنیا یقـین ولاړ

"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي مورږ ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوې ده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نورو دې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چي دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې مورږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهی اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي یې د خپل ورور برهان نومي د مړیني نېټه په یوه ځلوریځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځایه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زیار کښ محقق ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده "حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقیق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي لیکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحمید مومند د دېوان په سریزه کي یې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي لیکونکي په زیار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" لیکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار ولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقیق، همدومره ویلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امیر شېرعلیخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښخېدو د ځای په باب د ویلوو هیڅ راز معلومات نسته.

تألیفات یې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د میرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهیر" نومي کتاب ښاغلی مؤلف لیکي: "میرزا حنان په پښتو او فارسي زیات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تیار سوي متن کي یوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ثوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ویلي وي، ښایي دېوان به یې هم درلود. خو داخبره راته لاینحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي دیوې فارسي غزلې د راوړلو ضرورت څه و ؟

---

(1) په دې ځلوریځه کي تاریخي ماده "له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د لیکدود له مخي د "برهان" مغیره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي باید د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم باید "هـ" محاسبه نه سي. زما په خیال له "نیم برهان" څخه مراد "ځوان برهان " دئ، ولي که د "برهان" نیم قیمت "179" له تاریخي مادې څخه ووزي، "1104 " پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه یې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهیر- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادوَنه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ–کابل–د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لارېي:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چې ده د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ځنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چې میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چې حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کې لوړې درجې ته هم رسېږې او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلې او استادانو د ګدۍ په پای کې کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلې او استادانو د ګدۍ په پای کې" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چې حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کې وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کې د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چې دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کې یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسې تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخې وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چې دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کې هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کې شاملېږي:- کامګار خټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"
(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چې استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پيروي مې د "حيمد" موشگاف وکړه | ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات

"دېوان–۴۲ مخ"

د حميد د شعر بحر ته "حنانه" | يو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابيات

"دېوان–۴۵ مخ"

د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کې | دا "حنان" يې د ئ د شعر خوشه چين

"دېوان–۹۷ مخ"

حنان په رښتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم گام هم ږدي.

حنان وايي:

چې مې وليدې د ترکو سترگې غوړې | نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي کوړې

"دېوان–۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چې په غتو سترگو گوري نابينا وي | چاچې وليدې د ترکو سترگې غوړې

"دېوان–۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ | چې لمر پټ شو په سحاب

"دېوان–۴۳ مخ"

حميد وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت | نباپېرو مخ په حجاب

"دېوان–۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه | که سينه وه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان–۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ | چې سينه شوه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان–۲۳۴ مخ"

(1) د حميد د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لـه حميـده سـره آس د شـعر نـه ځـي — کـه "حنـان"پـه حـرص مځکـه کـړي پـره

"دېوان–۱۲۱ مخ"

حميد وايي:

پـه حـرص کـه مـځ د زمکـي کـړې پـره — رابـه نـه وړي تـر نصـيب زيـاتـه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمينو اغيزي هم ليدل کېږي د هغو اشعار يې د تضمين په ډول هم اخيستي دي. دی وايي:

زه "حنـان" د يـار پـه غـم لکـه ګـل واشـوم — کـه "رحمـان" و د اشـنا لـه لاسـه سـتړی

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه يـــم پـــه زړه ســـتړی — پـه فلـوس مـي پـه کـار نـه دئ درسـت وګـړی

"دېوان– ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پير محمد کاکړ د يوې غزلي په اقتفاء يوه بشپړه غزل لري چي مقطع يې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پيرمحمـد — کـه پـه قيامـت کـي پـه پنـاه د پيغمبـر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز خبره جلا ادبي تحقيق غواړي او دا خو پاني سريزه د دا ډول تحقيق ګنجايش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي ليدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پيکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په رديف کي په "نوي طرحه" يوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه يې بللای سو. لاندي به يې ولولو:

حنان وايي:

نبـــک بـــدا د ازل و قتـــوبش و — د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـښ و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف — روانـه يـخ سـخن کانـد لـريش و

عشـــق ايـــم دام يـــن لـــره ســـتي د — بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو ربـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د — اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــښ و

(1) وګورئ- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه اڼـو کښ ه و نغښـت ـــــ اب يـي سـتا ديـدن و د اورپـېش و
چي مي وارا پـه ياد شي ارقيب هم ـــــ اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و

خـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېش و
"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدي بڼه معنا نه ورکوي، مګر که د هري کلمي د پای توری د راتلونکي کلمي د سر توری وګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دي ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو ـــــ و د چـا بـد د چانـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغـــان نالـــه هـــردم د بلبـــل لافـــه ـــــ تـاب يـي ستا د ديدن نه و دارو پـېش شـو
عشـق قـايم مـدام مـين لـره هسـتي ده ـــــ د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نسـترن نـرګس سـنبل لالـه شـبو ده ـــــ دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښي ښه و نغښت ـــــ ما تـه هر ساعت تـر مرګ بتـر را پـېش شو
چي مي يو وار را پـه ياد شي يار رقيب هم ـــــ فروانه(1) هيڅ سخن نه کاندي دلرېش شو

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېش شـو

د دي غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يي کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دي عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هر راز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يي څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـي چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ ـــــ پـه دا چـين کـوي د چـين د مشـکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي ـــــ پـه دنيـا کـي بـي زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوي وای مګر د روميی کلمي "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته | نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ | ویـل خـال مـي دئ امـام ورځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چـــي لـــه بویـــه محـــروم کـــړئ و دلبـــر | پـــه کارمـــه لـــره دا ســـي بیکـــاره ســـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال در تــه حضــور کــړه | لـه دا وروسـتو هالـه ځان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـــــد ســـــرور ســـــردار و د عـــــالم | عـــدل و حکـــم هـــم دوام واره محکـــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پیبنلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي ښخ او کونجونه یې د سرې څرمنې دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلې څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ — یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ښخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه د یوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات يې — په عطا په کرم حل المشکلات يې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را — سمندر رنګه د پټي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه څکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوبې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلاګردان هغه کاغذ ته وایي چي دکتاب د لومړۍ پاڼې او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعي، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخي لیکدودي ځانګړتیا وي په دي ډول دي:

(ځ) او (څ) یو راز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کارېږي د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کارېږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زبر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کارېږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

ارواښاد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و ، یو مخ سریزه او ښاغلي

---

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدیر و ، دري مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو لیکنو کي هغه نسخه چي د دیوان د ترتیبولو په وخت کي تري استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتٰی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دیوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښاني سته چي مرتب باید څوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دیوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجیع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دیوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوي ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دیوان دا سي یوه نسخه وه چي "تر جیع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دیوان د ترتیبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خیال د دیوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دیوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپ ونه هرو مرو نیمګړتیا وي لري.

لکه چي مخکي مې و ویل د دې متن په ترتیبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهني اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف یا شاعر په خپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دیوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتٰی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وایي:

یــو ځوبیتــه در تـــه وایـــم معنـــوي	نـــه قطعـــه ده، نـــه غـــزل دئ مثنـــوي
پـــه پښـــتو ژبـــه مـــي و وایـــه کتـــاب	هـــر غـــزل یـــې اووه بیتـــه پـــه حســـاب
دا پـــه دا چـــې مولانـــا مولـــوي جـــام	د دېـــوان غـــزل اووه بیتـــه تمـــام
چـــې الحمـــد د قـــرآن اووه آیتـــه	زیاتـــه نـــه ده ابتـــداء تـــر نهایتـــه
ده نـــور خپـــل دېـــوان پـــر دا بحرتیـــا رکـــړ	ماهم خوښ پـه ډېـر رغبت د ده رفتـار کـړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخې زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلې ځیني بیتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، یا به یې توپیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د ردیف دوې غزلې،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چې وا یي:

چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې　　　جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مې په هر رديف کې د ننه د قافيې د لومړي، دوهم، دريم او حتٰى ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې ترتيب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتيب وړاندې وروسته سوئ دئ. ځيني غزلي مې له يوه رديفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشيه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نيول يو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هيواد مل دا خبره ښېخي پر ځاى ده چې وايي: (دا د متن څېړني يو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ بايد دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ بايد کلاسيک متنونه په معياري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولاى چې د احمد شا بابا دېوان په يوسفزۍ لهجه خپور کړو، يا د پير محمد کاکړ، شمس الدين کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهيه او چاپ کړو. د غسي عمل که له يوې خوا د متن څېړني له موازينو سره مغايرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کيفيت ته هم زيان رسوي).(1)

د لهجو تو پير يوازي په "شو ، شي-سو ، سي" يا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځيني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پير زياتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي ليدل کېږي. د حنان د لهجي له مخي "چي" بايد په لنډه "ي" و کښل سي، که يې د اوسني معياري ليکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي يې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" يا په معياري ډول د "کې" په ښه و کاږو د "که يې" معنا ښندي. شاعر د شعر ويلو په وخت کي له خپلي لهجي سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه يا معياري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زيان رسېږي. له دې امله بايد متون د داسي چا له خوا تصحيح او تهيه سي چي يا خو له شاعر يا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او يا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نيولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پاى کي د دې خبري يادونه ضروري بولم چې د متن د تهيه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نيمګرتياوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپير کله کله نه تشخيصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره يې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلي په 193 – 194 مخو کي ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سريزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپل دقت کړئ دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هیله لرم.

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را   سمندر رنګه د پتهي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره   لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي   د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله   په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا يې په زړه بله هوا ګرزي   د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله   په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

١(٢)   ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را   ٧(3)

الهي ستا د عرفان له میو جام را   چي په مست یم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که کُلي خیال را څخه محوه   اسم ذات پر زړه جاري (۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه   مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه   ستا په حب سره همېش د زړه ارام را (۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه (۶)   له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم   بېزاري له ماسِوا څخه مدام را (۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره   پیروي د کاملانو پر اقدام را (۸)

٢   الهي د خپل حبیب له برکته (۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را   ١۵

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) وا خیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب(1) تئ له چشمانو هر سهار زما ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره که یار کښت د مهرو که پر مزار زما
ځو باریک لکه موی نه شي په ډېر فکر و به نه ویني په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفايي ځني ښښېږي لپي لپي راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې(۲) کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست(۳) تن بې(۴) شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه ښو ۲۲
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما

ستا له خولې ښخه که ګل زده کړه خندا بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته که دوا مي د دردو کړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غواړم د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا(۵)
ځو په خیال د خال و خط یم اخته شوی د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور راباندي بل کړ بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا(۶)

۴ فلک دف د خورشید و وهي له شوقه ۲۹
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا

ځو به ګرزم ستا د مخ په تمنا ځغلېده په روڼا نه شي د بربښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې(۷) پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو بولي ځوک دا ستا د نیم وښته بها
خزان کښېښووې(۸) د ګل له ژړه رنګه د بلبل د ږغ پر ښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"(۹) ۳۶
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا(۱۰)

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېربېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې زړه دا ستا په مینه کړ اشنا   خپلې وینې مې د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهید قبر مې ولید   چې کېلې ور ته پراته وو شا و خوا
پیروي د عقل هسې ده زاهد ته   لکه یو روند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زلیخا کمه   چې یې واخیست(۱) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر یم طبیبه راشه   ستا په دید سره مې شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فیضه هیڅوک محروم نه دي   که پادشاه د زمانې دئ که ګدا(۳)
د یعقوب په شان شوم روند راشه یوسفه   د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتیا(۴)

۶   که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ
رحم بویه پر "حنان" بې دست وپا   ۴۴

زړه مې و ووت ستا د دید و جنګ ته بیا   خدای زده څه به شي ور پېښه له دي(6) خوا
را معلومه ده چې بیا به تېښته(7) راوړي   ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړې چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پیدا کړه   نوم مې ډېر ډېر یادوې چې هېر کړې ما
په ببزی لیندی د وروځو خدنګ ولې   هسې رنګ چې خبر نه یم سم اذا(۹)
د بانو غشي یې بې توبریو منبلې   هیڅ ګزار یې له زړه نه درومي خطا(۱۰)
د عشق عیش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱)   هر ورغوی لایق نه دئ د حنا

۷   د خندا په موج یې لب راغله "حنانه"
په چمن کې کړ غونچې کمیس قبا   ۵۱

زما یاره زړه دي بایلو په رشتیا   خبر نه یم یوړ کومې(12) دلربا
د دې ښهر خوبرویان دې صدقه شه   بندي کړئ یې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کې   دا چې ناست یې لاس ترزنې بېنوا
ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14) یې   دا د کوم یوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کې د بل ناسته(15)   واړه عشق دئ چې دروېښوده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چې یې کښېښود. (2) چاپي دیوان: "په یوه بوسه مې شي د زړه دوا ". (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (4) دا بیت په اصل کې نسته له چاپي دېوانه واخیستل سو. (5) "مهرباني" باید درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم باید و ویل سي چې په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی له پنځم بیت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی د ځلرم بیت وروستی نیم بیتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب یې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خویونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې — ته د یو د پاره(1) سل د پاره ستا

۸ — و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومې
جریده به در پسې وي ترغه ځا(2) — ۵۸

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما — خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستئ لاچیچي و — اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباوه د زړه په وینو — اوس په لاس کنبي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت — خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېرې پر ماوکه چي یار راغئ — چي تر جار کړم سر و مال و هستي(3) کل زما
چي له ماتئ ما لیده(۴) هسې مړ نه شوم — حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹ — راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما — ۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما — یو پر بل شو شواخون(5) پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ — چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم — چي آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷) — مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده — په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول مینې(۹) ژړا لویه خامي ده — د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰ — هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما — ۷۲

څو به کړمه ستا(۱۰) د وصل تمنا — عقل و هوښ(۱۱) را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲) — که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم — ولې نه ده ستا د نیم وېښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم — مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: د غه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفیٔ اخیستئ نه شم(1)   که څه یو، یو په رنګ زه د کهربا
په نیم دید که مي زړه(۲) و باخښه و تاته   خدای حاضر دئ خجل یم له دې وینا

۱۱ دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا ۷۹

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا   دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اسیرو زړو تړل دي بل څه نه دي   چي و غوړو ته خم شوئ دئ کاکل ستا
هرګز نه اروي زګېروی د مهجورانو(4)   آفرین دي وي پر هسي تغافل ستا
که به آه چیري(5) قبلېږي د عشاقو   نه دي وي هرګز د حسن تنزل ستا
د یوه لښکر سپاه دي سره وژني(6)   وا عجب دئ د عشاقو تسلسل ستا
سجدې د شکراني کړم بسمل طوره   چي د زړه غوښي مي توی شي(7) په منګول ستا

۱۲ که ژړا افسوس فریاد که(8) عیب نه دئ
د رخسار پر ګل "حنان" دئ یو بلبل ستا ۸۶

دا یې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا(9)   دا یې زلفي خال وخط دئ که هجوم دئ د بلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي(10)   دا یې غاښ په خوله کي نمایي(11) او که دئ دُر یکتا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ   دایې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نارنج ترنج دئ که غبغب دئ حیرانېږم   نه توبه توبه غلط شوم خجل یم له دې وینا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي څرخ د زړه په میان دئ(13)   که ناوک دئ نه پوهېږم قتلوي مي بې پروا
دا یې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ   بې صرفې که ګُزارونه غشي نه دروي مي خطا

۱۳ دا یې زنه ده که سېب ده د "حنان" د زړه آسېب ده
چي په تش آرزو یې(14) کېږي د رنځورو زړو دوا ۹۳

له فتنې(15) په سایه خلاص یم د مژګان ستا   خاطر جمع وي له واړو پرېشان ستا
څه الفت(۱۶) زما غریب او ستا د غشو   دغه واړه دلجویي کوي پیکان ستا
سر یې تل پر زانو ایښئ وي د فکر   هغه څوک چي یې په زړه کي وي ارمان ستا
له حیرته سترګي پټي کړي خوله وازه   له کتو سترګو تړلي دي(17) حیران ستا

---

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه. (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ بربښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنډلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سيل راته راشي[1] — چي تعريف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2] — منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[۳] شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور لره ارمان يوړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما — مسخر نه کړ شوخ چشم پريزاد ما
سرو مال، دين و دنيا، دانش و صبر — په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هيڅ اثر يې[۴] پر سنګين خاطرو نه شو — يو په سله خواري و کښېي تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ويل کېږي — ګفت مي ورئ دئ په صدق[۵] د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې[۶] ستا په کار شي — پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زيارت به مي ځراغ له خپلو بل وي — له رقيبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وايم اوس هر څه را رسېږي — ګيله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[۷]

۱۵ ما ويل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ويل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا — آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[۸] — حيرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقيب له ناکردو کړي[۹] — ما مظلوم په داد نيولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا درکړه چي مي وژني — حيرانېږم[۱۰] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د چينلو — چي جام نوش که څوک د ميو لبالب ستا
په ديدن که يې سېراب کړې ښه به وکړې — عاشقان د ديدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[۱۱] ۱۱۵
که پوره شي[۱۲] د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه يو زخم لکه ګل دئ نمايان زما — غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[۱۳]
ګيله[۱۴] کفر ده له بخته و اسمان ته — سيا بختي مي شوه[۱۵] د بزم ځراغان زما

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سيل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به يې (۴) چاپي دېوان: هيڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به يې. (۷) دا بيت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بيتو شمېر يې يو زيات کړ. بيا هم له چاپي دېوانه واخيستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي " (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقيب له ناکردو کړې " (۱۰) چاپي دېوان: حيراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت بـه مـي تـاراج کـه مخ(1) د ترکو — چي کینـه لـري(2) پـه زړه کـي هر زمـان زمـا
چي لـه ترکو لیـري ګـرزي سلامت وي — ولي څه کـړم چي زړه نـه دئ پـه فرمان زمـا
پـه ژړا مـي نـرم نـه شـو زړه د ښـکلیو(3) — نـه نرمېـږي د غـه کـانی پـه بـاران زمـا
لـه نګـاه سـرمه آلـودو سـتا دلبـره — لکه بوی د ګـل بې ږغـه شـو فغـان زمـا

۱۷ پـه دا عصـر کـي همـدرد نسـتـه "حنانـه" ۱۲۲
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زمـا(4)

چـي مـي ولیـده رفتـار سـتا — تـوري زلفـي تـار پـه تـار سـتا
قـــد دي ســـــروه د ارم ده — غـانښ درون دئ آبـدار(5) سـتا
پـر ګـلاب بانـدي شـبنم دئ — کـه عـرق دئ پـه(6) رخسـار سـتا
سـره لبـان دي سـره یـاقوت دي — خـوږ تـر شـهدو دئ ګفتـار سـتا
پـه کـوثر کلـه اوبېـږي — چـي وي تـږی د دیـدار سـتا
کـه آفتـاب دئ کـه مهتـاب دئ — خوشـه چـین دئ د انـوار سـتا

۱۸ خـال دانـه زلفـي دي دام کـړي ۱۲۹
"حنـان" ویـنم ګرفتـار سـتا

یو وېښـته د راسـتی نـه لـري ابروی سـتا — رحـم نـه لـري مژګـان فتنـه جـوی سـتا(7)
شـمعه نـه شـي پتنـګ لـه خپلـه ځانـه — اور حیران دئ و تندی و تـه د خوی سـتا
پـه کعبـه پـه بتخانـه کـي سـتا مـذکور دئ — هر طرف پـه غوږو اروم هـای و هـوی سـتا
چـي دلتـه بـاد لـه زلفـو څخـه و موښـت — له خُطا کړه مشک ببرون د زلفو بوی سـتا
کـه مـي زر کتـب خـانې و پلټلې — و مي نه لیده پـه سترګو خط د روی سـتا
غـوارې څـه سـرو سـامان لـه مـادلبره — و ایسـتم لـه نـام و ننګـه جسـتجوی سـتا

۱۹ سر و مال د "حنان" څه دئ ستا پـه عشق کي ۱۳۲
دواړه کونـه قیمـت نـه لـري یـو مـوی سـتا

مـه غـولېږه پـه راتلـه د بـې وفـا — هرګـز مـه درومـه پرېلـه د بـې وفـا(8)
که هرڅو ټینګه وعده در سره وکړي — بـاور مـه کـوه پـه خولـه د بـې وفـا

(۱) چاپي دیوان: خوله. (2) چاپي دیوان: چي لري کینه. (3) چاپي دیوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دیوان څخه را نقل سوه. (5) چاپي دیوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن دري ځپې و لوستل سي. (6) چاپي دیوان: پر رخسار. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دیوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله يې پروا مه کړه   د لګيرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه يې غواړه   توبه و کاږه له پله د بې وفا
ځړولئ يې و سر مدام له شرمه   هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰   په قسم چي يې "حنان" اعتبار نه کړ
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا   ۱۴۲

چي دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا   په بغل کښي راکړه ستا د قد عصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر   زما پر صبر آفرين ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره   چي ارام نه شوي يو دم زما له غوغا
که مي ستا وصل نصيب شو له خدا غواړم   په دعا کښي شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي   نمر له تا سره شي تېر لکه برېښنا
په مضمون يې نه پوهېږم څه يې لولم؟(2)   پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱   ستا د وصل په اميد يې عمر تېر شو
د "حنان" په تشه تمنا (4)   ۱۴۹

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا   ساقي راوړه جام د ميو مهيا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسي   پېوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي   لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشي دي په بوستان کښي   ښاخ د ګلو په مثال يد بيضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ   ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تيار دئ په چمن کښي   د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئينه کښي د اوبو د غنچي عکس   لکه ستوري د اسمان کوي روڼا (6)

۲۲   زړه مي غواړي چي توبه کړم بېرته ماته
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بيا   ۱۵۷

---

(۱) دا او ورپسي درې بيتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي يې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او يو بيت نسته، نور بيتونه يې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بيتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" رديف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعيفۍ اخستی نه شم   که څه يو يو په رنګ زه او کهربا   ←دا بيت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره   د مفلس له فکره نه وزي کېميا   ←دا بيت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد   غزالان ورته پراته وو شا و خوا   ←دا بيت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خريد ته زړونه جودانه ده   که په سر روح الامين کوي سودا   ←دا بيت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسير اثر پر وکړ
چي يې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بيضا. (6) دا بيت په (ب) کي نسته.

(ب)

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب — جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ — ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده — له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري — پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم یي له ښکنځلو(2) سره زیب که — قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ — لا یي عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه" ۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یي دئ لکه آفتاب — له آفتابه یي زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ — چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي — غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو — له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ — چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي — په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پیچوتاب که کړم د زلفو پیچ و تاب — معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یي په زړه ګرزي — و قبلي(5) ته چي شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تیغ له وهمه هسي — د هالي سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم — دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وروکي چي نمرې په شوخي غواړي — په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یي حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم — ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایي "حنانه" ۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب — شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښني د ابرویو دي خال نه دئ — دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دیوان: ذره هم. (2) چاپي دیوان: له د شنامه. (3) چاپي دیوان: له عقیقو. (4) چاپي دیوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښـېږدي سـرو قـده — مردګان شي تول پـه زمکـه کښـي سـېراب[1]
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه — قـُمري طـوره طـوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بې په خواب کښي[2] خیال حاضر شو — ولـي څـه کـړم چي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۶ — لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب — ۱۸۵

چي یې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب — د هغــو رنګونــه ژړ وي تشــنه لــب[3]
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم — چي پـه دیـد سـره یې اوراخلي مکتب
دا د زلفو تـار یې کـوږ پـه رخسـار نـه دئ — و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم — پـر جبین بانـدي چین راوړې د غضـب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي — لــه مجنونــه مونــده کلــه شــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصر — خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب

۲۷ — لــه حمیــده ســره آس د شــعر نــه ځـي
اي "حنانــه" بـــس کـــه و نیســـه جلـــب — ۱۹۲

سـپین رخسـار او زنخـدان د شـکرلب — زړه مــي یـــووړ ایـــن و آن د شـــکرلب
پـر درګـاه یې دروېزه کانـدي د حسـن — د فقیـــر پـــه دود ســـلطان د شـــکرلب
وړي وړي مــي د زړه مــانې هالــه دي — چـي یـې خیـال شـو را روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه — هسـي ورک شـوه رقیبـان د شـکرلب
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر — تـر دیـدن بې[4] کـړم قربـان د شـکرلب
دی لـــري زګـــوة د حُســـن زه حقـــداره — وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸ — همېشــه بــه د "حنــان" کــاني پــه کېــږي
چــي بــاور کــه پــه پیمــان د شــکرلب — ۱۹۹

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب — رقیـب کـړه د یـار لـه دره بـي نصـیب
سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دي شوخ دلبر د میني په مکتب کښي — لکــه ګــل مــروري غوړونــه د ادیــب
چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که — فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي　　دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسې کاندي تر لاسه　　چې ځان خاوري که په درکې طبیب[1]

۲۹　　له نا اهله چې وفا غواړې "حنانه"
لـه املوکه مزه غواړې د زبیب　　۲۰۲

راشه و ګوره ګفتار د عندلیب　　چې پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چې ګل نهویني خاموش له غمه کېنې　　دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل ته رسوي په هره توکه　　که څه خیږي تر زړه خار د عندلیب
چې د اور په شانې[2] سرې لمبې تر سر ځي　　په آه سوځ دئ ګلزار د عندلیب
و صلت مومي عاقبت هغه له یاره　　چې قبول که پر ځان کار د عندلیب
ګل چې هسې ځوانیمرګ ځي په پوهېږم　　فریاد اروي هر سهار د عندلیب

۳۰　　چې اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه"
بې فایدې دئ هر چغار د عندلیب　　۲۱۳

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات　　که عرق دئ پر رخسار لکه[3] نقات[4]
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پرېووت　　که افعي حلقه وهلې پر حیات
چې د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که[5]　　دم په دم راته ښیي د مرګ حالات
مخ یې شو زما قاتل سترګې شاهدي　　بې قاضي یې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي یم د سترګې روغ به نه شم[6]　　پر دغو بیمارو شوئ یم[7] خیرات
په اول بازي د مینې په شطرنج کې　　تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱　　د حمید د شعر بحر ته "حنانه"
یو څو څاڅکې دي لوېدلې ستا ابیات　　۲۲۰

زرغونه خط دې رونق کړ د ریحان مات　　ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات[8]
ستا د خولې غونچې لمن کړه د ګل خیرې　　په سرو لبو دې قیمت کړ د مرجان مات
وهې لار د اسلام ستا جادو د سترګو　　تورو زلفو دې ګردن کړ د ایمان مات

---

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کې یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مې وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

تاول(1) کارېږم به دي زه له پرېشانيه — هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سينه دي سترګو سل سوري کړه — چي يو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وې ګنډلې په بانو د بادام سترګي — شيرين لب دي د پستې کړ نمکدان مات

۳۲ — ۲۲۷
پيروي مي د حميد موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

ستا په خط سره زينت شو د مخ زيات(2) — په آبرو صفايي کېږي د مرآت
د سيا چشمو د بوسې وعده بېځا ده(3) — د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام(4) د شکرلب شي — شي خجل له ښاره(5) و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خيال ته ورکړ — پادشاهانو له وړي رعيت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي(6) — چي يې(7) خط شو راته خضر خوله حيات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي(8) — که ستا غم کړ راته تريخ زما اوقات

۳۳ — ۲۳۴
ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" يم مستحق را کړه زکوة

را شه پرېږده د ګلرخو محبت — سور انګار دئ همېشه د دئ(9) قربت
المدام يې(10) د هجران په اور کښېني سوځي — هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرويان واړه له خرمي ظالمان دي — زړه سوی نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کښېني د رخسار که يې څوک مړشو — سره لاله يې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که(11) — تې اميد کوې د شونډو د شربت
له رقيبه سره هردم خوشخويي که(12) — له عاشقه بل څه نه که(13) بې نکبت

۳۴ — ۲۴۱
بل څه نه دئ يو مزری دئ د يار هجر
چي يې پروت پر ما "حنان" هومره هيبت

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت — نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت
غافل مه شه هيڅ زمان له مړاوو سترګو — په ناجوړه تن که(14) مکر دا بيمار سخت
چي ښاخونه يې د وروځو(15) هسي خم دي — دا يې سترګو د بادامو(16) را ووړ بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه — مضطرب کړم خيال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاويل. (2) چاپي ديوان: "ستا په خط د مخ زينت شو څکه زيات". (3) چاپي ديوان: بېځای ده.
(4) چاپي ديوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي ديوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي ديوان: چي دي. (8) چاپي ديوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي ديوان: کړي.
(15) چاپي ديوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه — پته خوله غونچه بلبل که[1] په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګو یه خفه کېږي — شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵ بس که[2] ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه ۲۴۸
چي یې کښېلئ ستا د وصل انتظار سخت

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت — لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي — د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي[3] — هسي دړومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه[4] — د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه — توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت[5]
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي[6] — لکه اوږد شي[7] د عاشق د انتظار وخت

۳۶ چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي ۲۵۵
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست — آه مي پرې نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښیښه مدام له سنګه ولي — ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که[8] — مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان[9] درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه — ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې[10] — لکه چیرته لښکر دړومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه — په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷ هیڅ له خیاله ور ته نه ګوري سیا چشم ۲۷۲
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست — ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست[11]
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که — ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ — لکه ګډ[12] شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي — شي وړیا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه — ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(١) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر دړومي.(4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست — زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(١٢) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم　　　بلبلان کاندي په ژمي کې ګفتار سُست (1)

۳۸　　　۲۶۹

د دې عصر (2) د پښتو قدر بلند شو
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست

په ځنځیر دي د ګیسو کړم ګردن بست (3)　　　چې یوه خوا ته مې نه رسېږي د ست
په دریاب کې دي (4) د مینې هسې ډوب یم　　　چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه سترګې آګاه نه دي　　　نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست (5)
چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود　　　کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي　　　چې دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه (6)　　　مدام نه وي (7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹　　　۲۷۲

حق به غوارې د قیامت (8) په ورځ دلبره
چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت　　　راتې (9) وبود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي　　　تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دي موذن و لید په سترګو (10)　　　په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف له ره دي زهر　　　شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ　　　بې نګینه ګوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته (11)　　　که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰　　　۲۸۳

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت　　　تل وایه شي پر هغو باندي رحمت (12)
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه　　　له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ　　　د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته　　　پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي ګفتار سُست ".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځير د ګېسو شومه ګردن بست.(4) چاپي دېوان: کي يې. (5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دېوان: مهربويه (7) چاپي دېوان: تل به‌نه‌وي (8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته‌يې. په‌چاپي متن کي (رايې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترګو وليد.(11) دا نيم بيتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بيا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته ". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځايه نه دئ   خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي يې واورم تريخ ښکنځل له شکرلبو   په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱   چي په سپينه ږيره نه اوړې د ښکلو
آفرين دي شه "حنانه" پر همت   ۲۹۰

ستا تر شونډو لعل نه لري قيمت   ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت (1)
پريروی چي عاشق نه لري دئ هسي   لکه پيغمبر چي نه لري امت
بې کششه زړه ورکړه و يار ته مه کړه   چي بې ستّه مېلمه نه لري عزت
په تور خال يې کل عالم دئ قتل کړئ   خوشي وا يې چي هندو وي بې همت
په لويي يې ابرو خمه ده و قدته   په حرف کم دئ له قيامته يې قامت
نه درګرزم لکه غم ستا په خاطر کښيني   فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲   که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي
څه به نه لري د دې نعمت منت   ۲۹۷

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت   چي له زړه څخه مي خيال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پيدا کړئ   د هجران د لمبو(2) دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږده(4)   تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون ببد له حيرانۍ و پښو ته ګوري   په هوا دا ستا ، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو(5) جنګ لره يې هردم   له زخمو مي ډک(6) ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژنې په تبغ د خپلو(7) سترګو   د غمزې تير مي رسا تر ځګر و ووت(8)

۴۳   پر محک د امتحان د سخندانو
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت   ۳۰۴

دا ګيسو(9) دئ د نګار په لاس را کښېوت   نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېوت
که اره لکه شمشاد شم(10) پري بې نه ږدم   که د تورو زلفو تار په لاس را کښېوت
خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي   خط ريحان دئ څه ګلزار(11) په لاس را کښېوت
توري زلفي مړاوي سترګي د ترکانو   د راز عمر د بيمار(12) په لاس را کښېوت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه(13)   هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېوت
د رقيب و سرته وړی تری ناست يم   پري بې نه ږدم که يو وار په لاس را کښېوت

۴۴   زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم
که وصال د هغه يار په لاس را کښېوت   ۳۱۱

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تير مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي ببمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښېني نن بيا د دلارام کښېبووت
چي له قفسه دا مرغه ووت په دام کښېبووت
هغه بندي ښه وي اميد چي د خلاصيت وي ورته
زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښېبووت
دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاته
دا تور هندو دئ چي په ميان کښېني د اسلام کښېبووت
انتظار نه که[1] د کوثر د اوبو تږی د ديد
چي يې په لاس کښېني له ازله د عشق جام کښېبووت
خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه ثوک
چي په بغل کښېني يې وصلت د ګل اندام کښېبووت
زړه مي طواف د يار د درکاوه په دغه اميد
چي به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښېبووت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته[2] پوري ۳۱۸
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښېني مدام کښېبووت

﴿ټ﴾

چي اشنا کړ په مرګ مخ را ثخه پټ
ښايي اوس چي مدام ژاړم په ورټ ورټ[3]
چي له نازه به يې سر پر بالين نه ښوو
ګورستان له روان شو پروچ کټ
که هر ثو مي[4] افسوس کړ فايده يې نه کړه
د لحد پر خوا يې مخ و ماتې[5] ثټ
ماتول او سازول د فلک کار دئ
زنده سر واړه منګي دي د ارهټ
نه له ښه زړه الوته، نه په بد مرګ شته
د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ
چي مي يار قبر ته ولاړ او زه لا ګرزم
په سل ثله تر ما بِه دئ د هند جټ

۴۶ په فراق يې[6] زه "حنان" ستړی ستومان شوم ۳۲۵
ببلتانه هر ثای را وښود د غم کټ[7]

﴿ث﴾

يار مي يار شو له رقيبه الغياث
آه له دا توره نصيبه الغياث
چي له رنثه مي خبر دوا مي نه که[8]
له دې بې پروا طبيبه الغياث
په هيڅ نفعه سود يې نه يم پوهېدلئ
زړه مي بايلود بې موجبه[9] الغياث
هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که
د آزار له عندليبه الغياث
چي دي سِر پاشي سبا په عامو خلکو
له هغه يار قريبه[10] الغياث
چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11]
له دا هسي رنګ اديبه الغياث

۴۷ د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که ۳۳۲
له دې هسي رنګ حبيبه الغياث[12]

---

(١) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرثو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته.(7) چاپي دېوان: "ببلتانه پر ثای راوښوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو ". (12) په اصل کي "له دې بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ   په تدبير سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راتــه رام شــي ترهېــدلی آهــو کلــه   بخت را اچوي(1) لـه ورايـه پـه تلـوار پـېچ
چـي وفـا را سـره کانـدي هـم وېرېـږم   تمـام نـه لـري هرګـز د جفـا کـار پـېچ
پــه ژړا مـــي لکــه ګــل لا هوســېږي   نـه خلاصـېږي لـه جبينـه يـې تابـدار پـېچ
دا افعــي د ګــل پــر بــرګ حلقــه وهلــې   کـه کاکـل دی پـر عُـذار بانـدي(2) د يـار پـېچ
دا پـر خولـه بانـدي يـې تـار د زلفـو کـوږ دئ   او کـه پـروت پـر خزانـه د طلسـم مـار پـېچ

۴۸   شـاعران شـعر مغلـق وايـي پـوهېږم   ۳۳۹
”حنـان“ نـه لـري د ژبـې د ګفتـار پـېچ

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج   لکـه زه خـوښ يـم د ترکـو پـه تـاراج
همېشـه پـه زور د حسـن بتـان اخلـي(3)   د ارم لـه شـاپېرو څخـه خـراج
شـيريني مـي د وصلت کـړه هجر هېـره   آموختـه مـي شـو پـه دې زهـرو مـزاج
مبـتلا پـه هسـي درد يـم نـه پـوهېږم   چي طبيب مي درمانده شو(4) پـه علاج
چي نا جوړه مسيحا شي په اسمان کي   سـتا خنـدا غـواړي د پـاره د عـلاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن يم(5)   څـو وا نـه خلـې د خُـتن لـه مشـکو بـاج

۴۹   د بـل عيـب پوشـېده لـره ”حنانـه“   ۳۴۶
کـه خبـر يـې لـه احوالـه د حـلاج

دا پخپلـه شـو نـن بيـا را سـره يـار کـج   کـه پـه بـدو پوهـولئ دئ(6) اغيـار کـج
کـه پـه نـاز سـترګي کـړې اړوي څـه شـو؟   مسـت لـه خيالـه مـدام ځي پـر سمه لار کـج
پـر عُـذار زلفـي تـر نيمـو کـړې ښـې دي   په خپل ځای کي ترسيم ښه ايسي بسيار کـج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ   مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کـج(8)
چـي يـار يـار شـو لـه رقيبـه، صـبر بويـه   ولـي کېـږي پـه تلـوار سـره سـم کـار کـج
کـې شـکوه کـوم لـه جـوره راتـه ښـايي   ګيلـه هلتـه کـړي نـوکر چـي شـي بـادار کـج
چي بخت کج شو، فلک کج شو يار مي کج شو   خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰   چـي مـزری يـې(10) د هجـران راغـئ ناګاهـه   ۳۵۴
لـه هيبتـه ورتـه شـو د ”حنـان“ وار کـج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي ديوان: بتان غواړي. (4) چاپي ديوان: چي طبيب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي ديوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند يم". (6) چاپي ديوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي ديوان کي
دا بيت نسته. (8) دا بيت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو يې زلفي څکه پېچ و تاب شوې   مخ په پورته چي ځي هر کله وي يار کج

(9) دا بيت په اصل کي نسته. (10) (يې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ح﴾

راشه پرېږده د دنیا روز ګار قبیح — په لاس واخله د نبي(ص) د دین تسبیح
له غیبته له بُهتانه ځان نګاه کړه — کلمه وایه په ښه زبان فصیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې — هلته نه شي چې اجل دي که (1) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه — له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
د غفلت له خوبه وینښ شه صبحګاه ته — د فیاض باران اورېږي په ترشیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) په غوږ کړې
در ته وکړه "حنان" ښه ویل ملیح — ۳۶۱

﴿خ﴾

چې دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ — دا په دا چې بل یو نه ویني ترځان شوخ
د مژګانو له سایې یې الف لوېږي — د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
له حلقو یې زلفي سر تریایه سترګي — چې لاس ورنه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمان پر موتي زاغ د تصویر کښلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
دا زما سر افرازي ده په جهان کښې — په ښکنځل چې را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — په خم قد، په سپینه ږیره حُب د ترکو
بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ — ۳۶۸

نظر ژغوره له کاکله د نګار شوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دي مار شوخ(4)
له خجلته ګلان مخ په وینو وینځي — چې و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمي ترمي زړه مې جمع د یار مخ که — د کباب کترې پخېږي په انګار شوخ
په تش دید وري زړه د زُهد له رستمه — چې کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قدم تې د کوهسار زرکه حیرانه — چې له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
فواره په زړه کښې سازه کړم له وینو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانه" بلبل کوچ و کړ له ګله
چې یې واروېده په باغ کښې ستا ګفتار شوخ — ۳۷۵

خور ژوندون را پوري هسې کړ هجران تریخ — لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
نو خطان که(5) د عاشق له ژړا بد وړي — پر سبزه باندې بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دیوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کې نسته.
(5) چاپي دیوان: چې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه وصـلت کـي لـه رقیبـه نـه خلاصـیږم ‌ ‌ ‌ پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ
می حرام دي په مجلس کي چي یار نه وي ‌ ‌ ‌ بي لـه ګله و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـریخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخیست ‌ ‌ ‌ لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان[1] تـریخ
دا سـتا غـم مـي زړه بتـر سـره خفـه کـړ ‌ ‌ ‌ شي لـه سپي مېرمني عیش د مهمان تریخ[2]

۵۴ ‌ ‌ ‌ کـه فرهـاد تـه و[3] شـېرین غـم د شـېریني
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تریخ ‌ ‌ ‌ ۳۸۲

﴿ ښ ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـیڅ ‌ ‌ ‌ پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـیڅ[4]
چـي دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم ‌ ‌ ‌ سـتا دیـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـیڅ
چي په مې دي د مخمورو سترګو مست یم ‌ ‌ ‌ نســته کیــف د انګــورو د شــراب هــیڅ
خط آیـات، مـخ دي کاغـذ، شـونډي دي وقـف ‌ ‌ ‌ سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیڅ
چـي دي و ویشــتم پــه غشــو د مژګـانو ‌ ‌ ‌ اوس که کړې راتـه د زلفو پېچ و تـاب هیڅ
د ارم[5] نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو ‌ ‌ ‌ و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیڅ

۵۵ ‌ ‌ ‌ پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګوري
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیڅ ‌ ‌ ‌ ۳۸۹

﴿ د ﴾

خـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد ‌ ‌ ‌ پـه وصـلت مـي کـړه دا تللـئ زړګـی ښـاد
بـي مــدده یــې د زلفــو ســترګو بنـد کـړم ‌ ‌ ‌ ښـکار بـي دامـه نیـوه کـار دئ د صـیاد[6]
چـي لیـده نـه شـي سـمند لـه چابکیـه[7] ‌ ‌ ‌ بنـــدي شـــوئ یـــم د هغـــه پریـــزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګیلـه کېـږي ‌ ‌ ‌ رحـم نــه لــو یږي[8] پــه زړه کښــي د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پاد شـاه کېـږي ‌ ‌ ‌ تـه پـاد شـاه یـي لـه تـا وکـړم پـه چـا داد
د آخـري تېښـي کـار یـې پـر ځـای وکـه[9] ‌ ‌ ‌ پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه[10] د فرهـــاد

۵۶ ‌ ‌ ‌ پـه مکتـب کښـي یـې "حنانـه" لـه اولـه
د وفـا حـرف یـې ورو نـه ښـود[11] اسـتاد ‌ ‌ ‌ ۳۹۶

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښ او معنا هم ورکوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ورو نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي ږیره سپینه کړه خم قد   را ته ښایي اوس عصا د سرو قد (1)
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي   نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده   په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي   تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي   مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم   چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد (2)

57   چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي   ۴۰۳
په مذهب زما "حنان" یې بولم رد

چي هوا کړي د ګلرخو (3) د ساعد   له زړه و باسه د غه خیال (4) فاسد
دا کوتره د حرم ده ښیښه نه ده   چي و وینو ته یې ترې دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم   ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي (5)   زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه (6)   په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو (7)   که جنت په عبادت غواړي (8) عابد

58   همېشه که پرخو برویو په دا فخر (9)   ۴۱۰
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد

اې چي یې د عاشقانو د لپسند   نور بایده دي د عاشق سره پیوند (10)
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست (11)   لا تر اوسه مي شیرین دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم (12) ښایي   که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ   چشم زخم تې (13) پر اور اېښې دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه   یاد مي نه کړ څکه سبب د سمر قند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه   نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

59   د وصال ښادي یې (14) نورو ته رسېږي   ۴۱۷
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: " د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا ثوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یارۍ کې نشته سود　　　سترګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري　　　پښېماني لره بې[1] خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته　　　و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي　　　ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي　　　همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو　　　نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰　　　چي د یار هجر[2] تهوک نه کړي "حنانه"
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود　　　۴۲۴

عالم کړي ښادۍ په عید　　　له ما شو هوس بعید[3]
خط یې راکړ د خپل حُسن　　　زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کي　　　بل څه نه بولم مفید
دئ د میني په حکمت کي　　　افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ　　　ستا د نیم وښته په خرید
غزالان پراته پر قبر　　　ستا د سترګو د شهید

۲۱　　　ستا په جور له "حنانه"
ورک شو ګفت و که شنید　　　۴۳۱

(ډ)

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ　　　او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي　　　که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم　　　که هلک دی حبشی شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ　　　دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه[4]　　　شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي وارِه[5]　　　عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

۲۲　　　ګل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه"
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ　　　۴۳۸

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ　　　همخانه شو همېشه را سره مار ګډ[6]
دا یې مشک د خُطا توی پر نامده ګل کړه　　　که د خط د سبزې رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي سترګي یې و خط ته هسې ګوري　　　لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پوري دا لیل و نهار ګډ
غابښ یې هسي په سرو لبو کښې نمائېږي   لـه مرجـانو سـره شـوه دُر آبـدار ګـډ
دا راځـي مګـر لـه قبـره د شـهید خپـل   چې پـه وینـو سـره تېـغ دئ جوهردار ګډ

۲۳ صبر نـه شـي د بوسـې پروخـت "حنانـه"
لکـه طفـل پـه خـوړو شـي پـه تلـوار ګـډ ۴۴۵

﴿ ذ ﴾

چـې قاصـد راتـه راوړئ دئ کاغـذ   زړه یـې زمـا لـه ځایـه وړئ دئ کاغـذ
چې مـي شـرحه د هجـران پکښـې لیکلـه   دا پـه دا را ځخـه (1) سـتړئ دئ کاغـذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته   چـې هرځـو مـې چـا ور وړئ دئ کاغـذ
هسـې نـه چې پـه احـوال مـې خبـر نـه دئ   ور تـه حـال ویلـئ سـپړئ دئ کاغـذ
د یـار وصـل مـې نصـیب پـه دنیـا نـه شو   هجـر هسـې پـر مـا کـړئ دئ کاغـذ
پـه نامـه کې چې مې نـوم ویني لـه درده   هغـه دم یـې پـاره کـړئ دئ کاغـذ

۲۴ کـه روح ورکـه(2) پـه دا زېـري "حنـان" ښـایي
چـې قاصـد ورتـه راوړئ دئ کاغـذ ۴۵۲

﴿ ر ﴾

دا کـا کـل پـر رخسـار(3) نـه دئ د دلـدار   دئ د مـخ و ګـنج تـه پـروت د طلسـم مـار
کې(4) خبري کړي دوې سترګي خود بخوده   عجـب نـه ده پرتـه تـل وایـي بېمـار(5)
دا د وروځو تېغ کې زخم کـه پـه زړه کـې(6)   شـوخ کاتـه یـې بیـا ملهـم ږدي پـر پرهـار
کـه یـار ګـوري لـه حیـا و خپلـو پښـو تـه   بانو ګـان یـې پـه هـر زړه دي خبـردار
و طـالع تـه یـې د زلفـو کبـا ببېږم   چـې هـردم یـې تماشـې کـه د رخسـار
سـر و پښـو تـه سـجده زلفـي پـه دا کـه   د هنـدوانو وي لـه اوره سـر و کـار

۲۵ پېچوتـاب یـې(7) شـو کاکـل پـه دا "حنانـه"
چـې یـې تـاب د کمـر ولیـده د یـار ۴۵۹

دا د خـط سـبزه ښـکاره شـوه پـر عُـذار   کـه سـرلوحَ د قـرآن ده پـه زنګـار
پـه(8) ورو الـوزه نسـیمه پـر دا لـوري   د یـار مـخ د ګـل پـه بـوی نـه کـړې ازار
دا چې سترګي د ځنځیر را تـه کړې شوې   زړه مـې دئ د چـا د زلفـو طلبګـار(9)

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را ځه ستړئ دئ کاغذ ". (2) چاپي دېوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کي "یې " نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غوټچې[1] وکړه   په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي   پښې یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دي لکه موی هسي باریک کړم[2]   چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

۲۶
تورې زلفې پر رخسار وینم "حنانه"
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار
۴۲۶

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار   بیم کوه له انتقامه د روزګار[3]
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته   تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي   لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وایم   په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخی ټکی معلومېږي   نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو   دا سبب نه شو نفقه د دې بېمار

۲۷
که یې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار
۴۷۳

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار   ولوله مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته   کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم   که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر کوم کریمه   د سخي کېږي له لږ بخښنه عار[4]
چي رحمت مي تږی ولید و عصیان ته   خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي   ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار[5]

۲۸
د احمد په روی مي و بخښې احده
زه "حنان" یې مدام سپی یم[6] د دربار
۴۸۰

څو لا نه یې له مرده و سره شمار   غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښې   ته د زړه په شغله[7] و سوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو   چي هورې به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې   نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلګ   سر به باسې له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدې   چي دلې له لارې واخلې د چا خار

۲۹
وایه رَبَّنَا ظَلَمنا ډېر "حنانه"
چي توبه دي که قبوله کردګار
۴۸۷

---

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غوټچې کړه ".(2) چاپي دېوان: هسي ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښيار   د بيده(1) نفس جدا وي تر بيدار
عيش مي تريخ دئ د جهان په باغ کي هسي   لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هيڅوک   دغه اور نه کا له دي خاشاکه عار
غافل هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي   مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پته خوله غونچه بلبل په نارو سرکه   مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه   په د وو ژبو دوي خبري نه کړي مار(2)

۷۰   که له ورځي د جزا بيم کړي "حنانه"
تويږده د اوښو خوی کړه په سهار   ۴۹۴

نن په مهر راغئ يار   کا شاني ته زما خوار
که خورشيد طلوع وکړه   په خانه کښي د بيمار
توري زلفي پر مخ پروتي   د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي ترې وکړ   وي ويل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5)   هسي نه چي شم ازار
سپينه خوله له خندا ډکه   او کاکل لکه تور مار(6)

۷۱   تر دا هسي مهرباني
همېشه شه "حنان" جار   ۵۰۱

چي د ځان په سود دي هيڅ نه يې خبر   ملامت نه يې په ځان نه يې خبر(7)
و من يعمل مثقال ذرة(8) دئ   له غروره په قرآن نه يې خبر
د دنيا په عيش دي هغه عيش پرېښود   چي په حور، قصور، غلمان نه يې خبر
څه قصرونه څه عالم يې کړ ويجاړه   له ګردشه د آسمان نه يې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ   هيڅ په ګران او په ارزان نه يې خبر
د منکر نکير جواب به څه شان وکړي   چي په دين او په ايمان نه يې خبر

۷۲   لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه"
ته له قهره د يزدان نه يې خبر   ۵۰۸

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ويده" ثبت دئ. ما "بيده" ځکه و کيښ چي يو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دويده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئيل قرار "دا بيت په ،ب" کي پنځم بيت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ. (6) دا بيت په "ب" کي څلرم بيت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. بايد و ويل سي چي د دغي مطلع لومړی نيم بيتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بيتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له ميرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آيت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له بویه محروم کړئ و دلبر — په کار مه له ره دا سې بېکاره سر[1]
هر چې و وایم له جوره د مهرویو — کله سم ګوري په دا وکړه باور
یار به داد د بوسې کله پر ما وکه — چې له جوره جبرې[2] ګډیم پر هر در
های و هوی کړم د دلبر له بې رحمیه — دا په دا چې های و هوی کړې مرور
چې له یاره سوال جواب کوم امید مې — کړې پیدا په بېهوده ویل سرسر
چې پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا یې — بیا پر کوم لوري به درومې برابر

۷۳ — چې بې اسمه مې دا و وایه په دا دئ — 515
چې له اسمه سره عیب و یکسر

هومره بخت نبایي له کومه زما د سر — چې یې کنبېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خیله زړه ګیله کړم ډېره ډېره — چې د یار کو څې ته تئ[3] نې کړم خبر
که عاشق له خلکو لیرې ګرزي نبایي — زخمي نه شي تلای له سپله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر — که پر سر باندې تړې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخیلي ګوره — په بغل کې ډوډۍ و ساتي د نمر[4]
زړه مې[5] وورې هډوني[6] و سپځل له مخه[۷] — اور نه ګوري په ځنګله کې خشک و تر

۷۴ — چې د حُسن بحر یې موج واهه "حنانه" — 522
تویي کړه پر کناره د خط عنبر

بنایسته کړه د نېکۍ په افسر سر — نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پیروي هره ګړۍ د هغو بویه — چې یې خاوري د بېدیا وي په ګذر زر
چې دلې د عوایق له پاره خلاص شي — د هغو وته آسانه دئ د محشر شر
پر کبلیو باندې رحم د سپو نه شي[8] — د رقیب لاسونه مه شه په دلبر بر
چې تشبیه یې[9] کړله قده د ګلرخو — ځکه نه لري په باغ کې صنوبر بر
محبت مې زړه له زلفو سره یوور[10] — د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ — حذر څو وکړې "حنان" د عشق له اوره — 529
همېشه وي[11] دا وَر خلاص پر سمندر در

څو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر — نه طې کېږي په رفتن میدان د شعر
چې یې و وهي بربېنا د یار د هجر — تل اوربږي پر هغو باران د شعر
د یار جور چې حواس متفرق که[12] — د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) جبرې = جبر یې. (3) تئ = تلئ (میرفت)، نې = نه یې. (4) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (5) مې = مي یې. (6) هډونې = هډونه یې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سپځلو".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "یې" په اصل کې نسته. (10) چاپي دېوان: "چې یې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چې مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چې حواس متفرق که د یار جور".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي — په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ — څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه(1) ګاه بحر ګاهي برشي — مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۶ بکر(2) خیال د یار له خولې وایه "حنانه" ۵۳۶
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور — خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي(3) زلفي — پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده(4) — چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو(5) — ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ(6) دئ په زړه ایښئ — و غمزو ته(7) ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ(8) — که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ۵۴۳
لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور — کوم شوخ چشم کړ بساط(9) را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم — چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي — چي تنها کي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي — د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه — ډک وه ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي — ناروا پر ځای روا شي د ضرور(10)

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور — بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مرې باسي — پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زماني هسي بلا ده — و دلاک ته پادشاه کښېښوي سر تور
اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو — چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي — کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني — کله وي چي شي د خیال(11) پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي(12) ۵۵۷
خدای دي(13) و ساتي(14) له دي ګردابه نور

---

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم ".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي یې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ   په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چي پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکاربږي   ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

۸۰ | د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4]
کـه لـه نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر | ۵۲۴

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر   ور ته وا یي حال احوال د کوم نخجیر[5]
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم   چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه   مصور چي کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم   چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مې د نفس د وړو سَت غواړي   چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱ | ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړ
چي تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر | ۵۷۱

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چي دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چي په خوله مې[7] د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چي و غاړي ته مې[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مې نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲ | ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر | ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چي پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر   چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خيال مي په زړه ګرزي　　چي کړې شوي راته ستر ګي د ځنځير
چي بې فهمه يې شانه له زلفو منبلي　　زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه وير
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم　　کاري نه منبلي د سُستي ليندۍ تير
هلته شي بتان نامينده[2] چي خط راشي　　په بغل کي ما بنام لاس نيسي فقير[3]

۸۳ هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي[4] "حنانه"
په څه شان يې تر خوله و باسم تقرير ۵۸۵

(ړ)

ښه ګلان له دې دنيا سره وو، که سپين ولاړ　　که رعنا وو که زيبا که يا سمين ولاړ
د استو ګي ځای دنيا نه ده خبر شه　　پيغمبر زموږ خاتم المرسلين ولاړ
له دغه جامه هر چا دي او به چينلي　　نازولي خلفاء الراشدين ولاړ
نور به څوک شي پر دا مينه باندي پاته　　چي لوی پير د بغداد شاه محی الدين ولاړ
ګلرخسار خو بان چي قد يې لکه سروي[5]　　هم يې زلفي وې له نازه چين پر چين ولاړ
چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي　　د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دين ولاړ

۸۴ د قيامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحيم دئ
له دې ځا "حنان" له ياره په زړه شين ولاړ ۵۹۲

و جوار ته د مولی سردار قرين ولاړ　　چي مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ
د هنر د علم کان د حيا بحر　　په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګين ولاړ
په جيفه يې د دنيا ځان آلود نه کړ　　د عمل په صابون پاکه جامه سپين ولاړ
و سخا ته يې حيران حاتم طی و　　تکيه ګاه د هر فقير و د مسکين ولاړ
فيض رسانه لکه لمر و کل جهان ته　　مستقيم پر شريعت حامي د دين ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو　　سردار نه و د حضرت سليمان نګين ولاړ
په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر　　چي تقرير يې و شېرين تر انګبين ولاړ[7]

۸۵ اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه"
چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ[8] ۶۰۰

بد خوی يار پر تندي چين و واهه ولاړ　　په هر چين کي[9] ملک د چين و واهه ولاړ
داد به څوکړم د بې رحم يار له جوره　　پر سينه مې[10] تېغ د کين و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] کړې　　چي پر زړه يې زما[12] حزين و واهه ولاړ

---

(۱) چاپي ديوان: شل شګافه. (۲) چاپي ديوان: هاله شي بتان ناميد. (3) چاپي ديوان: "لاس په تخرګ کي نمانبام و نيسي فقير". (4) چاپي ديوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي ديوان: لکه سرو. (6) چاپي ديوان: هورې ده.
(7) دا بيت په اصل کي نسته. (8) چاپي ديوان: "چي سردار له دې دنيا نه په يقين ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي ديوان: د غمزې کړې. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم … چې یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چې سیالي کړه بنفشه د یار له خطه … ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو … چې یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲ په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي ۲۰۷
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ … په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چې دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو … مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره … تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو … په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان به یم … چې پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه … په افسوس مي لړمون قی لکه رباب کړ

۸۷ په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره ۲۱۴
چې "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ … د جفا په تېغ یې غوځ د دین مزري ولاړ(3)
چې تاله یې له یوسف سره ستا حسن … ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه … چې مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو … چې آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چې جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4) … په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه … که مې آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸ د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه ۲۲۱
له بدن یې سر په تښه دلبري ولاړ

چې قلم مې ستا د مخ په تعریف سر کړ … بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چې مې ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ … دانسته مې ځان د مار په خوله کې ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره … چې د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکې سِحر … دا ستا سترګي چې عالم یې مسخر کړ
چې پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده … موهومي نقطه ده، هر چې مې نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسې سرخي ده … چې په کان کې د یاقوت وینې ځګر کړ

۸۹ له مانه شي حال د زړه چې درته وایم ۲۲۸
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین.(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوځ د دې مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چې مخی بې جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پخوا مې یې[1] په وصل کې سرور کړ هغه عیش مې[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله یې خوار کړئ یم پوهېږم چې یې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چې کښېنم پاځم آرام نه یم محبت د مځکې مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼې زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفې وروځې، خال و خط سره لښکر شو چې بساط یې[5] زما د زړه را ځخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا ځه شو[6] د انار په دود مې زړه له وینو پور[7] کړ

۹۰ "حنان" کله غږاوه سر له فرمانه ۲۳۵
چې اشنای هسې له ځانه ځخه دور کړ

د عشق کار چې مې د عقل په تدبیر کړ همګې واړه ببځا[8] و چې ما ځیر کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9] د بدن[10] احوال مې عشق هسې تغیر کړ
غیر خیال مې کلې محوه کړ له دله پر صفحه د زړه مې ستا نقش تصویر کړ
ځه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11] چې دي بیا راته تیار د غمزې تیر کړ
دا بیا کوم صیاد وښکار ته روا نېږي چې نخچیر قالب تهي لکه زهګیر کړ
هم هغه ساعت مې روح له تنه کوچ که[12] که خالي مې ستا له خیاله خپل ضمیر کړ

۹۱ چې د زلفو خیال دي ځوک که لېونی شي ۲۴۲
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبیر کړ

یو ځه د بخت ساعت و ماچې نوش د میني مُل کړ مجاز راته په مهر هسې زین د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کې وفا ګوره ځو بیا بهار راځي دي بلبل هو مره تحمل کړ
زه هم د یار پر مخ لکه پتنګ هسې خاموش یم اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن د چا په یاد چې ځه و عندلیب، مشهوره ګل کړ
په نطق کې آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وینو ډک د لبو له اثره[14] خجل یې په بوستان کې دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲ قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو ۲۴۹
چې مشق یې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ

سترګو بیا راباندې پو د سحر دم کړ چې ببرون مې له خاطره ګُلې غم کړ[16]
دا افعې د ګل پر پاڼې باندې پروت دئ که مې یار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چې صید دا ستا د سترګو نه دئ ولې زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: "په نصیب چې مي یې تارنګه مغرور کړ". (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: دي. (5) په اصل کي "یې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "ځرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وینو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفې   دا نوروز دي پر ما ولې محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته   هر عاشق چې سهار توی د سترګو نم کړ
هېڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه   چې په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳ په جهان، په ځان، په هېڅ شي خبر نه دئ ۲۵۶
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ   منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست   تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ
صفا یې دي مخ له لمره ښخه(1) یو وړه   پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چې یې نه مونده وصلت ستا د لبانو   دا په دا ژړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه(2) نه پوهېږم   په آئینه کې یې تصویر هسې حیران کړ(3)
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي   په رخسار دي(4) ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴ د ګلرخو عشق کېمیا نه ده نو څه ده؟ ۲۶۳
چې یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ

د یار غم را باندي هسې رنګ شبخون کړ   چې له درده مې پاره پاره ژړمون کړ
د جنون ځنځیر به واچوي په پښو کې   کې په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کې دوه سلطانه نه وي   دا ستا عشق مې له بدنه روح بېرون کړ
چې په فکر یې د خط د سبزې ولاړم   لکه مغز د پستې هډ مې زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځې لبان د زخم   لګېده(5) د دوو مصرع مې ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی ترې ځې حیران یم   چې مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

۹۵ چې د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه" ۲۷۰
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ(6)

زما امید و چې دلبر مې کړي فردا مړ   هجران وکړه پېشدستي کړم یې پخوا مړ
و دیدن ته یې(7) دئ تش رمق را پاته   انتظار د راتلو کړمه(8) بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري   وصل و هجر یې کړمه(9) زه جدا جدا مړ
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم(10)   چې یې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هېڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه   لکه شاه چې خوار سړی که بې پروا مړ
هسې نه چې زه تنها مقتول د ده یم   ډېر عالم(11) یې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶ وفا کړې له رقیبانو تر حد زیاته ۲۷۷
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مړ

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چې تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مې. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بایـد چي قلم کـړم لـه وېښته جوړ چي پـه کـاږم حال د خپل صورت نا جوړ
پـه دولـت کـي یـې د حُسـن نا امیـد یـم چـي د وږي پـه حـال څـه خبـر وي(1) مـوړ
چي پـرواز مـي د هـوس پـر مځکـه وکـړ لـه حاصـلو خـالي ولاړم لکـه پـروړ
ژر پـه ژر لښـکر د خـط وربانـدي وخـوت ساده رویو(2) چي میدان په خپل مخ خوړ
د بوسي په وخت عاشق لـه حالـه وزي(3) بـې ادبـه شـي پـر وخـت د خـوراک ووړ
خدای غوڅ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره(4) چـي رقیـب لـري لـه مـا سـره اروړ

97 نن "حنان" د خط لـه خضره سره ناست دئ 284
نـا خبـر عـالم یـې ولـي بـولي زوړ

پـه پـوهېږم(5) زړه مـي بیـا دلربـا یـووړ پـه اسـانه یـې رضـا بـې رضـا یـووړ
جبین غوټـه، وروځـي غوټـه، زلفي غوټه هـري غـوټي زړه لـه ځایـه جـدا یـووړ
نـه یـې وېره، نـه یـې ترس او نـه یـې بیم و لـه سـیني مـي خـراب زړه بې پـروا یـووړ
آفـرین دي وي پـر هسـي نظـر بانـدي د دیـدن تـر مـلا قـات یـې پخـوا یـووړ
مـا لا عشـق هـوس بالـه(6) پـه خبـر نـه وم ګلرخـانو لـه مـا زړه پـه رښـتیا یـووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښـي(7) هغـه زړه مـي خپـل اشنا پـه خنـدا یـووړ

98 پـر عُـذار یـې بنفشـه د خط ښـکار یږي(8) 291
او کـه زړه د "حنـان" خـط د ترسـا یـووړ

ستا کاکل د چین لـه مشکو میدان یـووړ سـرو لبـانو دي هـم آب د مرجـان یـووړ
حیرانېـږم دي د سـترګو و تـاراج تـه لـه زاهـده یـې جلـب د ایمـان یـووړ
د چـا قتـل یـې پـه زړه کـي مـدعا ده چـي و غـوړ تـې(9) د ابرویـو کمـان یـووړ
کوم صیاد و ښکار تـه ځي پـه خبر نـه یم چـي ارام یـې د آهـو د دامـان یـووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو زړه مي کـوم یـوه حیران یم تـر میان یـووړ
نزاکـت تـه یـې د مـخ پـه تعجـب یـم چي لـه ګلـه یې دوام پـه څـه شان یـووړ

99 دا طوفان دئ کـه سـېلاب دئ نـه پـوهېږم 298
کـه "حنـان" د خپلـو اوښـو بـاران یـووړ

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي ". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوڅ یې کړې د خپل کمان په توره ". (5)ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګانه.
(7) ب: په بوخچو کښې. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ز﴾

چي داستان مي ستا د مینې کړ آغاز
زه هاله شوم(1) په عالم کي سر فراز

مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم
چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز

زما د زړه د خونریزیه(2) په طلب کي
پټي سترګي مدام ناست یې لکه باز(3)

د رقیب د پند پومبه دي دي(4) په غوږ کي
ځکه نه اوري زما د درد آواز

سر له سره به شي ځوان که یې څوک مومي
په پیرۍ کي نعمتونه د مجاز

د ناصح نصیحت هسي و عاشق ته
لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز(5)

100
دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بې دردان کله خبر دي په دا راز(6)
705

څوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز
له حیرته سترګي پټي کړي خوله واز

له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي
بد خویي به څه رنګ ښیله کړي له ناز

خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته
د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز

نسب نه دئ شرط په مینه کي که وای(7)
د محمود مینه به نه وه له ایاز(8)

د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه(9)
دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز

د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه
د تصویر د مرغه څه دي له آواز(11)

101
د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد یې سکښتي ده غماز
712

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز
پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز(12)

چي ناصح توبه راکاږي ستا له مینې
مستمع د دي ګفتار نه یم هرګز

که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی(13)
له دغه ماره بېزار نه یم هرګز

چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14)
منتظره د سهار(15) نه یم هرګز

تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم(16)
خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز

زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو(17)
چي یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

102
که مي قد د سرو قد راشي په خواکي
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز(18)
719

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز ".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي ". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز ". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي ".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سِکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز ". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته یووړ. (13) چاپي دېوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي ". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز ". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: " زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو ". (18) په چاپي دېوان: کي مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز ... سمندر را تـه حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل ... لکه پېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ ... نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم ... نا پیدا دئ په دا شهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ ... کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو ... په جنت کي را ته شین شو دغه څوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3] 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

څو به زه له شېرین لبو کړم پرهېز ... چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي ... د شېریني لب نصیب شوه[4] د پروېز
هسي قتل کړم بې دریغه تورو سترګو ... چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو باڼو ګانو ... ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ ... د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] دستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي ... کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ 833
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز

(ړ)

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ ... بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6] ... چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي ... غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي ... چي اول خښتې[8] کړه شي[9] وې دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هرڅه کي ... د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږې ... هغو خلکو چي تړلئ یې وي بار کوږ

105 پرېوتلي تر غرو سم شي اې "حنانه" 840
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کړې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پـه حلقـو د زلفـو مـه وهـه د يـار لاس — دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخـو اشـنا يـې پـه اختيـار نـه شـي — پـه رضـا څـوک ننباسـي پـه انګـار لاس
حـذر بويـه د زخمـي زړونـو لـه آهـه — مـه شـه پورتـه و هيڅـا تـه د آزار لاس[1]
رنګارنـګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي[2] — که پر خاک باندي مي کښېښېنوو[3] ګلعذار لاس
ستا د مـخ تماشـې[4] نـه ښـايي رقيـب تـه — پـه ګلشـن کـي ايلـه مـه شـه د اغيـار لاس
لـه رګـو[5] مـي اواز خېـژي چـي ځـان ګـورم — لکه چيري[6] چي مطرب وهي په تار لاس

106 — ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي — 847
چي دي ورکـړه[7] و "حنـان" تـه د اقـرار لاس

کـه هـر څـو زاهـد را اچـوي و سـواس — وابـه نخلـم سـتا لـه مينـي څخـه لاس
سـتا تعريـف پـه کـوم زبـان[8] کـوم دلبـره — چـي ښايسـت دي بـالاتر دئ تـر قيـاس
سـتا تـر نـازو تـر غمـزه بـې[9] صـدقه کـړم — که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]
چي ساقي شي يار په بزم کي[11] مې نوش کړه — لـه قاضـي او لـه مفتـي مـه کـړه حـراس
تمـام عمـر يـې لـه وصـله بـې نصـيب يـم — لکـه زخـم د ناسـور حاصـل مـې يـأس
اخـلاص نـه لـري هرګـز تـُرکان لـه خلکـو — عالمونـه يـې غـرق کـړي[12] پـه لبـاس

107 — ورځ و شپه، [13] مياشت و هفته په هر ساعت کي — 854
لـه اسـمانه دي بـلا د "حنـان" راس[14]

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس — کـه انسـان دئ کـه مېـږی دئ کـه مګـس
په چا سـر د زمکـي غـوا ړي پښـې تنها کي — څـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس
چـا تـه نـه رسـي کربـاس و شـړی لـځ دي — څوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]
چا تـه ورکـړي رنګارنـګ نعمت بې سعـیَ — څـوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه ورځي نـس
څـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو — چا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس[17]
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر يې — نشـته څـوک چـي در تـه و وهـي[18] نفـس

---

(١) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي" له "ب" څخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی کړه. (16) دا بيت په "ب: کي ځلرم بيت دئ. (17) ب: چاته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تـې پـه غـور[19] ورسـپره ذُالجلالـه 861
بـې تـا نشـته د "حنـان"[20] فریـاد رس

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زمـا تـر شـورو تـر فغـان دي بلـبلان پـس
دا یي خط پر رخسار نه دئ چې ښکارېږي — پورتـه شـوئ ګـرز د حُسـن د کـاروان پـس
ژړا نـه کـوي اثـر د خـط پـه وخـت کـې — لکـه بـې وختـه چـې و اوري بـاران پـس
پـر تېـر شـوي کـاریې نـه رسي لاسونه — نوخطـان واړه ببخـا[1] کـوي ارمـان پـس
نوخطـان پـه عاشـق هسـې زهیر ېږي — لکه پـېښ شي د مفلس کره مهمـان پس
نتیجـه د سـخي څـه ده بـې نیسـتیه — لـه پاشـلو شـي خـالي لاس د دهقـان پـس

109 دا پـر لبـو یـې[2] سـیاهي د برېتـو نـه ده 868
پـر آئینـه د مـخ یـې آه دئ د "حنـان" پـس

اي پـه کبـر کـې محبـوس — د بـل عیـب لـره جاسـوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — تـه ببکـاره تشـه بـوس[4]
تـر نصـیب بـه زیـات رانـه وړي — کـه څـه ولاړ شـې تـر قنـدوس[5]
دنیـا څـای د آرام نـه دئ — څـه شـوه پاتـه لـه کـاووس
د عرفـان څـراغ نـه وینـې — څـه ګیلـه کـړې لـه فـانوس
چـې نقصـان د دنیـا درشـي — هغـه دم لـه خـدای بـېزوس

110 پـه لاتقنطـوا "حنانـه" 875
امیـد وار شـه لـه قـدوس

چـې د نفس پـه مقتضـا تلـم پـه هـوس — لـه مطلبـه خـالي ولاړم لکـه خـس[6]
د ښادۍ رخ مـې و نـه لیـد پـردا غـولي — چپـه ځغلـم بېهـوده لکـه فـرس
پـه لـویي د زمـاني خوشـي غلـط شـوم — لکـه دود پـر سـر د اور درومـي عـبس[7]
قافلـه د عمـر درومـي خبـر نـه یـم — بېهـوده وهـم نـاري لکـه جـرس
خبـر نـه یـم هـیڅ لـه ځانـه هسـې ولاړم — لکـه بـوی د ګـل چـې ځـي پـه نـیم نفـس
چې پـه هجـر کـې فریـاد و فغـان ډېـر کـړم — خپـل مقـام شـو راتـه اور لکـه ققـنس

---

(١) چاپي دېوان: نوخطان که کړي ببځا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو یې. (3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان یو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه" 882
څه ښېځایه قیل و قال کوي، نور بس

(ش)

چې یې سر د تور کاکل شو دام فروش   په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چې یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ   شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم راله ښایي   چې قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کې مخ توري ده   د نګین په شان چې څوک شي نام فروش
چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي   شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چې یې ولیده خمار د یار د سترګو   ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه" 889
په پیرۍ کې چې یې کړې مقام فروش

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش   چې ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم   په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسې نمایېږي   لکه شاه چې شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي   دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي   چې یو ځله دي(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چې را وخیژي ستوري نه وي   ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره 896
چې "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش

ستا د زلفو خیال چې زه افګار ساتم همېش   هسې په سینه کې ګویا مار ساتم همېش
زلفې دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي   زه باندې باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چې په رقیب مې پېرزو نه شي   ځکه په ځګر کې ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چې مجلس لره ور دروم   پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي   زه پټ په ځګر کې(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8)   ګوره(9) په وجود کې دا بیمار ساتم همېش

114 سترګې مې ځلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې 903
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش

---

(۱) دا غزله په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دي = دې یې. (4) چاپي دېوان: "چې یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړې نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستا له مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښېږي. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ — له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف — په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي رېز مرېز زما صورت کړ — پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کي — ته پرڅه شوي(2) د رقیب په حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم موړ له خواږه عمره(3) — شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم — بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ

115 — ځه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو — 910
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ — که هیبت د افعي مار شو را ته پېښ
په نګاه سرې(6) زخمي کړم مراویو سترګو — له بېماره دا آزار شو را ته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم — د نوروز لیل و نهار شو را ته پېښ
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو — دو زبانه ذوالفقار شو را ته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي — جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو را ته پېښ
همیشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي — دا عجب د سترګو خار شو را ته پېښ

116 — بې اغیاره، یار تنها را الره راغئ — 917
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ — تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي — که کاتب د قضا تکی کړ د نون خوښ
دا عجب دئ، هغه چي مسلمان وي — چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو — د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که — د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو — چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117 — نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که — 924
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ

---

(۱) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته په څه شوي (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موړ له خوږه عمره". (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ص﴾

اشنايي سره رسېږي په اخلاص   د درياب کښتۍ چلېږي په اخلاص
په لباس مريد له پيره برخه نه وړي   د ايمان څراغ بلېږي په اخلاص
چي له سره غواص تېر شي دُر وکاږي[1]   له درياب، دُر حاصلېږي په اخلاص[2]
چي خپل سر په صدق لاندي که[3] تر خاورو   دا نه ګوره زرغونېږي په اخلاص
د بلبل سوي ژړا په لباس نه ده   په خندا چي ګل غوړېږي په اخلاص
مګر ته د ده له امره مخالف يې   که نه هر حاجت قبلېږي په اخلاص[4]
د استاد شفقت کم له پلاره نه دئ   چي شاګرد و ته قهرېږي په اخلاص[5]

118
د سکوت مهر پر خوله کښېږده[6] "حنانه"
مراد د پټي خولې حاصلېږي په اخلاص
932

﴿ض﴾

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض   هغه شاه د حُسن نه اروي د خوار عرض
آه فغان د يار له جوره بې فايدې دئ   نه قبلېږي د ګلرخو په دربار عرض
بېهوده څه نصيحت کوې ناصحه   عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه[7]   هر سړی په مِهر اخلي د بېمار عرض
سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي   مګر کړي يې[8] سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض
ستا د عمر د دولت په مراد دلبره   همېشه کړم د پيرانو په دربار[9] عرض

119
نه پرنيسي غوږ له ډېري مغروريه
که هر څو کوي "حنان" په انتظار عرض
939

﴿ط﴾

هسي راغئ په شتاب پر مخ د يار خط   چي مي نه ليده[10] راتله د دي غبار خط
هيڅ کا فر هسي شبخون پر اسلام نه که   لکه وکړ د ګلرخو په رخسار خط
مورچه ګانو ځای پر پاڼي د ګل ونيو   که پر مخ د صنم ونيوه قرار خط
د ميګونو شونډو قدر يې ډېر کم کړ   څه بېحده ظلم وکړ د نګار خط
د ګل پاڼي په سبزه کي شوه پايماله   که عذار د دلبر ونيو وار په وار خط
د خاشاک شعله[11] تر يو ساعته نه وي   اعتماد مه کړه پر دا نا پايدار خط

120
چي يې قدر د شېرينو لبو کم کړ
زه "حنان" يې کړم په دا سبب په دار خط
946

---

(۱) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: "پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کښږده.

(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط
که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط

پر ساده رخسار یې هسي عرق زېب کي[2]
لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط

له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي
چي د استا د رخسار کاږي مصور خط

دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش
که نقاش کاږي د توري په جوهر خط

چي افعي[3] یې ستا د زلفو په نظر شي
پر ځان و کاږي له بېري[4] پاړوګر خط

ستا په خیال پسي مي زړه هسي بېرون شو
لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط

121
سرخرویي د "حنان" هله شي و یار ته
که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط
953

(ظ)

وا مي نه خیست له جهانه څخه حظ
نه له یاره نه له ځانه څخه حظ

نوخطان[5] مي په ژړا ډېر خوشالېږي
سبزه اخلي[6] له بارانه څخه حظ

خنک زړه مي په سینه کي لاخفه شي[7]
بندي نه وړي له زندانه څخه حظ

مخ یې هیڅکله له زلفو بهره نه وړي
نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ

د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې
څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ

د یار خیال چي راشي اوښي په عذاب که[8]
سپي مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

122
لکه طعم د رنځور د خولي خراب وي
هسي ورک شو له "حنانه" څخه حظ
960

(ع)

چي مي ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع
را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع

مخ دي مه پنهانوه له ما ضعیفه
تر سبا پوري لګېږي د بېمار شمع

ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه
ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع

غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که[9]
چي یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع

له افلاسه مي په تن کي اور پیدا شو
لکه بل کي[10] د ځګر په اور چنار شمع

د پتنګ[11] پر طالع ډېره کینه راشي
بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123
چي شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه"
پس له مرګه بې[12] لګېږي پر مزار شمع
967

---

(١) چاپي دېوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: واښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنې. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که(1) — چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پراور وکړېږي شمع
صفایي د مخ(2) دي زما په اوښو کېږي — څو یې تبل وي(3) تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 — که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع — 974

(غ)

دا چي ایښئ پر سینه زما صنم داغ — رب دي(۴) نه ایږدي پر بل بني آدم داغ(۵)
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاني د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو بړویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه(۶) کښېږدي د الم داغ

125 — لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځې
له "حنانه" څخه واخله دا دغم داغ — 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و(۷) — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره(۸) — د لاله په شان(۹) بې وي پر سینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو(۱۰) — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ(۱۱)
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ(۱۲)
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 — له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ — 988

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي یې تبل وي. (4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه یار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قیمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتیاز د ښو د بدو سره نه شي[1] — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر ګرانبها دي — که یي وزن په کنډه[2] کړي د انصاف
چي و بل ته یاوه وایي یاوه اروي — دا قلب زر به بیرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته — په کشمیر کي قدر نه لري شال باف

١٢٧ چي رقیب و تا ته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف — ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ویني — فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په یوه څاڅکي شي له بحره — کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولې طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف — له عاشقه سره بویه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه — چي یې قبر ته ارمان یوور یوسف
که مي وژني که مي بولې[5] رضا ستا ده — و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه یې په ماکښه دا ستا له میني — په یوه دیدن دي ولي شو[6] چف چف
اندېښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښنه — هیڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف
د قیامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9] — که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط څُف

١٢٩ چي د یار و اغیار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اندېښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هیڅ په دا کښې په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قیامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ق)

هسې تللئ یم په فکر د خپل یار غرق   لکه سنګ د ښیښې که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ(1) بیا نن په سیل د ګلشن ځي   چي ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو   چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ   په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي   د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو(3)   د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

١٣٠ مړ یې کړ "حنان" له ډېره انتظاره   1016
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق   د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي   له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم   چي په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه   په شکوه مي یار ته نه رسي نطق(4)
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ   لمر چي وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم   هسې یم د یار په خیال کي مستغرق

١٣١ ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه(5)   1023
چي د حُسن د زګوة دی مستحق

هومره توان را ښخه نشته نه توفیق   چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو   هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته دي رقیب بوجهل مایوس دئ   د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق(6)
د کم عمر رسن کله ور رسېږي   د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم   چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم(7) له خماره   که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

١٣٢ شعر تل په اندازه وایه "حنانه"   1030
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق(8)

---

(١) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ   ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک — کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرويان د زړه په ورو کي استادان دي — باري تا رنګه(1) يو نه وينم چالاک
رحم بويه(2) چي له دي غمه بېغم شم — ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)
چي يو ښکلی چيري(4) و ويني بندي شي — خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک(5)
که دي مخ هر ګوره پاک دئ خدای ازلي — زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)
د معنا ښايي بويه په رنګ څه شي؟ — د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښيږي — په خوبانو يې موقوف شو مرګون واک(7)

۱۳۳ که مجنون د ليلا غم و زهير کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک — نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسي دي سترګي هسي ګرزي — لکه چيرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه — شو له تنه له عقيقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه — لکه تړی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقيب نه شي ستا د مخ سيل کولای — شب پرک شي له پرتوه د آفتاب ورک
که اميد د بوسي کاندي(9) عيب نه دئ — په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښي(10) څه کړم
دا ستا خيال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک — ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)
د غم سنګ(12) چي پر خوله و خوري زړه خبر شي — په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو يار ته کښېږده(13) — بي نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعيف يم — پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور يم سوی — خدای دي نه سېځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقيبه د ښو طمع — ناديده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي يي ګډ دي په تعريف لور(14) پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دېوان: ياره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چيرته. (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.
(7) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که اميد د بوسي وکړم. (10) ب: په خواب کښي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د رديف غزله ده. ما د اوسني ليکدود په خاطر د "ک" رديف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشقان ولي له کاني دا فلک   هر آهن کله منبود شي پر محک
زېبايي د خوبرويانو ستا په مخ ده   طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرګردانه هسي رېږدم(۱)   شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کي يي خال نه دئ   په رخسار يي عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته   د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي   و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶
زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک
1059

د وفا طمع به نه کوي له تا ثوک   چي خبر وي ستا په ناز و په ادا ثوک
يو شبه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده(۳)   فرصت نه کاندي چي وکه تماشا ثوک
غونچه نشته چي خزان يي فنا نه که   د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا ثوک
ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر ببرېږم(۴)   چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا ثوک
بې ملګري سر انجام د کارو نه شي   بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها ثوک
له کرمه يي پر حال(۶) پوښتنه بويه   چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماوا ثوک

۱۳۷
دا محاله ده(۷) چي خوار سړی پادشاه شي
زه "حنان" ثوک، ستا د لبو تمنا ثوک(۸)
1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي ثوک   دا توبه په دا سفر څه کوي ثوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي   بې له وينو لېمه تر څه کوي ثوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰)   ملګري د پرده در څه کوي ثوک
وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ   سرمايه د شور و شر څه کوي ثوک
زما و مرګ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه   د مېړي په مرګ حشر څه کوي ثوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه با سم له بدنه   په مجلس کي نوحه ګر څه کوي ثوک

۱۳۸
که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳)
ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي ثوک
1073

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربرم. (5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا ثوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که ثوک ساتي. (10) اوښي = اوښي يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ګ)

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ   لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه   چي آئينه شوه راته تکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم   کړم له دې ميو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که   لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي   نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ   وايي خيست زما د زړه له وينو رنګ

١٣٩   شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان"   1080
شعر به نه وو د زړو زنګ

(ل)

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال   لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم   اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(۳) د سم قد نه راځي په خوا کي   الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴)   تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېونۍ شي(۶)   کې په خوب کي وليده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه   ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠   چي د خط تعريف يې تل وايې "حنانه"   1087
دا په دا شو(۸) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل   څه پروا لري په قتل د بيمار خپل(۹)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه   که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پر هېز نه که   ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده   هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف بېخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ   نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ

ج

(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:

دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو   چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم — تکی نه پرېږدي بېرون ځکه پرکار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته — له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غو صبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل — ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته — آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپېریو — ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته — په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره — ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اوربل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي — د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل — وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ — چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو — معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سود و زیانه خبر نه یم — چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېنو تم د عشق په لومه — تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه — چي خندا پر صفا یې که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل — زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښي ونیسم په شپه کښي — له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي — که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي — سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه — د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ — و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم د بې صبر و تحمل 1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي کـه ښکاره کړي تـور کاکل | آشـفته بـه کانـدي زلفـي د سـنبل (1)
تـن يې هسـي پـه ګلنار لبـاس کـي زېب کا | لکـه واچـوي بـاد يـو پـر بلـه ګـل
څـه تـاراج يـې کـړې د سـترګو پـه وهلو | قـافلې د دل و ديـن د تحمـل
دا زمـا ژړا آسـمان پـه ګـردش کښېووست | زورور سـېل مـدام وړي لـه ځايـه پُـل
د ګلرخـو خـط عـاشـق تـه مسـتي ورکـړه | تـل مسـتي کـوي پـه رنـګ د ګـل، بلبل
تـوري زلفـي پـه رخسـار بانـدي پرتـې دي | کـه پـر پـاڼي د ګـلاب پـروت دئ سـنبل

۱۴۵ چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" 1122
څکـه شـوه دا سـتا سـينه روضـه د ګـل

يـو بلبـل نـه دئ تنهـا ګريـان د ګـل(2) | پـه فـراق يـې(3) دئ سـوخته جهـان د ګـل
پـه عـرق زېـب کـه رخسـار د ګلرخـانو | دا پـه دا وي(4) مشـاطه بـاران د ګـل
هـرزه ګـوی عاشـق پـرده د معشـوق اخلي | ګـوره څيـري کـړ بلبـل ګرېـوان د ګـل
چي پـه خيـال کـي مـي د زړه وېنـي څڅېږي | زمـا لـه ځـا د يـار تـر ځـا خيابـان د ګـل
نـا اميـدي لـه خلکـو کـړه کـه راحت غـواړې | پـه خـزان وي(5) آسـوده بـاغوان د ګـل
پرښـه مـخ د بوالهـوس نظـر خطـر دئ | د ګلچـين وي تـش کاتـه طوفـان د ګـل

۱۴۶ بيـا د چـا و خـونريزی تـه ځـي "حنانـه" 1129
چـي يـې واغوسـتې جـامې پـه شـان د ګـل

﴿ م ﴾

خـو نـوش نـه کـه بلبـل طـوره د عشـق جـام | هغـه نـه مـومي وصـلت د ګـل انـدام
تـوري سـترګي مـي د زړه وېنـي يـو ځـای خوري | کـه څـه نـه خـوري دوه هنـدوان يـو ځـای طعـام
لـه کـرام الکاتبينـه سـياهي تـوی شـوه | کـه تـور خـال دئ پـه رخسـار د دلارام
سـتا لـه سـترګو زمـا يـوه غمـزه کـافي ده | پـه خلـوت کـي زاهـد اوسـي پـه بـادام
چي مـي خـال پـه مـخ کـي وليـده حيـران شوم | پـه جنـت کـي دي کـافر اينبـئ دئ ګـام(6)
خيـال دي وړئ دئ لـه مـا آرام و صـبر(7) | بـې لـه تـا مـي د زړه کلـه شـي آرام

۱۴۷ بـې د دوسـته "حنـان" هغـه چـا پيـدا کـړ 1136
چي يې خپل ځان کړ پـه دا لار کـي ګُمنام(8)

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي ديوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې را نقل کړ.
(2) چاپي ديوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي ديوان: دا په دا چي. (5) چاپي ديوان: په خزان شي.
(6) چاپي ديوان:

چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم | په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي ديوان: قار و صبر. (8) چاپي ديوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښې ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم
قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم(1)
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که
د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته
حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي
نفع وړې ده عالم په دغه رم(2)
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته
د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم(3)
کرم کړه پر زبر دستانو په ډېر لطف
که له خدایه امید واریې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه
چي د عمر د بوال زود وهي دا زیم(4)
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته
کل غمونه به دي هېر که د غه غم(5)

۱۴۸ ستا قلم شعر په نوي طرح کاږي(6) 1145
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم
پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم(7)
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ
له مېرېه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سیني څخه ژر وزي
په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نیستي ده
لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېر و اوښو مي صورت له واکه ویوست
نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو
باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ د صورت زندګاني واړه بې روح ده 1152
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم
د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم(8)
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به
ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به يې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا
د عشق په تورکه و دوهی ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همیشه دلبره
لکه غونچه د زړه له وینو سور څګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر
که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي
که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیر محمد 1159
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم

(۱) "هلته" باید درې ځپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم ... تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم (1)
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه ... سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ ... کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ(2) رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي ... سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دِلو ... ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د داني چي مي د نس په رضا وکَړه ... ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

1166 ... زاد و راحله د لوی سفر وا خیسته خلکو ... ۱۵۱
زه "حنان" چي پر زېرمه د نس ولاړم(3)

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم ... نور به څه لره ګیله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو ... زه به ولي له تا طمع د وفا کړم(4)
ستا له غمه راته هسي معلومېږي ... چي به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو ... غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یووړه خوشالي له ماغریبه ... نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو ... بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

1173 ... ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع ... ۱۵۲
اي "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم ... چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسي و ښېښته د اورو تاب ته ... پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي(5) د ګُلګون رخسار له شوقه ... تماشي د نسترن او د ګلاب کړم(6)
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم ... حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره(7) شراب لکه اوبه شي ... سره لبان چي مقابل د مې و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه موندہ حیران یم ... چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم(8)

1180 ... د هجران په اور دي(9) سوی زه "حنان" یم ... ۱۵۳
له سوختنه تل ژړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم ... چي مېږی پر لاري ځي ځني حذر کړم(10)
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم ... کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت وړي حیرانېږم ... چي نظر دي و وښېښته ته د کمر کړم

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښـه — کـه يـاقوت يـې مقابـل کـه يـې ګـوهر کـړم
ستا لـه وصله مـي دلبره يأس حاصل دئ — و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلّی ورکـړم
لمر څان پټ که لـه خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چي لـه مهرويو ګيله سر کړم

1187 زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري ۱۵۴
د نوخطو پـه تعريـف چي قلـم سـر کـړم

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم[1]
کـه زړه يـو دئ خـو سـتا مهـر څـای نيـولئ — مګـر غـم لـره دي بـل زړه لـه چـا پـور کـړم
طاقـت نـه لـرم بـې تـا نـه سـتا د وصـل — عاشـقی پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره — عاقبـت چـي دي د کـم د لـوی پېغـور کـړم
چـي د سـتا جفـا تـل ويـنم لاس نـه اخلـم — دغـه واړه ناچـاري ده پـه زړه زور کـړم
زمـا نـارې بـه آرام يو سـي لـه عالمـه — کـه دا سـتا د هجـر ږغ پـر جهـان خپـور کـړم

1194 جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي ۱۵۵
زه "حنان" دي پـه ژوندوني سر پـه ګور کـړم

چـي دا سـتا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم — د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم[2]
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ — را پـه يـاد چـي سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـړې تـوري مـي پـر زړه بانـدي ځرخېـړي — چـي را يـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـي — د تعريـف شرحه دي کنبـل پـه کـم قلـم[3] کـړم
فـرق يـې نـه کېـږي يـو مـوی پـه زيـات و کـم کـي — زمـا صـبر سـتا جفـا چـي سـره ضـم کـړم
د خـط مشـق دي د ازل کاتـب وهلـئ — نـور بـې زه[4] صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم[5]
لـه شـوخ چشـمو مـي جفـا ډېـري ليـدلي — چـي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم[6]

1202 زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه ځکـو لـم ۱۵۶
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم — لـب دي زړه لـه وينـو ډک لکـه مرجـان کـړم
پـه بازار کي د عشق څه د سود سودا ده[7] — نقـد د زړه بـې تـر نسـيه ديـدن قربـان کـړم
پادشـاهان آبـادوي خـراب ملکونـه — خيـال دي ولـي زه ويـران پسـي ويـران کـړم
پروېښـته تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره — چـي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مي زړه لـه وينو ډک دئ زه پـه خوښ يم — دا پـه دا چـي دي خونخور خيال مهمان کړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه — هغه دم چي[8] يې مهمان د خيال سلطان کړم

1209 چـي يـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم ۱۵۷
زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې را نقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم(1)   ته شېرين خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مړشم ښايي   چې دا ستا له بدخويي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لرې زما پر زړه داغ دئ   ماتوې ته زلفې، زه د زړه شکن کړم
بوی د ميو مي له زخمه د سينې ځي   د مخمورو سترګو خيال چې زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور يأس مي حاصل شو   تسلی مي د زړه نه کېږي شېون کړم
بې رحمي چې را په ياد کړم د ګلرخو   مې بايد چې ترک د ګلو د ګلشن کړم(2)
پر سبزه که ګل پيدا شي عجب نه ده   دا عجب، د سبزې ديد پر نسترن کړم(3)

١٥٨ له حسرته ستا د زلفو معلومېږي
زه "حنان" به خپل ځان(4) خاوري د ختن کړم 1217

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم   بل دي هجر رېز مرېز په زړه زبون کړم
جدا ګرزم له عالمه ستا له مينې   چې په روغ عالم به پوري دغه پون کړم(5)
په قيامت مي دي مخ تور او شرمنده شم(6)   چې بې تا به په بل چا د زړه تړون کړم
دا ستا خيال چې راولم د زړه تر کوره   خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بيمار يم   امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چې له خولې مي شپه و ورځ د سوز نالې ځي   دا ستا هجر لکه نی خالي لړمون کړم

١٥٩ مرګ مي سل ځله قبول دئ کله کېږي
چې "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم 1224

بيا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم   چې را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن يم   ګل به حسن ځنې پور کاندي پوهېږم
که هر څو يې د حيا په حجاب(7) نغاړم   عاشقي به مي سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حسن ته چې ګورم   ما به هم د مجنون ورور کاندي پوهېږم
چې رقيب دا ستا و زلفو ته نږدې ګوري(8)   دا کاته به يې شبکور کاندي پوهېږم
چې مدام و يار ته ګډ وي په د روغو(9)   دا ويل به يې مختور کاندي پوهېږم

١٦٠ که يې دا د خولې پياله، د شونډو مې وي
خوار "حنان"(10) به پر نسکور کاندي پوهېږم 1231

---

(١) چاپي دېوان: "چې نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چې مدام و يار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه راسـتی لکـه الـف وم پـه قـد سـم
پـر ملاخم کـړم دغـه ستا د وروځـو خم[1]

يـو راسـته وبېـسـته دي نشـتـه پـه ابـرو کـي
کـج مژګـان دي نـه لـري د راسـتی چـم

چي مي خيال ستا د سم قد کاوه په زړه کي
کـږو وروځـو دي راوښـود ځـای د غـم

پـه رخسـار بانـدي دي زلفي کږې ښـې دي
چي پـه خپـل مقـام کـي بِـه وي تـر سـم، خـم

کـږې نشـتـه چـي لـه تـا نـه را رسـېږي
د ابـرو کجـی دي لانـدي کـړم تـر دم

دا چـي وايـي کـوږ بـار نـه رسـي تـر ځايـه
بانوګـان دي د زړو بـار وړي پـه هـر دم

۱۲۱ زه "حنـان" دي پـه کـږو کتـو بنـدي کـړم
چـي هـر څـو کـړې کـوې زه بـې[2] زغمـم 1238

په جنت نه يم خوښ هرګز په درد يار مي قسم
خوښ په لذت يم د خوارۍ په اعتبار مي قسم

زړه مـي لـه تـا وعـده د وصـل هرګـز نـه وليـده
په نا اميدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم

پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فيضه
پـه سـينه صـافه آئينـه د نوبهـار مـي قسـم

که مي سر ولاړ شي ستا په مينه کي خوشاله يم زه[۳]
په تېره تيغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم

ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وينو
په ها نسيم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم[۴]

تور بخت مي نه وليده هيڅ ستا د کاکل شب قدر
پـه تـورو مشـکو سـتا د زلفـو پـه هـر تـار مـي قسـم

۱۲۲ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو
ګـلان کرمـه هـر ګـړی پـه لالـه زار مـي قسـم ۱۲۴۵

پـه هـردم چـي دي رخسـار و زلفـي کسـم
مـخ دي عـين خزانـه ده زلفـي طلسـم

التفـات د قبلېـدو نـه کـړې هيڅکلـه
که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم[۵]

بـايلودلئ مـي دئ زړه سـتا پـر چشـمانو
بـې ارواحـه تـش ولاړ يـم خـاکي جسـم

پر جبين باندي يې[۲] چين له قهره راشي
هغـه دم چـي پـه غـوږو واروي زمـا اسـم

شـکوه مـه کـوه د يـار لـه ډېـره جـوره
چـي جفـا و جـور دئ د ښـکليو رسـم

که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته[۷]
نزد بکت مي در ته نه شي په هيڅ قسم

۱۲۳ کـه خلعـت د دشـنام واغونـدې و ماتـه
زه "حنـان" بـه پـه عـالم کـي ښـه پـه يسـم[۸] ۱۲۵۲

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم
پـه سـحر لـه ښـامارانو پـه غوغـا شـم

چـي بېتـا بـاغ لـره ورشـم سـروقده
قـُمري طـوره پـه کوکـو ژبـه ګويـا شـم

چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي[۹]
منتظـره و نسـيم تـه د صـبا شـم

چي د لبو خيال دي راشي په خاطر کښي
مسـتغني نـور لـه دوا د مسـيحا شـم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به يې. (3) چاپي دېوان: ستا په مينه لا خوشاله يم زه. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نيسم چاپي دېوان: نسيم؟. (۲) په اَصل کي "يې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، يسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ   چي چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم

چي دي ګرزم [1] په کوڅه کښي ګلرخسار   د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو ۱۲۵۹
زه "حنان" چي یو ساعت له تا جدا شم

ستا له میني به زه کله دست بردار شم   د منصور په دود که سل ځله په دار شم[2]

که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه[3]   و رقیب ته به په سهم لکه مار شم[4]

له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ[5]   هر طرف چي ځم په سیل د ګلزار شم

چي طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ[6]   هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم

یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم[7]   چي یو ښکلې چیري وینې[8] ګرفتار شم

چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني   هغه دم د ده له لاري[9] توبه ګار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کي[10] ۱۲۲۲
نه په دا چي بې دیدنه دي[11] هوښیار شم

د کړو وروځو په خیال چي یې خم شم   په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم[12]

جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده   چي په خیال یې له حیرته زه عدم شم

په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي   سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم

چي بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو   هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چي بندي یې ۱۲۷۱
په جادو د تورو سترګو د آدم شم

قد دي دئ تر سروي سم   مخ دي ګل، عرق شبنم[13]

وازه خوله غونچه په باغ کي   کوي ستا د خولې ماتم

د چمن ګلان وي واړه   ستا د مخ په خیال خُرم

هر طرف آفتاب ځلېږي   ستا د زلفو تر هر خم

مر جان خپل صورت سوری کړ   ستا د سرو شونډو په غم

باج را نیسه له خوبانو   نازنین یې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دي "حنان" یاد کړ 1278
او که شوې سهو القلم

---

(1) چي دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چي راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم   نه مي دروميي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي   مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم   چي له سترګو سرېږ(1) نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي   له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ   و مي نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي   که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

١٢٨   دا طالع سکندري بوله "حنانه"   1285
ځوک چي واخلي د خپل يار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم   عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره   هم الهام ورلره و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4)   هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدورو   هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل   له واړو هردم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم لره هردم کړم   هم سلام له ما دوام اوسه هردم

١٢٩   معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه   1292
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6)

چي ترلئ وي کمر لکه قلم   وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې(7) غواص د عقل کاږي   ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال دروميي   چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي   چي سم دروميي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري   چي و پښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي   چي يې غشی وي بې پر لکه قلم(10)

١٧٠   که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"   1299
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا يي د خپل دلبر شوم   دا په دا په سترګو روند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر   ښه چي اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه يار ببلتون دوزخ باله نور خلقو   تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که   چي د يار ملګری نه، په دا سفر شوم

---

(١) سرې = سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... "دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوی ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ورواچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا ځوک مه سوځې په داغ د جدائیه[1] لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره ځخه نه ځي په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

١٧١ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2] 1306
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم خندنی د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم زه غریب د پاڼو پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم د اشنای له هجره هسي سرګردان شوم
چي د یار تجلی غوارم په بل مخ کي سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

١٧٢ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي یووړ تورو زلفو سپین رخسار هم قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4] نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ کږې وروځي مي د یار وژني، دستار هم[6]

١٧٣ ماڼې مه کوه "حنانه" صبر بویه 1320
جوړ کارونه تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب یم چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې د نرګس له ګله ځکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]

١٧۴ زه "حنان" یې[12] د ګُلګون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم

---

(١) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دیدن دي د رخسار لکه ګلاب یم   بې دیدنه دي د مخ لکه تراب یم[1]
د سپین مخو دلبرانو په آرزو کې   همېشه په اضطراب لکه سیماب یم
چې هوس ستا د بوسې لرم په زړه کې   بېهوده مې خلک شیخ بولي، شاب یم
په پنجه کې دي د هجر زما دلبره   زبون صید په پنجه کې د عقاب یم
چې قالب یې کړ خالي ستا و قدم ته   کباب شوئ له غیرته د رکاب یم
دغه ستا د زلفو تاب دئ بل څه نه دئ   چې مدام لکه مار هسې پېچو تاب یم

۱۷۵
چې یو ښکلی چیر ته وینې باندې چوروي
زه "حنان" د زړه له لاسه په عذاب یم
1335

پرورده نن په شراب د محبت یم   چې مدام د یار له خیاله هم صحبت یم
په وصلت کې یې له هجره آرام نه یم   همېشه له دغه غمه په هیبت یم
دا چې تل زه رخسار ستا یمه له شوقه[2]   و ګلرخو و ته تېر په دا بابت یم
هر ساعت مې د خپل زړه کباب غذا ده[3]   آرزو مند یې د سرو لبو د شربت یم
د جبین له نوشتې مې حال معلوم دئ   لکه لوحَ شنه پر سر د هر تربت یم
ستا جفا شوه تر حد تېره[4] زه ناتوان یم   ظلم مه راباندې کړه اهل غربت یم

۱۷۶
زه "حنان" به څه پر هېز ور څخه وکړم
چې ژوندی د شکر لبو په قربت یم
1342

هسې رنګ حیران پر حُسن[5] د نګار یم   نه له ځانه له جهانه خبردار یم
له دوزخه له جنته خبر نه یم   هسې محوه پر جمال د مخ د یار یم
د چمن د ګلو سیل په ما نه شي   وازه خوله حیران په سیل د رخسار یم
چې تشبیه مې ستا د قد وکړه له سروي   پر دا قول تر قیامته شرمسار یم
په غمزه د شوخو سترګو یې زخمي کړم   هره شپه یې[6] لکه زلفي بې قرار یم
کې وژلی دئ عالم په تېغ د وروځو[7]   زې د سترګو په نګاه سره بېمار یم

۱۷۷
زر یو سفه یې د حُسن مشتري دي
په دا جمع کښې "حنان" کله شمار یم
1349

هسې مست د استا د سترګو په خمار یم   چې خبر نه په ما ښام نه په سهار یم
که هر څو سعیَ کوم کار پر مخ[8] نه ځي   سرګردان په اول کار لکه[9] پرکار یم
که سل تېغه د جفا یې پر ځګر خورم   عذر نه لرم هنوز یې شرمسار یم
له خندا که مې لب نه ټولېږي څه شو   باطن زړه له وینو ډک لکه پرهار یم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلې نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دېوان: "همېشه چې یې صفت د ښه رخسار کړم ".(3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه(1) ده　　چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار يم
چي مدام له پرېشانيه نه خلاصېږم　　دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار يم(2)
دا ښکاره مهرباني ده پر ما ډېره　　همېشه چي د رقيب د سترګو خار يم(3)

١٧٨ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل يې ډېر دئ 1357
زه "حنان" د ډېري عفو اميدوار يم(4)

خو بندي په مخ و زلفو د دلبر يم　　نور خبر نه په ماښام نه په سحر يم(5)
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه　　لکه عود مدام په ميان کي د مجمر يم
که بې تا حورو قصورو جنت غواړم　　په مذهب د عاشقانو به کافر يم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته　　همېشه هغه مرغه بې بال و پر يم
چي محروم يې له ګلشنه د وصال شوم　　سرګردانه لکه باد پر بحر و بر يم
زه بې پاڼو ونه يم باغوان بې مهره　　عاقبت به د ګلخنو خاکستر يم

١٧٩ چي په وصل کي يې هومره اضطراب کړم 1364
زه "حنان" يې له هجرانه باخبر يم

پيدا کړئ خدای په اصل بد اختر يم　　په راستی، منلئ نه يوه دلبر يم(6)
چي له مخه يې شم ببرته توان مي نه شي　　په دا خپله ناتوانی هومره خبر يم
همېشه دي د ګلګون رخسار له شوقه　　په سره اور کي ځای نيولئ سمندر يم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي　　د هلک په لاس هغه مرغی، بې پر يم
پس له دي به نور کنار له خلکو اوسم　　د تبجن په دود و خلکو ته ضرر يم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور　　همېشه سپاه سالار د دي لښکر يم

١٨٠ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره ١٣٧١
زه "حنان" له سنګه روغ نه يم بشر يم

په فراق د دار پر سر لکه منصور يم　　هغه دم چي له وصاله څخه دور يم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع　　چي په بزم کي يې هر ساعت حضور يم
د خط خيال مي دئ په زړه کي(7) ځای نيولئ　　سر تر پايه فيروزه د نيشاپور يم
چي دي ياد د تنګي خولي کوم دلبره　　د غونچې په دود و خلقو ته منظور يم(8)
دا اثر دي(٩) د بيمارو سترګو نه دئ؟　　چي يوه ګړی آرام نه يم رنځور يم

---

(١) چاپي ديوان: د دار حلقه. (2) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي ديوان: "زه حنان يې ډېر دعفو اميد وار يم. (5) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي ديوان: د خط خيال چي مي په زړه کي. (8) چاپي ديوان:
چي د يار د تنګي خولې کوم خبره　　د غونچې په دود په دا تل مشهور يم

اصل: د غونچې په دود زړه ويني، مشهور يم. متن له "ب" څخه واخيستل سو. (٩) چاپي ديوان: دا اثر يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مي د زړه نه شي[1] په هيڅ طور — نا اميده لکه زخم د ناسور يم

181 زه "حنان" دي[2] د دنيا له کاره خلاص کړم — چي په فکر همېشه ستا د غرور يم[3] 1378

دا و ستر ګو ته دي چا ورکړ تعليم — چي تاراج يې کړ زما د زړه اقليم
ترالف دي قامت سم دئ مشکين خطه — دواړه زلفي دي کړې دي لکه جيم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه — د بوسي خواست دي له خولې ښخه که ميم
غتېه ستر ګه صاد نيولې ستا و لورته — شين له غمه سکاره قي کړه د جحيم[4]
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو — پر صفحه دي د رخسار و کېښ حاميم[5]
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه — جمع کېږي مي په تا عظم رميم
چي خيال چير ته ستا د مخ د ګلشن راشي — په کار نه راځي هر ګز باغ د نعيم[6]

182 "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ — له احواله يې خبر دئ خدای عليم[7] 1382

د اشنای له غمه[8] تل مخ پر بيابان يم — لکه سېل ځنځير په پښو په سر روان يم
ځای مي نه را معلومېږي د استو ګي — لکه کاڼی د مچلوغي سرګردان يم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم — په خدمت مي ملا تړلې ده چالان يم
لکه شمع د اور پلنده[9] پر تندي ورم — د هجران له تابه تل سوئ زبان يم
چي يې ژاړم د سرو لبو په آرزو کي — سر تر پايه لکه لعل د بدخشان يم
که ظاهر[10] لکه ګل خاندم په دا څه شو — د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان يم[11]

183 ستا د جور و جفا تاب تر کومه راوړم — زه "حنان" له کاڼي[12] روغ نه يم انسان يم 1393

د خپل يار له غمه څه وايم حيران يم — تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان يم
د اسيا په دود په خونه کي سفر کړم — همېشه د بل د پاره سرګردان يم(13)
چي تعريف يې کړم د زلفو ويني قی کړم — د قلم په دود پر سر باندي روان يم
چي پر ځای د ګياه غشي د خدنګ خورم — زه هغه صيد د ميني د بيابان يم
لکه ګوی چي آرام نه وي په ميدان کي — ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان يم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان يې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال د غه مغرور يم". (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زياته صفايي لري تر ميم". (۶) دا بيت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خيال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي — "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان يم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم — د آسيا په شان له غمه سرګردان يم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشنا د جفا درده هسي درونـد يـې   چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم(1)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه"
لکه وړکی پر بخنبل باندي(۲) پښېمان يم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم   دا په دا د هري جمعي افسانه يم(۳)
ببره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه   ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل   چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه دربغوه تش نظر د سترګو   چي دي پروت مدام د ر په استانه يم
چي ورغلي په رضا د دام حلقي ته   زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده   چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم ۱۴۰۷

د خپل يار له غمه(۶) هسي دېوانه يم   چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ږغه سوځم   پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم   د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ   د مېرږي په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره   په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي   دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتي "حنانه"(۸)
چي يې مست مدام د خولي په پيمانه يم ۱۴۱۴

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم   که اميد د وصل نه وي نور مرده يم(۹)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي ببربري   په وصال کي(۱۰) له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱)   په دغه وينا ترا وسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي   نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو(۱۲)   په خدمت د دوو بيمارو درمانده يم
له جملي کاره وتلئ يم دلبره   څو اخته دا ستا د سترګو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګوري څه شو
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده يم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ   چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالي. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتي له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده يم   په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

پـه دا عصـر کـي پيـدا شـوه کاتبـان   چـي فـرق نـه کـا د بتـان او د بيـان(1)
مريـد وکـاږي مرتـد پـري خبـر نـه وي   نـه صنم لـه ضم وبش کـړلای شـي عيـان
خاص محرم کـاږي مجرم لـه خپله فکره   جم او خـم کـاږي قلـم سـره يکسـان
توبـه وکـاږي ثوبـه، ثوبـه توبـه کـا   پـر عـم خـال د غـم ايږدي هسـي کـوران
قبـل، قتـل پـه رقـم کـي نوشـته کـا   خشـم، چشـم، سـتم سـيم کـاږي آسـان
د سـنبل د سـيل هـيڅ امتيـاز نـه کـا   هم د بت د تب پـه ميـان کـي وي حيـران

188   صداقت مي صد آفت نه کړي قادره   1428
پـه نصيب زما "حنان" کړي ستا جنان

نـه طـی کېـږي د عشـق لاره پـه دويـدن   لا زيـاتېږي لکـه تـاک پـه بريـدن
تکلـم چـي يـې لـه لعلـو جلـوه گـر شـي   مـخ تـې(2) ځـي زمـا لـه غـوږو شـنيدن
زړه تـړل پـه دنيـا کـار د پخـو نـه دئ   جـدا کـړي ميـوه لـه ښـاخه رسـيدن
د يـار ديـد پـه انـدازه درلـره بويـه   دغـه گـل پژمـرده کېـږي پـه ليـدن
مـاتوي تونـده سـر کـه همېشـه کـاڼي   نـرم کـړي ترخـه ويـل زړه د دښـمن(3)
د زړه ورو د پـاره کـوم دلبـر را درومـي   چـي مـي زړه کـه پـه سـينه کـي طپيـدن
دا راوړي سبا پيغام د کومي مهرو يې   لېمـه کانـدي لکـه سـتوري پريـدن(4)

189   رم ذاتي خوی د سياه چشمو(5) دئ "حنانه"   1436
څـه ښيي و دا آهـو تـه رميـدن

بـي لـه تـا مـي احـوال هسـي دئ خـراب نـن   چي مجلس مي شو لـه لاسـه پـه عذاب نن(6)
د زړه سـوخت مـي کـړ پـه اوښـو عشـق روښـانه   لا تـازه کـړ ژړا اور د دې کبـاب نـن
انتقـام دا سـتا لـه مخـه خـط زر وکـيښ   پـري يـې نښـود دغـه تنـدري دا آفتـاب نـن
زړه خـط يـوور، عقـل سـترگو، صـبر زلفـو   لا يـې عشـق لـري لـه مـا سـره حسـاب نـن
دا د چـا د خـط پـه خيـال کـي مسـتغرق يـم   چـي يـې يـوور لـه مـا شـغل د کتـاب نـن
پـه گلشـن کـي دي د مـخ مچمچـې گـرزي   چـي اورېـږي د بـاران پـر ځـای گـلاب نـن

190   پـر لبـانو يـې خـط ښـه ابسـي "حنانـه"   1443
دا د بنگـو نشـه بِـه ده تـر شـراب نـن

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (2) تي = ته يې. (3) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته.
(5) چاپي ديوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن — دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګُمان شو د پري[2] ستړګي — چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوخ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3] — چي سجدي کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي — په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ — چي څي بوی څني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده — لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده — عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

۱۹۱ د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي ۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن — خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي — که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید — شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8] — که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول — څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟ — د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲ نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه" ۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون — له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي — چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده — عریانی سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11] — له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12] — د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13] — خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳ دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه" ۱۴۶۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن — دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي وليده د يار چين د جبين
په هر چين کي د جبين يې(1) هزار چين

دا يې چين(2) د جبين نه دئ د زړو چين دئ
په دا چين کوي د چين د مشکو چين

په هر چين کي د جبين يې چين معلوم دئ
له غيرته يې د چين پر جبين چين

د جبين په چين يې زړونه واړه چين کړه
وايې خيست په دغه چين له چينه چين

چي چين خلاص که د جبين د زړه چين وا شي
چي چين چين کاندي جبين زړونه که چين(3)

د غضب چين چي ماهروی پر جبين راوړي
لمر په چين د اورو پټ که خپل جبين(4)

۱۹۴ د جبين په چين يې چين د خلکو وکړ(5)
زه "حنان" يې کړم په چين د جبين چين ۱۴۷۲

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپين
دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپين

په اميد د مېلمانه مي زړه کباب کړ
انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپين

هيڅ خبر مي بيا د ورک يوسف را نه غئ
که يعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپين

پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6)
د هندو په لاس مي وليده قرآن سپين

مرتبه به د اوو شهيدو مومي
که چا ځان مړکړ د يار پر زنخدان سپين

دا ګوهر دئ په حقه کي د عقيقو
که په لبو کي يې(7) زېب کوي دندان سپين

۱۹۵ رقيبان چي پر خوله ورشي هغه وايې
ځو به کړي(8) "حنان" له دې تهمته ځان سپين ۱۴۷۹

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن
په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن(9)

توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځي
چي پوره يې وي دا ټول دئ د چا حُسن

چي د خدای عطا پر وشي ښايست ورکه
ګڼه نه شي رانيوه په بها حُسن

ستا ښايست لره حاجت د زېور نشته
نه زياتېږي د هيچا په حنا حُسن

څو دولت د حُسن شته دلبري بويه
زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن

د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ
دا چي نن دئ، بيا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره
چي خدای درکړ نن و تا ته يکتا حُسن ۱۴۸۲

که اَمين وکه پر دا روح الامين
د رقيب ځای شه اسفل السافلين

سترګو راکړ نن برات پر غزالانو
خيال د زلفو يې کړم تېر تر چين ماچين

که فلک مي سنګين زړه تر موم کړ نرم
دی مي هم د زړه په دود سره کړ شين

د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم
چي جلوه يې د قيامت د لمر که زين

په خِرام رفتار يې زه تر موی باريک کړم
چي ملا وتړي د ناز پر کمر چين

خامَوش ناست د زړو ښکار ته دئ پوهېږم(١٠)
پټې سترګي مشق د وينو کړي شاهين

۱۹۷ د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين ۱۴۹۳

---

(١) يې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چين. (3) چاپي دېوان: "چي چين کاندي جبين زړونه که چين".
(4) چاپي دېوان: لمر په چين د اوراد پټ که خپل جبين. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخيست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ يې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د يار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان:
"چي خاموش ناست يې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو | چې خدنګ تې(1) امید نشته د ختو
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته | نازک تن یې زخم کېږي په کتو
څه ګیله(2) له خال و خطه کړم له زلفو | کښې ایستلئ یم(3) په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي | ازمویي مې په هزار ازموینتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم | د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ویل نه ګرزم له عشقه(4) | چې مې غوښتئ و له خدا په خیراتو
۱۹۸ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه" | چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو(5) ۱۵۰۰

یو دي کړم مین د سترګو په جادو | په ځنځیر دي بیا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي | نه نیو کېږي په ځنځیر رم د آهو(6)
د زړه زخم مې ناسور شو(7) نه رغېږي | دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو
د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم | نګهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو(8)
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده | د قُمري په شان(9) مې زړه وایي کوکو
دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي(10) | که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي | چې سجده که و محراب ته د ابرو(11)
۱۹۹ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه | د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو ۱۵۰۸

سِحر کړو سترګو ستا په ډېر جادو | رم کاته دربده زده کړه په آهو(12)
په محراب کي د کعبې یې قبر بویه | چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کي | دي ګلان په وینو سره لکه سالو
د یار زلفي له رقیبه نه خلاصېږي | ولي مشک اسانه نه بندي هندو
له غیرته مې پر سر ډبري اوري | چې رقیب دي کله وینم پر پهلو(13)
بېهوده ضایع کوي دوا طبیبه | زه مریض یم د عشق(14) نه مي شي دارو
۲۰۰ که یې ځای پر استانه غواړي "حنانه" | په بانو یې کړه د در خاوري جارو ۱۵۱۵

---

(۱) تې = ته یې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ایستم. (4) چاپي دېوان: له میني. (5) چاپي دېوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپین مخ کي معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چې رقیب وینم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: یم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کـار نـه دئ سـیم و زر د دنیـا دارو　　حساب غـوارې پـه محشـر د دنیـا دارو
د حِرص کیکه یې گرزي په شلوار کښې　　ارام نشـته پـر بسـتر د دنیـا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي　　نصیحت نـه کـه(1) اثـر پـر دنیـا دارو
لکه سیل چې په تلوار له غره را لوېږي　　پـه دولـت نشـته بـاور د دنیـا دارو
لکه مار چې پر گنج پروت وي برخې نه وي　　دغـه کـار دئ سراسـر د دنیـا دارو
ویـده پېښ(2) د ډول پـه ږغ نـه بیدارېږي　　غفلت زیات پـه شوروشـر د دنیـا دارو

۲۰۱　ز ه "حنان" پـه دا لـه خدایه ډېر راضي یم　۱۵۲۲
چې پـه حال نـه شوم(3) خبـر د دنیـا دارو

زړه تپېږي یـاره سـتا لـه سـوربدو　　چې ځي بیا په قصد د چا په خواربدو(4)
پـه تـاراج د کومـو زړو ځې نـه پوهېږم(5)　　چې فرصـت نـه کـړې هرگـز د دربـدو
پر هر چا باندي چې ورشي هغه سوځي　　مگـر خـوښ یـې د دې اور پـه لگېدو
په گلشن کې چې قامت ستا جلوه گرشي　　صنوبر خـوښ شـي د پښـو پـه پرېکېدو
که حواس جمع غوارې مخ ته یې گوره(6)　　شـیرازه د دې اوراق شـي پـه لیـدو
چې پـه آه یې اسمانونه عـرش لړزېږي　　اجتنـاب کـوه(7) د زړه لـه نړېـدو

۲۰۲　"حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره　۱۵۲۹
زړه خوشـاله کـړه د ده پـه ورکېـدو

طمـع پرېکـړه د جهـان لـه ښـو ثمـرو　　کـه ځـای غـوارې پـه درگـاه کـې د دلبـرو
سـتا د مـخ خریـداري نـه کـه نـور څـه کـه　　چې گـلاب کـړه لمـن ډکـه لـه سـرو زرو
کـه پـه خـط دي مـخ صـفا شـو عجـب نـه ده(8)　　صـفا یـې مـومي آئینـه(9) لـه خاکسـترو
چې تشـبیه یـې سـتا لـه قـده کـړه دلبـره　　صـنوبر سـروه پـه دا شـوه بـې ثمـرو
چـې لـه تارنگـه سـنگدله آشـنایي کـه　　د هغـو پـر سـر بـاران و د ډبـرو
پـر غـوړو دي زلفـي هسـې معلـومېږي　　لکـه پـروت مفلـس هنـدو(10) پـر سـپینو زرو

۲۰۳　"حنـان" خوشـي امیـد سـتا د ورانـه کانـدي　۱۵۳۲
لـه غریبـه بالښـت څـه غـوارې د پَـرو

دا یـې واخیسـت لـه عُـذاره نقـاب ورو ورو　　کـه د لمـر لـه مخـه تښـتي سـحاب ورو ورو
اومـه زړونـه کامـل زړه تـر ځایـه بـوزي(11)　　پـه انگـار سـره پخېـږي کبـاب ورو ورو
زړه بـې عشـقه پـه کـار کلـه دئ ناصـحه　　بـې صـاحبه سـرای آخـر شـي خـراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لگېږي. پښ ور سره لگېږي پښ د "آهنگر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غوارې مخ یې گوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نښا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـــازک خیـــال آخـــر رســـېږي و معنـــا تـــه   هـلال و کـوره څـه شـان شـي مهتـاب ورو ورو
د ســـپین مخـــو پـــه وعـــده مـــه غلطېـــږه(1)   تــږی و بــولي و ځــان تــه ســراب ورو ورو
د مشـــرق مغـــرب لا رطـــی پـــه یـــوه ورځ کـــړي   چي ګام اخلي څوک پـه شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴   پــه تعجیــل نــه مونــده کېــږي مــراد "حنانــه"   ۱۵۴۳
طـالــب لــولي پــه ډېــر عمــر کتــاب ورو ورو

بیـا پـه غـم هسـي اختـه کـړم هجـران ورو ورو   لکـه بوخـت چـي پمـن وي پـه ځـان ورو ورو
جـوړ پـه زړه مـي اموختـه شـوې د یـار زلفـي   لکـه و تنبـلي پـه غوښـو مـاران ورو ورو(2)
نمـــدې ســـترګي(3)، ګونـــه ژړه، وچ هډونـــه   ستا پـه عشـق کـي(4) را پېښېږي نقصـان ورو ورو
حـال د خپـل پایمالـه و پوښـته چـي څـه دئ(5)   لکـه تېـر پـر مېږتـون شـي سـلطان ورو ورو
یـوه شـپه مـي پـه خـواب و لیـدې سـتا زلفـي   لا تـر اوسـه مـي خـاطر دئ(6) پرېشـان ورو ورو
زړه مـــي ورک و، ګرزېـــدم: تـــا خنـــدا وکـــړه   ستا پـر خولـه بانـدي مـي کېـږي ګمـان ورو ورو
بیـــا مجلـــس کـــړي لـــه رقیبـــه در پـــوهېږم   چـــي شـــړې لـــه دره بیـــا عاشـــقان ورو ورو(7)

۲۰۵   یـــا نصـــیب چـــي بـــه لـــه دې غمـــه آزاد شـــي(8)   ۱۵۵۱
"حنـان" بنـد شـو سـتا د غـم پـه زنـدان ورو ورو

در تـــه وایـــم د مجـــاز د عشـــق لـــه کـــړو(9)   چـــي کـــوي هغـــه حســـاب دي پـــه ســـرو
د پیغـــام پـــه بوســـه نـــه شـــي د زړه ســـوده   مـــات چینـــي نـــه پیونـــد بږي پـــه اوږو
قـــلاده(10) ده د قصـــاب زړونـــه پـــه زانګـــي   دا مبخونـــه چـــي ښـــکاربږي د بڼـــو
خلـــق خوشـــي آهـــو بـــولي دا ســـتا ســـترګي   آهـــو رم لـــري(11)، دا ښـــکار کـــوي د زړو
هـــر کاتـــه دي(12) د خنجـــر کـــار کـــه پـــه زړه کښـــي   نـــه رغېـــږي زخمـــي شـــوئ(13) د چـــړو
ببهـــوده زاهـــد دعـــوه د عاشـــقی کـــه   ښـــځه کلـــه جنـــګ تـــه وزي د مـــړو

۲۰۶   رنـــګ تغیـــره، ګونـــه ژیـــړه، وچ هډونـــه   ۱۵۵۸
د "حنـــان" شـــاهدان ډېـــر دي پـــه جـــوړو

مـــخ یـــې لا صـــفا د میـــو پـــه اثـــر شـــو   دا ګـــلاب لـــه دې شـــبنمه تـــازه تـــر شـــو
زمـا پـه قتـل یـې لاس هسـي مضـطرب شـي(14)   لکـه پـر د طـوطي تـوی د تېـغ جـوهر شـو
مرم پـه دا چي و رویبار تـه مي حال و وي خیال   نـا محـرم پـه دا اسـرار ولـي خبـر شـو
یـــې و ووت لـــه ســـینې زړه ورســـره ووت   کـــورنی لـــه دې مهمانـــه همســـفر شـــو

(۱) چاپي دېوان: "پـه وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت پـه چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت پـه اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما پـه قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک " پـه معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سګان را قلاده می بندد   چرا بګردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تعريف د شکرلبو تل په کاږم – له خامې خخه مي توی شهد و شکر شو
په راتله د طبيب دمه د بيمار شي – ستا په ديد سره مي روغ زخم(۱) بتر شو

٢٠٧ نصيبه ازلي ده را رسېږي(2) ١٥٧٥
چي "حنان" او د يار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چي ستا له بويه پور شو – هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سيني له زخمه بوی راځي د ميو – چي مي زړه په خيال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې ستر ګو په ګلشن کي نرګس ګوره – زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو(3)
چي شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي(4) – تر هغو چي دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فيض له نارو خلاص دئ – دنيا دار محروم له حورو له قصور شو(5)
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي – اسرحت(6) په کوتاه ورځ کي د مزدور شو

٢٠٨ چي په درست عمر کامياب د وصل نه شو(7) ١٥٧٢
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مي بوستان هېر شو – په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو(8)
توري زلفي دي ناز کاندي پر سنبلو – په سبزه د استا د خط مي ريحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسي محوه – چي په باغ کښېني مي د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطيف يې په زړه کاڼی – ستا تر زړه پوري مي ياره سندان هېر شو
غم دي هسي ربز مربز کړم زړه کوټلۍ – چي له ما خخه د ميني بيان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي – د دي مخ په ننداره ګلستان هېر شو

٢٠٩ عاشقان يې و نمانځل په د شنامونو ١٥٧٩
بدبختي ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو

تر غوږو چي مي يو ځله د عشق ساز شو – د يار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کي – چي ګل سر تر پايه غوږ په دا اواز شو
له غيرته په اور وسوم چي مي وليد – په چمن کي چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا يې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله – د قلم چي د دست کوتاه زبان دراز شو
چي د زړه طلبه مي تل ورته نيوله – دا په دا يې راماتل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولي بې نيازي کړې – سرو مال مي صدقه دا ستا د ناز شو

٢١٠ د ښايست محموده رحم(9) باندي وکړه ١٥٨٢
دا "حنان" دي خاص غلام لکه اياز شو

(۱) چاپي دېوان: ستا په ديد مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عيشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني ليکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په گلو رنگ شو — له سائې د اورو، ملک لکه پلنگ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل — برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو — زرغون موج د دامان هسي لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د گلعذارو — له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم ریزه شگوفه ده په هر باغ کښې — د کېمیا معدن د هري شپلې سنګ شو
سایه بان د اورو گرزي پر سر باندي — تنابونې (2) د باران څاڅکي خوشرنګ شو

۲۱۱ — د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو — ۱۵۹۳

په لیمه مي عکس ستا د رخسار گل شو — چې مژگان مي اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پریووت — که پر پاڼې د گلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر ترل دي بل څه نه دي — چې کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترگي وروځي ـ خط مژگان او توري زلفي — په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وایي په صبر مراد حصلېږي — زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړه و وریږه — تر حد تېر چې دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲ — که توبه کوې "حنانه" وقت (دغه) دئ (3)
له توبې توبه کوه موسم د گل شو — ۱۲۰۰

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو — چې د زړه مرغه مي هسي نا آرام شو
زهر د سترگو دي (4) په ما کې اثر وکړ — چې پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترگي دلبري د خط په وخت که — په سبزه کې دا آهو له رمه رام شو (5)
اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ (6) — چې دا هسې مي د زړه آرام حرام شو
چې مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر — نبه چې هجر مي نصیب علی الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ — چې دیوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳ — لېونتوب چې په کوڅه د عشق داخل کړ
له "حنانه" ښخه پاته ننګ و نام شو — ۱۲۰۷

بنفشه چې دي پیدا پر نسترین شو — له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست (7) — چې ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر یم — د زړگي مرات مي هسې رنګ دوربین شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترگي — چې اشنا مي له رقیبه همنشین شو

---

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترگو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي — لا د دېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1) ۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د بانو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو — چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچې له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم — چي مبړی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي ۱۲۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استانه شو — رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر — غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) — ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ږغ که(4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که(5) — د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري ۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو

ما وې بخت به په فرمان شي، ولي نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و — چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وې — چي بې(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم — ماوې مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه — چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو — دا په دا مي په رقيب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي(1) — د بادام په دود مي تن سورى سورى شو
چي يې لافي ستا له خولي سره وهلي — د غونچي له خجالته زړه نرى شو
تونډ توسن مي له تېزيه سهي نه کړ — نه پوهېږم برق و، باد و که پېرى شو
ما به څوک له ياره واړوي ناصحه — تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازۍ د يار هسي رنګ ضعيف کړم — چي مي سپى باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ — د "حنان" يار په ښايست تر نورو به دئ
چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو — ۱۲۴۲

نيک بدا د ازل و قتويش و — ځنو ته لړو چاته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف — روانه يخ سخن کاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د — بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د — اپکوم ال وصف رتا پيش و
کل شرم خ په انو کښيې و نغښت — اب ستا د بدن درلوريش و
چي مي دا را پياد شي ارقيب هم — اته رساعت رمرک بتر اپيش و

۲۱۹ — څه په نوي طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و — ۱۲۴۹

د تقوا مالونه چور کړه بيا نوخطو — هوا عيش را پوري سور کړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره کړې وروځي — مار لړم راته حضور کړه بيا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده — ګډ په شرو په فتور کړه بيا نوخطو
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات کړ — جوړ داغونه مي ناسور کړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوى(3) له جوره — اخترونه مي عاشور کړه بيا نوخطو
خالي شوي مي جامونه وه له ميو — له دا بنګو څخه(4) پور کړه بيا نوخطو

۲۲۰ — د "حنان" له قصده داد د بوسي کاندي
رقيبان يې په معمور کړه بيا نوخطو — ۱۲۵۲

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو — بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ — را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په ختن کي يې د مشکو قدر کم کړ — څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه — راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي ديوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي ديوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي ديوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي ديوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ناستې دي په خیال پهلو و لمرته ... څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي ... په شپه و ګوره رڼا د تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غاښ چیچي له درده ۱۲۶۳
چې "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو

هسې ډوب یم همېشه په خیال د ترکو ... چې خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مې د زړه و ګورئ عالمه ... پکښې نقش دئ ګلي احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مې شوه اوله خلاصه غنیمت ... بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده ... پر پرهار دوړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلې شي له تابه ... هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه یم(2) ... که پر سپین مخ باندي ایښئ(3) خال د ترکو

۲۲۲ په ویشتو د خپلو سترګو نبه پوهېږي(4) ۱۲۷۰
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو ... څکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره ... له ختن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو ... څکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا یې(6) زلفې په رخسار باندي څرېږي ... کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفې پر مخ نه دي غوړولي ... اوربدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې لیدلي یې(8) جفا ده له نو خطو ... زړه مې نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ۱۲۷۷
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) ... په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې یې فارغ کړم له نرګسه ... راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قیامت بې(12) شهید ګونګ وي نه پوهېږم ... ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو څني ساتم(13) نه ساته کېږي ... دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحې شي ببرېږم ... پر قدم به مې وي ایښې خوله د سترګو(15)
د نبه یار وداع ده ګرانه معلومېږي ... راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړي "حنانه" ۱۲۸۴
پر څان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(۱) چاپي دېوان: کارې. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: وایي. (7) کې = که یې. په چاپي دېوان کې د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کې سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کې راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړه ده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دېوان: څني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو ". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کې نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار یې آبداري یووړه له ګلو   په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو(1)
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ   توري زلفي یې باج اخلي له سنبلو
چي یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو   په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې یې قبر بویه   چي شهید یې شو(2) د سترګو په ویشتلو
چي یو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي   د سینې زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنیا کي   عادت و نیسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ چي دي نه رانیسي دُر څوک په کودري ۱۲۹۱
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ویلو

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و   چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و(3)
و عرق ته د رخسار دي حیرانېږم   چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو   دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلګ ماران بولي ستا زلفي   که ماران وای لاندي شوي به تردم و
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ   له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خیال کي   د هغو چي ستا په مینه کي کار سم و

۲۲۶ لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره ۱۲۹۸
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو   بل یې(4) هیڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که   دا چي لاس پورته نیولئ دئ مژګانو
حریفي یې ستا د سترګو کړلای نه شوه   بیابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که   هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو(5)
شکرخند دلبر که قبر له راشي   مقبره به سیل ګاه شي د طوطیانو
ږغ د وینو مي بلند نه شو دلبره   چي دي مړ کړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه   چي یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ پاړوګر "حنان" به ستا زلفي پرې نه ږدي ۱۷۰۲
د مارګیرو ګذران وي(7) له مارانو

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هیڅ. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سر و کار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو   توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ   په چِله یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده   زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده   خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه   ګاهي ګاهي احوال نسه(1) له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ   چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸ د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوړ(2) ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېړیانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و   هغه درد مي د دې خوږ زړګي درمان و(3)
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه   په د قیق نظر مي کوت دارالامان و
ژړېږي مړ کړم ښه یې وکړه زما ګله   له هغه یاره سنګدله دا ګُمان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟   له سُستۍ د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده   چي مي یار را څخه پاته په ارمان و
چي په خیال کي یې د مخ د ګلشن ولاړم   چي لیده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹ چي یې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دې قربان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و   هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دې عصر مغروران نوخطان واړه   چي لیده مي پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي(4)   دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال(5) د مهمانۍ مي واړه صرف کړه   چي په سترګو کي مي دُر(6) د ګریانۍ و
که هرڅو میخانې غواړم نه یې مومم   هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه   دا ګُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

۲۳۰ چي یې زلفي په رخسار باندي خورې کړې(7) ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما(8) د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو   زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو   زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي   چي یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي   تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښې، آه ورمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو يې زړه يوور حيرانېږم — چې دا هسې وحشي ښکار دې بيمار ونيو
دا يې سترګو زما زړه هسې تاراج کړ — که په ظلم سره ترکو بازار و نيو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه ۱۷۳۴
د ښېتو اقليم "حنان" په ګفتار ونيو

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو — دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو (1)
خميازه مي د زړه زخم په دا کاږي — که مي يو وار د تېغ دم لا په پر ونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي — دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي — د کوثر د چينې دور عنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته — چې سر پورته تر ګلشن صنوبر و نيو
خط يې نه دئ پر عذار چې معلومېږي — د آه دود مي دئ چې مخ يې د لمر و نيو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید ۱۷۴۱
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نيو

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو — يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته — په هر فصل لکه سروه و فاخته يو
هيڅ په ميان که حائله زموږه نشته(2) — لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي — په خواري کي يو د بل هسې شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم — ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يو له بله — يو د بل په رفاقت سره پخته يو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر ۱۷۴۸
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو (4)

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او — که ميگيرد به مژگان صيد دلها باز خوی او (5)
اگر طبعش ز استغنا نميسازد به من باری — تسلی ميدهم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او گر لحظه گردد فراموشم — رخم را زين گناه بادا سيه ما نند موی او
چو برگيرم قلم از گريه ام تر ميشود نامه — ز دستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت — اگر يا بم من بيدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم — نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ريزد شکر شايد ۱۷۵۵
که عمر خويش را کرده است صرف گفتگوی او

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته يو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1)   ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښا یېږي   پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړې   په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه   لکه تېر چي له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته   په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله   چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵   د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې   ۱۷۷۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه   لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته   لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم   د شبنم پا څېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوې   پېچه کېږي(5) تل و ښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ   چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو   په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶   د حنان تر قلم و څڅېږي شهد   ۱۷۶۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه   په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي   او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي   تر دا هسي انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه   چي مستانو له نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي   دغه پښو له زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه   وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷   شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري ببرېږم   ۱۷۷۶
دي تر سپین و ښته "حنان" له خضاب بِه

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه   ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي   ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(١) چاپي دېوان: "اې چي یې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي — ته به شي په دوو لېمو لچن رقيبه
که ما و وينې له ياره سره وصل — زړه نا سور به شي بيمار په تن رقيبه
که يار داد د بوسې و کاندي و ماته(1) — له دغه غمه دي دئ مردن رقيبه
که يار، يار شي ته به درومې له وطنه — لکه سپی چې و شړې ښنتن رقيبه

۲۳۸ نور به نه وکړې(2) د يار د رخسار سيل
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقيبه ۱۷۸۳

زما زړه دي له ما يوړ د لفريبه(3) — ګلرخساره بې طلبه بې موجيبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حيرانېږم — چې د آب دستار يې وا خيست له غريبه
ته په اصل کښې خدای نېک وې پيدا کړئ — دا بدخوی دي نوی زده کړ له رقيبه
مؤدب چې د چا بد شي پناه غواړه — دا مثل، ادب زده کېږي له اديبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له ميني — د عشق درد چې مستغني دئ له طبيبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — شو پاره د ګل ګرېوان له عندليبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښې خپلې بخرې
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصيبه ۱۷۹۰

دا د چا زلفې تاوېږي په دا نن شپه — چې تمام مشک و عنبر او ربړي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم — دا چې شمع په تلوار ويلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سيل څوک دئ راوتلئ — چې مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حيران يم — پروانه چې په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه — چې د زړه ويني(6) تر خوله تويېږي نن شپه
توري زلفې د دلبر په رخسار زانګي — که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي — په ګلشن کې چې بلبل ويېږي نن شپه(8)

۲۴۰ دا د يار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم
دا چې سترګې د "حنان" پرېږي نن شپه ۱۷۹۸

که د زلفو بوی دې باد يوسي ختاته — د ختن مشک په بيانه وړي و سودا ته
د ديدن طاقت يې نه لرم حيران يم — زړه مې ولې ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مې په خندا وژني دلبره — بخت مې خوی د اجل ونيوو مسيحا ته
چې بانو مات شي په سترګو کي ديد کم که(11) — د ملا خيال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي ديوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي ديوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په رديف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته. (5) چاپي ديوان: د کوم مخ دئ.
(6) وينې=ويني يې. (7) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (8) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (9) چاپي ديوان: زېری کړي. (10) چاپي ديوان: اضطراب که. (11) چاپي ديوان: "چې موی و لوېږي په سترګو کښې ديد کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اوردئ ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پیښه سر مي واچاوه د میني و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته ۱۸۰۵

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط یې زېړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته لکه کرم سرې چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالبنت پر یې بانو د پري بویه چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو یې زما له دله نه ځي د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ لاس و پښي وهي ببځا "حنان" په عشق کي ختای نه شي خوک چي ولوېږي ګرداب ته ۱۸۱۲

د نو خطو میني هسي کړم بې پته چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ پاني رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7) چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا را کړه روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید ازمویه(10) نه شي خو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم زه "حنان" د خوبرویانو له قربته ۱۸۱۹

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) بې اختیاره یې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي دا ځنځیر نه اچوي(12) خوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که(13) حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دي مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لږ و نه کړ[2] زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3] ۱۸۲۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته

چي نامه مي وه لېږلي وخپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که[4] له سیني په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کي اوښي هم را څخه ځغلي — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
ترما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6] — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7] — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لوبړي[8] و نار ته

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبرته[9] — د لاله په زړه کي داغ شو له غیرته[10]
چي نرګس دا ستا له سترګو هم چشمي کړه — ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته
چي یې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه — پستي واړه خوله نیولي له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلي — لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12] — چي ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي[13] — غونچي واچاوه پوړني له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي ازمویلي ځو کرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دي دستي یې وینم پای بسته
ستا د زلفو له پرتوه سنبل هسي — چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله. (2) چاپي دېوان: التفات يې يو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز يې بيا راځي و ښکار ته".
(6) چاپي دېوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه يې زه قاصد ته ورکړم". (8) چاپي دېوان: وابنه لوبړي. (9) اصل: له غيرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په ديدن شوه په ګلشن کښې". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه — قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ — له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ — دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یووړ
که روان یم که ولاړ که نشسته — ۱۸۴۷

که بیده یم، که ولاړ که نشسته — له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چې تشبیه مې ستا د قد کاوه له سروي — سزا وار یم چې مې دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترَا وایي — مایې مثل غونچه ولي راوسته
چې یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي[1] — له غیرته پر میان و چاوده پسته
لابې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړي — عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته[2]
همېشه چې درکوي تعلیم د جور — دا په دا مې کړه رقیب اینه ورسته[3]

۲۴۸ — "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه
په ځنځیر چې دي د زلفو کړ بسته — ۱۸۵۴

که له زړ سره مې ستا[4] د سترګو جنګ شته — له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه — د غونچې په دود چې زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مې بل یار نشته په دا باغ کې — چې پر زړه باندې یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بېمار لکه ستا سترګې — چې کاته راباندې بار لکه د سنګ شته[5]
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چې هسي[6] — بې وعدې مې انتظار، پر هر ځای درنګ شته[7]
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ — هسې شان کامراني کله د اورنګ شته[8]
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو — چې په خیال مې ستا د خط د سبزې بنګ شته[9]

۲۴۹ — په دربار کې دي خاکسار یو "حنان" نه دئ
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته[10] — ۱۸۲۲

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته — په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي — په ګلشن کې که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو — ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱)چاپي دېوان: "چې د خولې سیالي ګویې وه دا هسي ".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته ". (۳)چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته ". (۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته ". (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" — چې په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه خوند چي ستا د زني دئ دلبره
سمرقند کي کله سبب هسي(1) شېرين شته

په گلشن کي گل تر تا خوشاله نشته
نه په مينه کي بلبل تر ما حزين شته

يار بي رحمه، زه بي بخته، طالع شوم دئ
لا هنوز د کج فلک را سره کين شته

۲۵۰
د ملا خيال دي زه "حنان" لکه و بينته کړم
نه غلط شوم کله موی هسي ميين شته
۱۸۶۹

نه پوهېږم يم بېخوده چي يار نشته
ثوک يم، څه يم، زه حيران چي نگار نشته(2)

اوښکي دُر، رنگ کهربا، زړه لکه لعل
جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته

چي طبيب شو په علاج را پوري ستړی
هسي درد په هيڅ ايام د بيمار نشته

واړه زړونه يي په خيال دي هسي محوه
چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته

جدايي مو تر ميان مه کوه رقيبه
چي طاقت د نه ليدو د دلدار نشته

که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو
رښتيا وايي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱
د زړه ويني خوري "حنان" له دغه غمه
چي په درست عالم کي يار و فادار نشته
۱۸۷۲

دا ښايست لکه چي ستا دئ د لمر نشته
ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته

توري زلفي، توري وروځي، توري سترگي
د حبشو، د چين هسي لښکر نشته

شيريني چي ستا د لبو ده دلبره
په چشمه کي د زمزم(3) د کوثر نشته

کام د زړه دلته حاصل که له نو خطو
په جنت کي د ريحان معطر نشته

لار به نه وکړي په زړه کي(4) څو سم نه شي
د حلقي مقام د ننه تر در نشته

په مجلس کي د گلرخو نه ځايېږي(5)
چي يي شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲
چي تور د بو رقيب يي رام نه کړ(7) پوهېږم
چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته
۱۸۸۳

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته
له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)

دا ستا د زلفو له ځنځيره څخه نه خلاصېږم
که وايم ورد و اورادونه هر زمان و ځان ته

څوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي
حواله کړي يي په لاس دي ښاماران و ځان ته

که مي سينه شوه مشبکه، بادام رنگه څه شو
چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژگان و ځان ته

فارغ له گلو له گلزاره له چمن هردم يم
چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه گلستان و ځان ته

چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي
هغه کسان په اختيار جوړ کړي گورستان و ځان ته

۲۵۳
که دا د کوي د بوسې و يي کړه نن ورځ دلبره
د ژوند اميد نشته هرگز د دې "حنان" و ځان ته
۱۸۹۰

---

(۱) چاپي ديوان: سمر قند کښي هسي سبب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي ديوان: د حيات.
(4) چاپي ديوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي ديوان: "په مجلس د گلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي ديوان: څو يې شمع رنگه. (7) چاپي ديوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته ــــ منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته[1]
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه ــــ چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه[2] رقیب خپل کړ ــــ د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مهر دلبري ده ــــ عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي ــــ له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه ــــ په کتو دي خلل اچوي و دین ته[3]

۲۵۴ ورکېده د "حنان" وینم له وطنه ــــ چي اشنا یې[4] ملا ترلې ده وکین ته ۱۸۹۷

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته ــــ نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته ــــ لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي ــــ چي د لمر شغلي کوي له هره وته
نه دربري په هیڅ طور زما اوښي ــــ که لاس نیسم که لستوڼی و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته ــــ نصیحت کله وایه شي و بیده ته[5]
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو ــــ سپین و تور به څه ورو بنیې ړانده ته[6]

۲۵۵ چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته ــــ اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7] ۱۹۰۴

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه ــــ چي د بل برخه وره کړي خپله غټه[8]
ازار ورسوي بل ته خبر نه یې ــــ د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ ــــ لا ترڅو به دغه حظ اخلي له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري ــــ په خزان کښي اوبه پاکي شي له متټه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ ــــ چي حلال مي کړای فلانا سړی له ختټه
تمام عمر د دنیا په بده و رخ یې ــــ یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لتټه

۲۵۶ دا عیبونه چي کل وایي دي په تا کښي ــــ اې "حنانه" خپله خوله و نسه پتټه ۱۹۱۱

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم ــــ منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه ... لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت(1) جنت دئ ... د هجران اورې(2) تېری که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي(3) ... پر بوسه د خو برویانو(4) له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه(5) ... د مېړې کمه(6) هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ ... که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار له آفت دئ(7) ... چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم / که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه — ۱۹۱۸

کارم سل محنته د جهان بې ستا له مخه ... اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه(8)
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره ... نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې ... دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي ... نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم ... یم پر سمه لار سترې ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي / نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه — ۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده ... چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې ... په داغه زېږي یې سره کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو ... رحم عیب دئ چي وشي(9) له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي ... پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده(10)
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي(11) ... چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي(12) د وصل نه رسېږم ... د جرس په دود مي کار دئ له فریاده(13)
په افسون به مي زړه خوله یاره پرې کړې ... سپلني ته د اور ډېره تمنا ده(14)

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ(15) / د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده — ۱۹۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده — و خنجر ته د غمزې دي سینه څه ده(1)
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري — ستا و مخ ته د سکندر خزینه څه ده
که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه — ستا د لبو و حیات ته چینه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره — په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه څه ده
څه تعریف کوې د میو و زاهد ته — و ړانده ته د بلور آئینه څه ده
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي — دا په دا چي و ښیښې ته پینه څه ده

۲۶۰
ستا په تش ماڼې کي دئ قتل "حنان"
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه څه ده
۱۹۳۹

د یارۍ یې هسي ګرانه ما شوره ده — چي د عقل په لاس نه راځي کوړه ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي — چي خوړلې یې د صبر کروړه ده
د خپل یار هجر(2) خوړلئ هسي شان یم — چي تر اوسه مي پر زړه باندي موړه ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو — ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم — ګڼه کله زما ژبه ګانګوړه ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي — په دا څه شو، پوهېدلئ یم دوړه ده

۲۶۱
دا جواب د علیخان د غزل و شو(3)
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوړه ده
۱۹۴۶

چي غونچه وي(4) غوړېدلي هومره ښه ده — یار تر خوله خبر یستلي هومره ښه ده
معامله د عشق سرې له پردې باسي — چي په زړه کي وي(5) ساتلې هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو — صحیفه چي وي لیکلې هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر — دا نامه چي وي پېچلې هومره ښه ده
سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه — دا فتنه چي وي څملې(6) هومره ښه ده
سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو(7) — دا مېوه چي وي پوښلې هومره ښه ده

۲۶۲
په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسي(8)
دا انشاء "حنان" ویلې هومره ښه ده
۱۹۵۳

چي اغوستې یې بیا هسي سره جامه ده — په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده
د کږو کتو طاقت یې د چا نه و — اوس ابرو، مژګان و زلفې(10) عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ — چي لېږلې مي و یار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼي کړه لاندي". (8) چاپي دېوان:
"په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښي. (10) زلفې = زلفي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځې ژوند د هر چا غنیمت دئ(1)
لـه هجرانـه پـر مـا یـوم القیامـه ده

پـر رقیـب دې کـړه پیـرزو د لبـو شـهد
او تـمـام عمـر(2) زمـا ځنـي صـومه ده

د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3)
چي مي طمع(4) ستا د لب بو سه طعمه ده

۲۲۳ چـي یـې مـلا ټینګـه ترلـې ده "حنانـه"
پـه تعریـف د سـرو قـدو سـتا خامـه ده(5) ۱۹۶۰

د ریـا پـه زهـد غـره مـه شـه زاهـده
دئ د غـاړي طـوق دا زهـد مقلـده(6)

حرمـوني اولاد کلـه پـه بنـه کیـږي
د ریـا عبـادت هسـي دئ عابـده

تا په زړه کښې سل خدایان دي کښېنولي
سجده کاندې و کوم خدای و تـه ساجده

پـه ظـاهره د تقـوی خرقـه اغوسـتې
پـه بـاطن کښـې تمـام ډک د مکائـده

مـدام جـوز لا یجـوز وایـې عمـل نـه کړې
تمـام عمـر لـه رنـدانو سـره ضـده

چـي و مـا تـه دا غلمـان د جنت سـتا یې
درپـوهېږم ګـرزوي مـې لـه شـاهده

۲۲۴ چي درځي پـه خولـه "حنانـه" رښتیا وایـه
د فـردا اندېښـنه مـه کـړه لـه حاسـده ۱۹۶۷

اشـنایي د دې دنیـا څـه پـه کـار نـه ده
روښنایي د دې برېښنا څه پـه کـار نـه ده(7)

چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي
دغـه هسـي اسـتغنا څـه پـه کـار نـه ده

مـچ پـه سـترګو ننـوزي چـي مـخ ورکـړي
لـه بـي عقلـه مـدارا څـه پـه کـار نـه ده

چـي یـوه نېکـي کـوي او سـل منتـه
و خسـیس تـه التجـاه څـه پـه کـار نـه ده

خپـل ذاتـي جـوهر سـړي لـره پـه کـار دئ
نـوم مرانـه د آبـا څـه پـه کـار نـه ده

چـي دي حـق د خـدمت نـه پېژنـي ګـوره
و هغـو تـه خمـه مـلا څـه پـه کـار نـه ده

۲۲۵ د سـپي داړه پـه سـپي منعـه ده "حنانـه"
لـه جاهلـه سـتا دعـوا څـه پـه کـار نـه ده ۱۹۷۴

سـتا لـه میني(9) مـي سـینه کلـه خـالي ده
چـي دا هسـي را پیـرزو دي ګوشـمالي ده

دا غفلـت نیـولئ زړه بـه ربـز مربـز کـړم
ماتېـده د زنـګ وهلـي قلـف کلـي ده

پـه رخسـار کـه دي لالـه دعـوه کـه څـه شو
تـل نصـیب د صـحرا شـینو(10) جـاهلي ده

زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست
چي مریـد د ځـان پـه رنـګ کـه کـاملي ده

د درد ږغ مـي سـتا تـر غـوږه نـه رسـېږي
د تـور بخـت مـي ثمـره دا کـاهلي ده

ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ
چـي پـر تـن بېـرون حرامـه خوشـالي ده

۲۲۶ هـره چـار لـه خپلـه وختـه سـره زیـب کـه
"حنـان" لاس لـه میني(11) واخیسـت نـوفلي ده ۱۹۸۱

---

(۱) چاپي دیوان: "دا پنځه ورځې ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دیوان: په تمام عمر. (3) چاپي دیوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دیوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دیوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دیوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دیوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دیوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرويـــو د مـــخ هســـي صـــفايي ده | چـي يـې ورې لـه آفتابـه روښـنايي ده(1)
که په تورد تورو زلفو تور شوم څه شو | د تـور بخـت لـه تـورو زلفـو آشـنايي ده
لـه هر ښکلي نـن خيرات د حُسـن غـواړم | چـي اخيسـتې مـي کاسـه د ګـدايي ده
پـه غـرور د حُسـن نـه ګـوري هيڅـا تـه | نـه يـوازې يـې لـه مـا بـې پروايـي ده
کـه لـه نـازه چاتـه سـم نـه ګـوري څه شـو | ولـي خـوى د دلبرانـو خـود رايـي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي | د ګلرخـــو د مـــخ هســـي زېبـــايي ده

۲۲۷ — ده ســـختي د زکنـــدن ورتـــه اســـانه / و "حنـــان" تـــه د اشـــنا تـــر جـــدايي ده — ۱۹۸۸

زړه عـيش څـه کـه چـي پـه هجـر شـي ميـده | و خفـــه تـــه ګـــلان شـــي لکـــه بېـــده
مـرګ بهتـر تـر ژنـدګۍ چـي قـدر نـه وي | ســـر پرېکـــړئ ښـــه دئ نـــه پـــز بريـــده
لـــه صـــحبته د خســـيس حـــذر بايـــده دئ | نـــيم وښـــتـه لـــه ديـــده منـــع کـــړي ديـــده
تعلـق چـي ګُلـي پـرې کـه خـداى تـه رسـي | کـــالي روغ کـــه چـــي(2) اول شـــي بريـــده
ډېـر زخمونـه دي چـي خـاوري يـې ملهم دئ | نـــه رغېـــږي پـــه تـــارو خولـــه دريـــده
هـــر ســـاعت تـــر هغـــه حُســـن قربـــانېږه | چـــي يـــې زړه در څخـــه واخيســـت(3) ناديـــده

۲۲۸ — د "حنان" اوښـي کـه درومـي عيـب نـه دئ / زليخـــا د عشـــق لـــه درده څښـــېده — ۱۹۹۵

چـي د لمـر پـه شـان دي مـخ و ځليـده | د زرې پـــه دود مـــې زړه و لړزېـــده(۴)
د شـفق لبـان سـهيل پـه غابښـو ونيـو | مګـــر ســـتا د زنـــې ســـبب يـــې وليـــده
ستا د سترګو لـه خجلتـه نـه دئ څه دئ | غـــزالان چـــي و صـــحرا تـــه رمېـــده
صنوبر سـروي دي خيـال د قامت وکـړ | پـــه رفتـــار پســـي دي نـــه ور ســـېده
مهتر خضر بـه خپـل عمر بانـدي ورکـه | کـه دي چـر تـه تـار د زلفـو خرڅېـده
ګلرخـان مـي پـه ژړا هسـي خنـدا کـه | لکـه ګـل چـي پـه بـاران هوسـېده

۲۲۹ — د ازل پـــه ورځ روحـــانو ګټـــي وکـــړې / پـــر "حنـــان" د ســـتا غمونـــه اوربـــده — ۲۰۰۲

کـه خبـر واى دغـه سـتا د عشـق لـه منـډه(۵) | مـا بـه کلـه مينـه کـړه پـه هسـي منـډه
کلـه کـړه مـا سرکښـي دا سـتا لـه حُکمـه | چـي ميـده دي کـړم د هجـر پـه کرکنـډه
لا تـر کومـه سـتا لـه جـوره لـه سـتمه | پـر هـر دربانـدي ويېـرم لکـه کونـډه
پـه دوعـا سـره خپـل مرګ لـه خدايـه غـواړم(۶) | چـي مـي سـاه شـوه سـتا لـه غمـه را تـه لنـډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته."

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـن پـرور کلـه خبـر د عشـق پـه درد دئ　　لـه دېـرو وي فارغـه ونـه شـنده
چـي اوږده وعـده د زلفـو پـه خـاطر کـړم　　پـه دا غـم مـي شـي د عمـر رسـۍ لنـډه

۲۷۰　　پـه ازل چـي يـې تقسـيم د برخـو وکـړ　　۲۰۰۹
پـه نصـيب زمـا "حنـان" شـوه د عشـق ونـډه

زړه مـي بنـد هسـي پـه زلفـو شـو يکبـاره　　چـي هرګـز نـه شـي و تـاى[1] لـه يـوه تـاره[۲]
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه　　د پسـرلي پـر موسـم[۳] ببـره کـړه لـه مـاره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه　　طفـل نـه وزي پـه تـش لاس لـه ګلـزاره
سـتا د قـد نهـال د سـترګو بـادام وکـړه　　ګنـه چـا لـيـدلي سـروه ده بـار داره
د عقيـق د آب پـه رنـګ يـې تـن معلوم دئ　　هـره ورځ چـي جامـه وا غونـدي ګلنـاره
خطـا بخـره ازلـي د آدمـي ده　　دا ميـراث ور رسـېدلئ دي لـه پـلاره

۲۷۱　　چـي دي نـه رانيسـي دُر څـوک پـه کـودري　　۲۰۱۲
ژبـه و تـره "حنانـه" لـه ګفتـاره

الـف، قـده، لالـه خـده، ګلرخسـاره　　سـنبل مويـه، عنبـر بويـه کـج رفتـاره[۴]
شـکر لبـه، سـيم غبغبـه، خـوش ادبـه　　سـيم اندامـه، غونچـه فامـه، جفـا کـاره
آهـو چشـمه، اندام يشـمه، ډک لـه خشـمه　　مـوى کمـره، خـوش ظفـره[۵]، ګلعـذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله　　پـه قـد سـمه[۶]، د زړه دمـه، وفـاداره
مـاه جبينـه، تـن سـيمينه، ډک لـه کينـه[۷]　　پـه زړه سـخته، زمـا بخـت د لالـه زاره
زنـخ سـېبه، ډک لـه فرېبـه، د ښـار زېبـه[۸]　　خـوش لقبـه پُـر غضبـه، خـوش روز ګـاره

۲۷۲　　مـوى ميانـه، کـج مژګانـه، مـيم دهانـه　　۲۰۲۳
دُر دندانـه لـه "حنانـه" شـوې بېـزاره[۹]

اې مـدام د بـل پـه کمـه روا داره　　نېکـي نـه کـوې بـدۍ لـره تيـاره
قـدم مـه ږده پـر عـاجزمېږي پـه ظلـم　　نـه چـي دغـه پښـه دي و مبتلـي لـه مـاره
هر چي وړې سبا بې راوړې لږ که ډېر دي　　دا چـي نـن يـې پـه ستم اخلـې لـه خـواره
کبـر مـه کـوه چـي کبـر پـر خـداى ښـايي　　چـي رانـده شيطان پـه دا شـو[۱۰] لـه دربـاره
تکيـه مـه کـوه پـر مـال، فرزنـد بـې بختـه　　کـه دي مـال کـه فرزنـدان دي نـا بـه کـاره
د اجـل صـياد طلـب دا سـتا د روح کـه　　تـه طلـب د مـال اسـباب کـوې نـا کـاره[۱۱]

۲۷۳　　کـه دا پنـد د "حنـان" و نيسـې پـه غـوږ کـي　　۲۰۳۰
دئ بهتـر تـر هغـه ګـنج[۱۲] بـې شـماره

---

(۱)وتاى: وتلاى. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "هـ" په رديف کي راغلې واى. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سېمين. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صورت نهال رېبي د مرګ اره / لا تر څو يې د دنيا په مال غره(۱)
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ / پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولې زړه په مال فرزند تړې بې بخته / بې له خدايه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي / دا نفس لکه اره دوسره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړي / دا چې نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر را خېژولئ / ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ — له حميده سره آس د شعر نه ځي / که "حنان" په حرص مځکه کړې پره — ۲۰۳۷

که مې سترګې شوې(۲) د وينو فواره / خونخور خيال يې بيا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کې د مهرويو هسې زېب که / لکه برېښي په سحر کې سِتاره
تل مې دئ د زړه آرام په اضطراب کې / د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳) / چې له سنګه څخه وزي(۴) شراره
چې لاس و خېژي له ځانه آرام مومي / دريـاب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته لېرې نه ځم / که مې روح او دا زړه يوسي يکباره(۵)

۲۷۵ — چې له خياله خالي نه شوه د بتانو / د "حنان" سينه به خود کېده(۶) پاره — ۲۰۴۴

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره / آئينه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرويانو، د دې عصر له ترکانو / چې په دا زمان کې(۷) واړه ستا رعيت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د يار ولې هسې خوی دئ / چې په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه رقيبان واړه(۸)، خون يې نه دئ در په غاړه / د خنزير قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشې هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو / په دا هسې ښامارانو ويسا مه کړه پاړوګره
زړه يوه قطره د وينو زياته نه ده حيرانېږم / چې چشمه د وينو ولې زما له سترګو ځي يکسره

۲۷۶ — پر مرګې دئ ستا له غمه، يو وار ورشه عيسٰی دمه / د "حنان" له حاله لږ څه خبر وا خله نا خبره — ۲۰۵۱

چې ګېسو دې په رخسار کړه را خواره / پر خاطر باندې مې پرېوته تياره
د اميد کښت به مې کله را پخېږي / چې دې ورېږه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ / پر جهان چې(۱۰) د ببلتون تخم کاره

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چې زړه و روح مې يووړه يکباره ". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کې. (۸) چاپي دېوان: ولې هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مې خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه ". (۱۰) چې = چې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې یې د زړو د ښکار کوله — سترګو (1) زړه زما اوله وخاره
که یې و ویني دوزخ ور ته حیران شي — ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره — تل مې(۲) ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که
رقیبان دي کړه د عیش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري له ګفتاره(۳)................... — هر طرف......................
په ګلشن کښې یې نرګس ستر..... — هر سحر یې ګل سبق وړي له رخساره
چې کفر ته عالم څکوي پوهېږم — تار د زلفو یې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چې صباح پر ملکو... — مشک یې ویاسته بالفوره له تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که — د مخ حُسن یې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که — دی د زړو په وړو فارغ.......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم
عقل وړي په مړاویو سترګو له هوښیاره ۲۰۶۵

توري زلفي دي پر مخ نمایي دلبره — که نوروز دئ(۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي — د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ — د سایې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ — و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم — دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خیال یې روح له تنه څخه وزي — دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره(۵)

۲۷۹ چې پتنګ په شپه(۶) ناحق وژني "حنانه"
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چې څوک شی اخلي په زوره — ارمان دا دئ چې پیدا نه وای له موره
چې د مار په شان ازار کاندي د خلقو — د افعي په دود به سر باسي له ګوره(۷)
چې یې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښې — د حُباب په شان کاسه یې شي نسکوره
ایمان دُر دئ امانت او شیطان غل دئ — له دې غلو(۸) څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائیل وي — چې خلیل رنګه سالم ووزې له اوره
ولې نه اخلې عبرت په سترګو ځیر شه — چې تر تا کشران مړه شوه(۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره(۱۰) ۲۰۷۹

---

(۱) چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چې مي ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چې په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله.
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وايم ستا د خط له شرو شوره — پر خاطر مي کړه د چين نافه نسکوره
تر قدم لاندي بې(1) زه دواړه لېمه ږدم — د يار خيال چي را ولم د زړه تر کوره
د غمزي غشى يې(۲) تېر تر سينه وزي — امان غواړه د پېژى لينده له زوره
له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه — سپلني ژاړي چي ليري شي له اوره
په ناخوالو د رقيب ګرزېده نه کړم — لېونى کله بېرېږي له پېغوره
په ديدن د يار تسکين د مهجور وشي(۳) — بل علاج يې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱ که يار غواړي ما سوا له ياره پرېږده — اي "حنانه" د خپل يار په رضا بنوره ۲۰۸۲

ستا په غم کي(۵) ژبه لال شوه له تقريره — پس له دي مي ګذران دئ له تحريره
په يوه نګاه خراب کړم مستو سترګو — اوس مدد غواړم د عقل له تدبيره
اميدوار يې کړم و وصل ته ستا زلفو — چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثيره
چي د آه غشى اثر پر سنګدل نه کړه(۲) — آه فرياد که خوشي کاندي بې تدبيره(۷)
چي هر دم مزرى د هجر ورته ګوري — لا به نه وي د عاشق چهره تغيره
نخجيران د زړونو(۸) پرېواته له شوقه — چي يې شَست د غيرت شناخت وکړله تيره(۹)

۲۸۲ په دولت کي د ځوانۍ يې رحم بويه — مين شو پرتا "حنان" په سپينه ږيره ۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منيره — ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګيره(۱۰)
د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې — حذر نه کوي له ځوانه نه له پيره
اغيار سخت، ته نازکخوى، رقيب بې شرمه — صبر کړم چي له همه وو شي دلګيره
د بوسي خواست دي د خط په وقت کي بويه — چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثيره
په عالم کښي له عالمه جدا ناست يم — مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ويره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ — نه خلاصېږي هيڅ نخجير له دغه تيره

۲۸۳ پس له دي "حنان" مجنون بولئ ياراڼو — نه خلاصېږي يې د زلفو له ځنځيره ۲۱۰۰

بې تا څه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه — په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هرځاى کښېنم له غمه آرام نه يم(۱۲) — عشق دي يو کړه را ته ښار و بيابان دواړه
ستا د لبو و سرخى ته حيرانېږم — چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو — چي لري په لاس کي تير و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي ديوان: د غمزې خدنګ يې. (۳) چاپي ديوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي ديوان: "بل علاج يې په جهان کښي نشته وروره". (۵) چاپي ديوان: ستا په درد کي. (۲) چاپي ديوان: نه کا. (۷) چاپي ديوان: "آه فرياد دې وى له آه بې تاثيره". (۸) چاپي ديوان: د زړونه. (۹) چاپي ديوان: د پيره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي ديوان: "پر هر ځاى چي کښېنم پاځم آرام نه يم". (۱۳) چاپي ديوان: غشى کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې وروځې تورې سترګي سره ګوره ‌ ‌ ‌ بل څه نه دي بلکي قوس و میزان دواړه[(1)]
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کي ‌ ‌ ‌ چي ګل ځیري کړه لمن و ګریوان دواړه

۲۸۴ ‌ ‌ ‌ د مجاز په عشق کي[(۲)] حق غواړه "حنانه" ‌ ‌ ‌ ۲۱۰۷
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه

له جادو د تورو سترګو[(۳)] امان غواړه ‌ ‌ ‌ آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري[(۴)] ‌ ‌ ‌ په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کي[(۵)] ‌ ‌ ‌ په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چي هر دم یې زړه ګنډم دا پاره کېږي ‌ ‌ ‌ دا سینه مې[(۶)] له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که[(۷)] ‌ ‌ ‌ د آهو چي کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي ‌ ‌ ‌ مرغلري بې دریابه نشته ژاړه

۲۸۵ ‌ ‌ ‌ د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست[(۸)] ‌ ‌ ‌ ۲۱۱۴
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه

دا دنیا و مافیها چي وینې واړه ‌ ‌ ‌ ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَاِذَا حَکَمْتُمْ بَیْنَ النَّاسِ) واروه ‌ ‌ ‌ حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مداماً[(۹)] چي لکه باز غوښې د قام خوري ‌ ‌ ‌ عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوې نوي قصرونه خبر نه یې ‌ ‌ ‌ نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږي ‌ ‌ ‌ د دنیا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزیز په هیچا دي شه نشته ‌ ‌ ‌ لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ ‌ ‌ ‌ شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه" ‌ ‌ ‌ ۲۱۲۱
د همزولو قافله در څخه ولاړه

وایه نه شي و بیغم ته غم د زړه ‌ ‌ ‌ څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه[(۱۰)]
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه ‌ ‌ ‌ چي مي خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مي پښې زخمي د عشق په لار کي ‌ ‌ ‌ چي ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ ‌ ‌ ‌ په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي ‌ ‌ ‌ و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندي سم نه شي ‌ ‌ ‌ چې[(۱۱)] و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ ‌ ‌ ‌ چي جفا له ترکو ویني پسي ځغلي ‌ ‌ ‌ ۲۱۲۸
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه

---

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دیوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دیوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دیوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دیوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دیوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دیوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دیوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دیوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي یې.

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه — ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مي توري ويني قی کړې — هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جارېدم و پېژاند نه شو — چي راتئ و تا تې[1] مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل — اوس هغه پخوا کړه فلک را بيا کړه
بې عرضی د هجران هسي رنګ[2] ضعيف کړم — چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زکوة د حُسن زه حقدار[3] — ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

٢٨٨ د رقيب د پند پومبه دي وه په غوږ کي — ٢١٣٥
چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه

نقاب وا خله يو وار مخ لکه آفتاب کړه — باغ ته ورشه په ديدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سياه چشمه — په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم — د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللي ده بدنام يو — اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر يم موړ شوئ — د غضب[4] تېغ مي په وينو کي خضاب کړه
په مجلس کي چي زاهده يار ساقي وي — د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

٢٨٩ په مجلس کي چي د يار مې خوري "حنانه" — ٢١٤٢
که شي پېښ[5] د فرشتي وزر کباب کړه

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه — ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نژدي شو وخت د پيالي راغئ — خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سيل د مې تر نشه زيات دئ[6] — د زړه جام دي پور په ميو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال له يې دروه — عيش مېلمه دئ يو څو ورځي يې عزت کړه
وخت د ګل و د پيالي د صراحي دئ — ته هم و نيسه پياله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه — دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه[7]

٢٩٠ بلبل موړ د ګل په ديد شو اې ګلرخه — ٢١٤٩
"حنان" هم او به د لبو په شربت کړه

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه — ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه[8]
تمام عمر به شېرين در باندي تېر شي — د مچی په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم — ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غوارې — دلته ځان خلاص د دنيا له خس و خار کړه

---

(١)و تا تې = و تا ته يې، و ما تې = و ما ته يې. (٢) اصل: هسي ضعيف کړم. (٣) چاپي دېوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګی دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (٦) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (٧) اصل: ځان فراغت کړه. (٨) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کانی کم نه دئ   ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې   توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کې ۲۱۵۶
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه   له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه   ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواره د عاشقانو څه قوت شو   د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سر ورکړه شو   زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که   ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو   خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو ۲۱۶۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړې(2) جستجوی کړه   د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې   په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دې مطلب وي   د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولې د زړه تر کوره   په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس وورکې   له اوله دغه زړه(۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واړه پریږده   بې له دې چې د ګلرخو(۴) ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" ۲۱۷۰
لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه

که دې زلفې اسیران لري تازه   ته هم څه دلبري کړه په اندازه(۵)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه   هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه   چې له تارې(۶) وي د زلفو شیرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې   بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو   زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېوني دئ   په صحرا کې نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري ۲۱۷۷
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (2) چاپي دیوان: غواړه. (3) چاپي دیوان: خراب زړه. (4) چاپي دیوان: بې له دې چې له معشوقه (5) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (6) له تارې = له تاره یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوبانو سره مه کړه استهزه — مه له دوي سره د بحث آس تېزه(1)
لمر چي ګرزي کور په کور کچکول په لاس کي — دا کوي د دوی د حُسن دروېزه
و کتو ته يې د سترګو حيرانېږم — چي مې(۲) ګل هېڅونه کړه رېزه رېزه
د خط زغره، د ناز آس، د وروځو تُوره — جنګ تې(۳) واخسته په کين د قد نېزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع — پر دفتر د جمال کړي جائزه
په ديدن مي زړه پاره شو نه رغېږي — زخم لا خرابوي الماس رېزه

۲۹۵ سخندان چي واروي ستا شعر "حنانه" ۲۱۸۴
بې تکليفه بې(۴) د غوږ کړي آوېزه

له خوبانو سره مه کړه استهزه — مه له دوی سره د بحث آس تېزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ — بې نمکه طعام نه لري مزه
چي وفا غواړي په عشق مجازي کي — د بادرنګ له بوتي غواړي خربوزه
دا مي نه درلود د يار د وصل قدر — چي هجران مي کړه هېڅونه را رېزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه — که هرڅو خورم د وصال د قند کوزه
دا له خياله د ګلرخو نه دئ څه دئ — چي لېمه مي شوه په وينو کي بوزه

۲۹۶ څه کونبنس کوې د قتل په اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنان" د مرګ کافي ده ستا غمزه

تنها نه يم زه بې آب د زړه له لاسه — عالمونه دي خراب د زړه له لاسه
په دفتر کي به ځای نه شي(۶) که يې کاږي — چي ګيلي کړم درحساب د زړه له لاسه
چيرته و ويني يو مخ پسي مي بيايي — پر بستر نه کېږي خواب د زړه له لاسه
په اميد د نمکين دلبر مدام يم — د هجران په اور کباب د زړه له لاسه
په کوڅه د بدنامی کي چي يې ګډ کړم — راته شوئ دا خطاب د زړه له لاسه
زه دلي دی په کوڅه کي د يار ګرزي — يم هرګوره په عذاب د زړه له لاسه

۲۹۷ بل څه نه دي زه "حنان" چي مدام سوځم ۲۱۹۸
د هجران د اور په تاب د زړه له لاسه

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه — دا سبزه پر دا صحرا نشته تر اوسه
په ماتم د خط يې زلفي نه دي سکښتي — پر سپين مخ يې لا غوغا نشته تر اوسه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر يې لا خط نه دئ تاريک کړئ — دا تياره پر دا روڼا نشته تر اوسه
مشق د قيد يې[1] په مکتب کې د خط کم دئ — پر کاغذ يې دا انشاء نشته تر اوسه
هر رنګ سترګې يې و مخ ته دي حيراني — پر آئينه يې لا هوا نشته تر اوسه[2]
دا د مخ ګلشن يې هسې رنګ تازه دئ — د ريحان د ګل ګياه نشته تر اوسه[3]
پر مهتاب يې لا هاله له خطه نشته — احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه[4]
باد د خط څراغ د خط نه دئ ګل کړئ — له دې شپې يې لا پروا نشته تر اوسه[5]

۲۹۸ زړه به کله څني پرې زما "حنان" شي ۲۲۰۷
پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه[6]

د يار د زلفو نسيمه راشه — مشک عنبر دې راباندې پاشه[7]
خاورې د يار د قدم را واخله — زما په سترګو کې توتيا شه[8]
د زړه غوټچه مې په تا خلاصيږي — بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه — موميايي د ماتو اعضا شه
د هجر درد يم ريزمريز کړئ — د دغه درد مې ته مسيحا شه
رقيبه راشه چې سوله وکړو — جنت دې ستا وي، کوڅه يې زما شه

۲۹۹ پر وخت د بوس يې حيا مانع شوه[9] ۲۲۱۴
"حنان" يې جار تر نازو ادا شه

سرو قده موی ميانه راشه[10] — د رنځورو زړو درمانه راشه
چې طوطيان دي منتظر دي و ګفتار ته — تر طوطي شيرين زبانه راشه
چې دې زلفې لکه جيم پر ملا کړې دي — خوش اندامه ميم دهانه راشه
چې مخموره له شرابو برايي شوې[11] — هيڅ خبر نه يې له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د باڼو ولې — شَست دې صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سيال د حُسن نشته — له کشميره تر ايرانه راشه

---

(۱) چاپي ديوان: مشق د کيد. (۲) دا بيت په چاپي ديوان کې نسته. (۳) دا بيت په چاپي ديوان کې نسته. (۴) - (۵) دا دوه بيته بيا په اصل کې نسته. (۲) د چاپي ديوان مقطع د وزن په لحاظ بابيز وه ځکه مې حاشيې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې — له حنانه چې و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي ديوان:

د يار د خواوی نسيمه راشه — مشک و عنبر دې را باندې پاشه

(۸) چاپي ديوان:

د قدم خاورې دې بولم ياره — زما په بستر کې ژر توتيا شه

(۹) چاپي ديوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائې ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندي چغېږي ۲۲۲۱
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه

په ژوندون یو وار له عقله بېګانه شه — نور ورځه له هغه یاره هم خانه شه[1]
بارګاه یې د دویي له نقشه خلاص دئ — غوا ړې هلته ورسېږې یګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله — که عاشق یې هنر پرېږده دیوانه شه
رند عاشق لره بهتر تر عاشق نشته — عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسي نه وایم چي تل په دغه رنګ شه — ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنیا طالب انثی عقبا خنثی دئ — ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنیا حب سر د کل خطا "حنانه" ۲۲۲۸
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه

خیال دي یو وئ[2] په تاراج له ما دلربشه — دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فریاد کړم — د تقوا خرقه یې وکښه له درویشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه — دا د پند خرخي دي بس که[3] مه یې وربشه
له رقیبه څخه نېک خلقت محال دئ — له زنبوره څه فایده ده بې له نېشه
مخ دي و یاسته د خط په محصلانو — صد ساله شیخان یوه ګړۍ له کېشه
خبر نه یم چي په عشق کي وړاندي څه دي — نرۍ لار کړه نالیدلي خدای را پېشه

۳۰۲ اې "حنانه" صبر وکړه مراد به مومي ۲۲۳۵
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه

د مخ ګل لره دئ تل خزان له خطه — دي کښتۍ ته رسي دا توپان له خطه[4]
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه — نوخطان دي[5] همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼي په خار کله خرابېږي — لکه مخ د هر ګلرخ ویران له خطه
په سل جوره یې د حُسن ملک خراب کړ — نه مې و په زړه کي دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چي پر ښه کاغذ رقم که — و ښه مخ ته هسي رسي[6] زیان له خطه
چي شکرو د بوسي ارزاني وکړه — د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که یې سل خاره د خط په صورت خرخ شي[7] ۲۲۴۲
ګرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه

یو دي نه وړه شم له ځانه دریغه دریغه[8] — هیڅ تو ښه له دې جهانه دریغه دریغه

---

(1) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (2) چاپي دیوان: یوور. (۳) چاپي دیوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دیوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دیوان: خوبرویان دي. (۶) چاپي دیوان: هسي رسي. (۷) چاپي دیوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دریغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بازاره د دنیا دي څه یو نه وړه — هیر له زیانه له نقصانه دریغه دریغه
وادي نه خیسته دوا له دې بازاره — هسې ولاړې بې درمانه دریغه دریغه
د سفر د توښې زېرمه یو څو ورځې — وکړه وخت دې دئ نادانه دریغه دریغه
چې فردا دي(۱) نامه درکاندي په لاس کښې — ستا کاغذ ډک له عصیانه دریغه دریغه
چې پله دې د ګناه هوري درنه شې — فکر نه کړې له مېزانه دریغه دریغه

۳۰۴ — په دنیا کښې دي عمل د ښو و نه کړ / خالي لاس ولاړې "حنانه" دریغه دریغه — ۲۲۴۹

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا کړه — توري سترګي یې په کښه(۲) د زړو بلا که
توري زلفي په درازي د خضر عمر — او لبان دي(۳) د مسیح د درد دوا که
باریکی ته یې د ملا و بېنته حیران دي — تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
یو کاږه کاته یې دواړه کونه ارزي — چې نظر د سترګو یو وار تر قفا که
مرجان زړه له وینو ډک دئ(۴) ستا له لبو — خجالت دي له غاښو دُر یکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي — چې نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵ — نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو / دغه ستا د مخ لیدو(۶) "حنان" ګویا که — ۲۲۵۶

هیڅوک نه که هغه کار چې خدای رضا که(۷) — د قرآن تعظیم د پاره د طلاکه
دا اطلس چې پر مکه دئ غوړولئ(۸) — که په دبر کښې وي هلته اقتدا که
د جبریل له سره وړي بګړی د عقل — له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چې له امیره سره کښېني — ناروا له خوشامده وردوا که
ګدای نه پربږدي د خدای پر لاري باندي — و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چې زه څه کړم — شي ببغمه چې د بل عیب رسوا که

۳۰۶ — د قرآن سماع واجب ده "حنانه" / غوږ پري نه نیسې، غزلو ته هوا که — ۲۲۶۳

ببلتانه دي هسې و یستم له واکه — چې وهي مې هرمبرۍ و مچ ببباکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره — چې وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده — شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چې یې ستا په جدایي و ازمویلم — د فلک به(۹) اوس چاودلي وي تنهاکه
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي — که مي یو وار یار(۱۰) ګُذر وکړ له خاکه

---

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۲) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې (۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي — هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کين ته ۲۲۷۰
اې "حنانه" څه ګيله کړې له افلاکه

سپرېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که — له هوسه ورته خلاص کوکل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(1) — بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده(۲) مرم خدای را خبر دئ — چې د یار د زني خوند څه لره(۳) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بويه — آينې لره پيدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عيب نه دئ — له ښه مخه سره ښه خويو نه زېب که
په بهانه د بېمارۍ يې زړونه يووړه — دا ستا سترګې(۴) عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چې د وخت بتان ښايست په زرو پلوري ۲۲۷۷
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه — ما نوش کړې ده پياله د شراب ډکه(۵)
ګيله مه کوه له مستو سترګو ولې — تل له قهره وي سينه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي — خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هيڅ طور — که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده — په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ... (۲) نشته د بد بختو — په درياب نه شوه کاسه د ... (۷) ډکه

۳۰۹ هيڅ پوښتنه مغرور يار باندې و نه کړه ۲۲۸۴
چې سينه شوه د "حنان" په خوناب ډکه

په هر زړه کښې چې د عشق خويونه(۸) لار که — هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نيوو قوت د بازوي په پنجه کښې — ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي(۹) — طفل زغلې په آهو پسې تلوار که
زړه مې يوو سترګو د زلفو بې مدده — هنرمند صياد بې دامه نيو د ښکار که
سترګې نه خبږي هرګز له خپله خطه — لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زېږي — چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰ که يې خيال د سرو قد ورشي په خوا کښې ۲۲۹۱
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که — د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځايونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به يې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له رمه د آهو يي ګهواره ده — هغه طفل څه آرام زما په بستر که
ما وي حال بي(۱۰) د بیمارو ستر ګو کاږم — د بیمار د رګ طپش تار د مسطر که
هنرمند ته له هنره خطر(۱۱) رسي — د صدف کښتۍ توپان آب د ګوهر که
څه حاجت ستا بڼو ګان(۱) لري په زړه کي — چي محراب ته د ابرویو تل نظر که
که د مات لښکر امید د ظفر نشته — مات مژګان يې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

۳۱۱ په صندلو سر درد وايي ورکېږي — ۲۲۹۸
صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر که

د ګلرخو له قربته څوک پرهېز که — له څراغه پروانه کله ګرېز که
د ديدن طاقت يې هيڅ‌ا څخه نشته(۳) — چي په ناز د تورو ستر ګو خنجر تېز که
لا يې ستر ګي د صياد نه وي ليدلي — د هجران قصاب يې غوښي رېز مرېز که
چي په سِر د جهان پوه شو هغه ژړ ولاړ — له مکتبه طفل ځي(۴) چي سبق تېز که
ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر — ښيښه ګوره چي له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخو په ديدن عاشق ګويا شي — د ګلانو په موسم کي بلبل رېز که

۳۱۲ کې(۵) د لبو و بوسې ته نه رسېږي — ۲۳۰۵
اې "حنانه" تور کاکل يې د ستاو بز که

کوم ګلرخ دئ چي بيا سيل د چمن که — چي بلبل په ذوق و شوق هسي ګفتن که
کې(۶) د لبو د شهيد خاوره مار وخوري — د حيات او به ته ويي له د هن که
خپلي ستر ګي يې و خط ته دي حيراني — که آهو دئ په سبزه کي چريدن که
توري زلفي(۷) يې باج اخلي له سنبلو — دغه سپين رخسار يې ناز پرنسترن که
کوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي — چي آهو تر پخوا مشق د رميدن که
که شاهان تاراجوي په زور ملکونه — خوبرويان د زړو تاراج(۸) په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعريف(۹) د هغو غاښو کړې "حنانه" — ۲۳۱۲
مسخري مدام په دُرو د عدن که

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که — هغه څوک دئ چي جلب د آه نګاه که
د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره — د زړه ويني چي غذا سبا بېګاه که
نصيحت د چا په کار نه دئ په عشق کي — جاهل پير مريد يوه ګړۍ ګمراه که
چي دښمن شي(۱۰) ملايم احتياط بويه — په نرمۍ او به د لاندي، کار د کاه که
خپله غېږ چي خالي وينم ژړا راشي — په هغه دم چي هاله په غېږ کي ماه که

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که يې. (۷) اصل: توري ستر ګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو ګانو　　د پادشه له مخه جنګ وا ړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي ”حنانه“
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که ۲۳۱۹

له غروره چې و لوړه(1) ته خاته که　　عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ　　پتنګ پته خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دې خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم　　روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مې زړه پاره پاره کړې(۵)　　د تېرو تورو ګزار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي　　چې دې خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له وني مېوه وخوري　　هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګُمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري
چې ”حنان“ به ستا له دره جار واته که ۲۳۲۶

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که　　مخ دې کور(۷) د آئینې پري خانه که
چې دې خیال د خط وخال ساتم په زړه کې　　عاقبت به مې له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو　　مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته　　ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ　　په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګي خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)　　ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای ”حنانه“
یو ساعت به یې فلک درویرانه که ۲۳۳۳

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که　　د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه　　په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هر دم کېږي له عاشقه هسې چاري　　چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له بُتکلو　　چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي　　په پیرۍ د ندامت اوښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سرې به　　قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخا مخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي
”حنان“ میل د رکوع و سجود نه که ۲۳۴۰

---

(۱) چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بې=ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک چي د ګلرخ هواداري که — له چشمانو دي د وینو رود جاري که
و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم — چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولي — له غلافه کښېه(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د بانو خنجر د قد نېزه خط زغره — سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تېپ(1) د سترګو حیرانېږم — چي د زړونو لوټول په بېماري که
په اول قدم دي سر ورته پېشکش که — هر سرې چي د ښه مخ خریداري که

۳۱۸ — چي د عصر بتان حُسن په زر پلوري — ۲۳۴۷
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري که(۲)

ځوک چي مینه په راستي که — ژر په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي — چي عاشق یې په نېستي که
د عشق ځای معین نه دئ — مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چي په د ماغ شي — تر بار لاندي اوښ مستي که
چي د عشق سواره پر راشي — نور(۳) د عقل آس سُستي که
ځوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴) — د مېړه کار تنګدستي که

۳۱۹ — "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست — ۲۳۵۴
چي رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه — برې ځوک وړي ستا له جنګه(۶)
تر اورنګ یې دماغ لوړ شي — چي یې کښېني ته له څنګه
په مزاج دي نه پوهېږم — له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې — چي نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلي تاته ښایي — باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولې شوه — غونچه هسې په زړه تنګه

۳۲۰ — د عشق خوی "حنانه" زده کړه — ۲۳۶۱
په سکوت کې له پتنګه

برې ځوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه — هر بانو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه — کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ — چي مې مخکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مې هومره پروت د غم غبار دئ — چي آئینه مې شي په دید د که له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کې — له دا غمه چي غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تېپ(۹) سترګو څه حیراني ورکړه — چي آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسې کړم پایماله — چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(۱)
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ — لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي — غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه — هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ — لکه کاڼی جلوه که له آب زلاله(۲)
که هر څومي در ته کړې زاری جګیّه(۳) — خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله — ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)
صبحدم د ګل ګریبان پاره پاره که — راشه کوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سرې یوسي — خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبرې د خط په وخت که — په سبزه کښې ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې ښکارېږي — په پیاله کښې د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه — دغه زه یم چي خکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واورم ستا له مخه څخه ګله(۲) — د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي — سودایي به شي په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسې(۷) — د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوي سترګي همسایه یو — یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کړې له کاږه بخته را رسېږي — چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)
لکه خس د سیلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ یم — پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰) ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو څکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سیلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به تول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړ ې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سرو لبو[۱۲] د خط لیکه رښتیا راغله　　که له چینه بدخشان ته[۱۳] سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و[۱۴]　　ژر ولاړ شو چي د هجر تنا راغله
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي　　چي د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله[1] درته کوله له رقیبه　　نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ　　کړئ آمین[۲] پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ　　ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵　　د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو　　۲۳۹۲
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله[۳]

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله[۴]　　بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که　　لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښې سر و قده　　و نشتر ته چي رعشه باد واچوله
چي غوښته مي تل رشته د اشنایۍ　　د جفا مقراض دي یو وار وشلوله[۵]
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي　　که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم　　خپله ږېره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶　　ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ　　۲۴۰۳
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله　　ما پخپله بلا ځان له ره بلله[۶]
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي　　دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ　　آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر ګل هستي مي قدم کښېښوو　　ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ　　د قرآن زېبایي کېږي له جدوله
مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم　　د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷　　چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم　　۲۴۱۰
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه　　امید نشته د دې دور له دوامه[۷]
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم　　په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي　　د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چي سیالي دي کړه[۸] د یار له شوخو سترګو　　ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه[۹]
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه　　دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې　　نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

---

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸

هسي دُر پېيي "حنان" د یار د وصف
چي په شعر کي د غلو نه ښوري زامه

۲۴۱۷

عشق دي بیا راته زانګو کړه غرو سمه ‌ ‌ ‌ ‌ که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته ځغاستي(1) ګیله مه کړه ‌ ‌ ‌ ‌ دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)
تن مي هسي کړ ضعیف د فراق اوښو ‌ ‌ ‌ ‌ چي ګیله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي ‌ ‌ ‌ ‌ آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ ‌ ‌ ‌ ‌ چي پرېشان خوبونه وینم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ ‌ ‌ ‌ ‌ ډک له ګرومه زړه به قبر له وړمه

۳۲۹

باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وینو
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

۲۴۲۴

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴) ‌ ‌ ‌ ‌ زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دې غوښت د زمکي سر په تجارت کښي ‌ ‌ ‌ ‌ ږغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ یو څو ورځي په جسد کښي ‌ ‌ ‌ ‌ دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
یو څو ورځي د توښي زېرمه په کار ده ‌ ‌ ‌ ‌ بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه
چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو ‌ ‌ ‌ ‌ ته غره یې په دا نیم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه ‌ ‌ ‌ ‌ په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰

ځان ته وکړه نصیحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

۲۴۳۱

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه ‌ ‌ ‌ ‌ مسلمان یم رحم کړه نا مسلمانه
خیال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸) ‌ ‌ ‌ ‌ لکه د رومي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹) ‌ ‌ ‌ ‌ تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱) ‌ ‌ ‌ ‌ سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه
په ښیښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته ‌ ‌ ‌ ‌ د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چي په قید د ضبط کښېوزي ‌ ‌ ‌ ‌ چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱

څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې
زنخدان یې له سرو ډک دئ "حنانه"

۲۴۳۸

د یار جبین دئ تر لمر روښانه ‌ ‌ ‌ ‌ خوله یې قطره ده له آب حیوانه(۱۶)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷) ‌ ‌ ‌ ‌ لبان یې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دیوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخیستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دیوان: "خیال دي ولاړ اوښي مي هم ورپسي ولاړې؟". (۹) چاپي دیوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دیوان: کا ته لري. (۱۱) چاپي دیوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دیوان: خپل سر ژر و خوري. (۱۳) چاپي دیوان: په ښیښه کي د اسمان. (۱۴) چاپي دیوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دیوان: د غمزې (۱۶) چاپي دیوان: "چشمه د حیات یې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دیوان: "زلفي طعنه که د چین پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لښندۍ پر موټي زاغ د تصویر دئ — که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي یې بِه[1] د نرګس تر ګل دي — عُذار یې زیات دئ له ارغوانه
بانړو یې غشی وروځي لښندۍ دي — خطا یې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا یې مخ تازه تر شو[2] — ولي تازه شي ګل له بارانه

٣٣٢ — د یار جفا وي تر حد تېرۍ که[3] — ٢٤٤٥
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه"

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه — بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په مانې ډېر معشوق نرمېږي — شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو یې غم زړه اوبه نه که[4] نه رسېږي — و صدف ته د ګوهر یوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښېویني — عُنقا نه که په ګلشن کي آشیانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه — دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غیرته مي زړه سل ځایه اره شي — چي دي ګوتي په وښتو وهي شانه

٣٣٣ — دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځیر ته — ٢٤٥٢
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه[5]
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ — حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه — ولي چي پاتېږي پس له مړو دا افسانه
خیال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام یووړ — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه — ما وړاندي لیدلې وه د تور طالع... کانه[6]

٣٣٤ — وینښ یې ویده بخت شي د "حنان" زما دلبره — ٢٤٥٩
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه[7] — سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وینو په دا ډک شو — چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که — دا چي سروه پورته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره — ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې[8] هیڅ مناسب نشته — که ابداره عقیق راشي له یمنه
د نرګس سترګي حیراني ستا تر سترګو — مخ دي یووړه صفا یې له نسترنه

٣٣٥ — د "حنان" له خولې که واروي[9] د یار وصف — ٢٤٦٢
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه

---

(١) چاپي دېوان: سترګي یې زیاتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د یار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو یې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نشته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره یې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خویي رقیب در وښوده بد خوی شوې — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عیب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سیوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل دستې وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي — که تر زلفو دي رونا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې — پر دېوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲ — په دیدن د ګل بلبل هر دم چغېږي — ۲۴۷۳
ستا په دید "حنان" اشنا شو له سخنه(5)

کښېنا سته یې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاڅول یې پا څوي سل قیامتونه
چي د خط په خیال یې سر پر زنګون کښېږدم — تحویلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېرتونه
چي په تور و سپین(8) مي اړوي پوهېږم — چي کوي را باندي نور ازموېښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چي دي غوږ کړه(10) د رقیب حکایتونه

۳۳۷ — د ګلرخو مینه تند ره ده "حنانه" — ۲۴۸۰
رېز مرېز یې کړه د تن عمارتونه

څه به وایم د شوخ چشمو له افسونه — چي تاراج یې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خیال د چا د زلفو لار ده په کښې کړې — چي زړه سوری شو د ځنځیر له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ — په هیڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غیرتې(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوې — پېچه کېږي مدام مار له مېرتونه
چي رکاب یې د پېري له سترګو جوړ وې — په میدان کي بې پراته وې خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي یاده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸ — د اوبو ږغ ژړنده نه پرېږدي و وارته(17) — ۲۴۸۷
د "حنان" اوښو په څرخ کړه اسمانونه

لړیې و وته له زړه څخه کینه — چي یې راکړه یو څو داغه پر سینه
چي یې خیال د لبو ګرزوم په زړه کي — زما سینه شوه د یاقوتو خزینه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چي اوبه لړ شي ګل د رومي تر چینه

---

(۱) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي دېوان: لېونی سوې. (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو بې رونا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته (6) چاپي دېوان: که بې ناسته وي (7) چاپي دېوان: "نوی خط بې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپین. (9) چاپي دېوان: را سره یار و اوښت. (10) چاپي دېوان: چي یې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځیر له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غیرتې = له غیرته یې. (15) اصل: په رکاب کي یې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: یاده وه. (17) چاپي دېوان: و خواب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي — زړه مي خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ(1) — ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چي زاهد و ته د عشق خبري وایي — لکه جنګ له ره چي باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه ۲۴۹۴

ښه چي مي ولیدي په تن سیمینه(3) — مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښي — آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو — زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه — ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي — څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غوټچه ده زنه دي سېب ده — خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مي په ستم بې پروا وینه — په جفا مي له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو — تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه
چي یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو — د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چي یې کړ ځان ستا له رخساره — ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غوټچي له خون دلۍ خبر نه دئ — د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کي — له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مي نصیب شو که اختر دئ نازنینه — طالع مي یاري وکړه چي مي زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم — قېمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که — له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړې — ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یاوه ګوی له خپله ګفته — خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ — د ړانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان وير په هغه ساعت کاوه   چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقيب له ډېره جوره ژړا راغله   و اشناى ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حيا تېر کړم بې صبريه   که هر څو مي زړه په صبر ټنګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي   ګل چي مخ(1) دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي يې ستا د عشق خوارى، وارو بدلې   که رستم و ټال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې   چي ځنځير د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳   چي "حنان" يې خوار و زار ليده په غم کښې   ۲۵۲۲
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه   زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خيال کي هسي   په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه   آئينه د چا د ديد په تمنا شوه
دا د کوم صياد د شَست له ذوقه هسي   چي ملاخمه د لېندى، هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فيض عاشق يوسي(2)   دا ړنده زليخا څه رنګه بينا شوه
دا چي ته ورغلې باغ له ګلرخه   له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴   په طمع يې د وصال هجران کباب کړ   ۲۵۲۹
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه(3)

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه   د تن وينه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر يې کار و کړ په زړه کي   چي باقي څه وينه پاته وه(4) شراب شوه
جاى نشينه په کښې(5) خيال د کوم مهروى دئ   چي مي خونه په روڼا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خيال دئ په کښې ګرزي(6)   نا آرامه مي سينه لکه سيماب شوه
را په ياد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7)   هره سترګه چي مي موج د درياب شوه(8)
دا د چا په خيال زړه هسي پروانه دئ   د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵   بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"   ۲۵۳۶
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه

را رسېږي دا جفا له دلربايه   چي هډو لره مي نه راځي هُمايه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو(۹)   مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځايه
تر مجلس د عشق به ولې نه جارېږم   چي هلته شاه برابر دئ له ګدايه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک يې   چي په زړه کي څه لرې راته يې وايه

(١) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړاى شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشين په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خيال نن په کښې ګرزي ". (7) چاپي دېوان: "دُرد غاښو را په ياد د کوم دلبر دئ ". (8) چاپي دېوان: موج وهي درياب شوه ". (9) چاپي دېوان: عاشق يم د خوبرويو. (10) چاپي دېوان: را ته و وايه

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت[1]
کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه

چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره
د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

٣۴٢ هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولي؟ ٢٥۴٣
د "حنان" تل ګذران دئ له واى وايه

و مي سو[2] خرمن د صبر پريرويه
سر تر پايه ناز، ادا[3] آتشين خويه

عالمونه قتلوي پروا په نه كه
كج يې زلفي، كج كاته و كج ابرويه

خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ
ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بويه

و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ
ګل يې تل اخلي د رنګ سبق له رويه[4]

په خبرو هسي رنګ شكر افشان دئ
چي طوطي يې تعليم وړي له ګفتګويه

جلوه ګر دئ، ستم ګره،[5] ناز پرور دئ
دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

٣۴٧ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي كړه ٢٥٥٠
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه

و لېمو ته تويېده مه وربنيه
و اورو ته اورېده مه وربنيه

كه شوخ چشم نه رام كېږي عيب نه دئ
و آهو ته رميده مه وربنيه

د بوسې په غلا كښي ډېر هوس استاد دئ
ګل او طفل تولېده مه وربنيه

سر و كار د عاشقانو دئ له اوره
پروانه ته كړېده مه وربنيه

د سېلاب و مخ ته څوك درېداى نه شي
و عاشق ته بنوهېده مه وربنيه

هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ
يخ خوړلى لړزېده مه وربنيه

٣۴٨ د عشق اور مي په سينه كښي دئ ناصحه ٢٥٥٧
و "حنان" ته ګرمېده مه وربنيه[6]

﴿ی﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي
چي له درده دي لبان دي را ته مېښتي

له غيرته د شانې مي زړه اره شي
چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي

عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه
چي مدام ګرېوان پاره يم[7] څېري ختي

دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي
كه له قهره را ته كه[8] خبري تتي

ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم[9]
چي ريښې يې دي[10] زما تر زړه جاروتي

ستا رقيب كله زما پر مخ را تلاى شي
د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

٣۴٩ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي ٢٥٦۴
ستا په در كي يې د ميني موړي نجتي[11]

---

(١) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده وربنيه. د كاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته كړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موړې نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مي نفس ځي و راځي ... په کوځه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(1) را ته معلوم شو ... که و لور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کي د جنون مي زړه بېتابه ... همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته ... شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو ... شېریني ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوځه و په بازار کي ... بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي
۳۵۰ په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي ... سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي ... دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که ښا یېږي ... د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته ... پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړي ور څه ګوښه نشین شه ... قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4) ... دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که ... لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي
۳۵۱ طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه" ... بلبلان چي بیا له باغه(6) په غوغا ځي ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي ... و خراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په دریاب کي دي د غم بېتا دلبره ... د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله یې بله شي په زړه کي ... و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ ... چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړي(9) تر ما پورته عیب نه دئ ... په دریاب کي ګوهر لاندي پر سر خس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرهېزي ... تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي
۳۵۲ چي جفا یې له ګلرخو ده لیدلې ... دا "حنان" به بیا په تُرکو پسي پس ځي ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) خوځي ... دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یو سي(12) ... له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ ... کي له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که
ظاهري جامې څه وینځې په بروځې

چې په شان د یار د زلفو دې په خوښ یم
که فلک[1] مې کړې را توري د بخت ورځې

د مخ اوریې زما زړه،[2] هډونه وسوه
وچ که لوند وي په ځنګله کې اوریې سوځې

٣٥٣ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3] ٢٥٩٢
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځې

د زړه وینې ترلېمو بېتا هردم ځي
له ګلابه چې لمر وخېژي شبنم ځي[4]

چې دې خیال ځي له خاطره په هغه دم
زما روح یې له قدمه سره سم ځي

دستبوسي به دې په هیڅ زمان پرې نه ږدم
که مې سر هره ګړۍ لکه قلم ځي

تر سینې به په ګل ښخ لکه قلم وي
چې په عشق کې دو زبان و پېچو خم ځي

ستا له دره چې هردم ځم په ماتم ځم
لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي

چې مفلسه شې لاس مه وینځه له رحمه
برګ کشي ده د مېږیانو چې پرنم ځي

٣٥۴ د خپل یار جور و جفا دئ زهیر کړئ ٢٥٩٩
چې "حنان" له درده هسې پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي
کې تقریر کوم په ژبه زبان سوځي[5]

د ګلرخ د لعلو لبو له غیرته
د دریاب په میان کې ښاخ د مرجان سوځي

چې قدم له نازه کښېږدي په چمن کې
له هیبته یې د حُسن ګلان سوځي

که بې اوره چا سوختن نه دئ لیدلئ
د ګلرخو مینه اور ده جهان سوځي[6]

د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه
همېشه له خپله عقله نادان سوځي

که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7]
د رخسار په اوریې مځکه اسمان سوځي[8]

٣٥٥ د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقیبانو ٢٦٠٢
د هجران په اوریوازي "حنان" سوځي

چې په زلفو کې دې ګوتې د شانې ځي
دا په دا مې له لېمو څخه چینې ځي

چې مې زړه و آشفته د مخمور چشمو
بوی د میو مې له زخمه د سینې ځي

دا چې عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10]
پرېشاني کله له زړه د آئینې ځي

چې دې خیال په کښې مقیم دئ عیب نه دئ[11]
که د ګلو بوی زما له دیرونې ځي[12]

---

(١) چاپي دېوان: چې فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کې دا سې ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي
کې په خوله تقریر کومه زبان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د میني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که یې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بیت او پنځم بیت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي یې. (10) چاپي دېوان: "چې یې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چې دي خیال پکښې تصمیم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه یـې ولیـده سـپېدي سـتا د دنـدانو — پـه هغـه دم آبـداري لـه دردانـې ځـي
همېشه یې(1) پر سپین مخ زلفي پرتې دي — ښامار کله په تدبیر له خزانې ځي

۳۵۲ بـاده خـوره د یـار پـه بـزم کـي "حنانـه"
بـوی د مهـرو محبـت لـه پیمـانې ځـي ۲۲۱۳

هر چي بد وي هغه بد په عقبا پاخي — روند محال دئ چي له خوبه بینا پاخي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ — و دریاب ته ځي چي سېل له هرځا پاخي
د زاهد خوی تبدیل نه مومي له عشقه — کوم جاهل دئ په دوا چي دانا پاخي(2)
مشغول مه اوسه په غم د سېم و زرو — د دنیا له ډېره فکره سودا پاخي
د لږ عمر خوشالي له ګله زده کړه — چي و خار ته هر سهار په خندا پاخي
دا زما په ژړا خط د یار زرغون شو(3) — چي باران د پسرلي(4) اوري ګیا پاخي

۳۵۷ بې له خدا چا ته امید مه کړه "حنانه"
د سائل په ډېره طمع حیا پاخي ۲۲۲۰

د بهار پر موسم سیل د صحرا دئ — هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ
زرغون فرش دئ د سبزي پر غوړولئ — د هرګل سایه یې چتر د هُما دئ
سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه — زرغونه عصا په لاس کي هر ګیا دئ
مجنون بید زلفي له خیاله ځړولي — له هوسه سور او ژړ رعنا زیبا دئ
ځراغان د شګوفي دي په هر باغ کي — هر طرف بلبل جدا جدا ګویا دئ(5)
صراحي غونچي په غبرګ کي ده(6) اخیستي — لاله جام پر لاس نیولئ مهیا دئ

۳۵۸ د بهار سیل له یاره سره زېب که(7)
و "حنان" و ته زندان شو چي تنها دئ ۲۲۲۷

د هر چا چي زړه په تور کاکل اشنا دئ — د هغو د پرېشانۍ سفر په خوا دئ
څو آئینه غوندي(8) حیران نه شي په عشق کي — تر هغو یې د دیدن طاقت د چا دئ
چي طاقت یې د دیدن راوړي دا څوک دئ(9) — د قیامت تر لمر یې مخ ډېر مصفا دئ
له شوخۍ یې درس د ناز په زړه کي نشته — چي هر چین یې د جبین موج د خندا دئ
شوخ چشمان که نه رام کېږي عیب نه دئ — له سایې خپلې، آهو ته رم پیدا دئ
تنګه خوله یې په مثال د مېږي سترګه(10) — نه غلط شوم چي مثال یې ناپیدا دئ

۳۵۹ نن "حنان" هسي فنا په خیال د ده دئ
چي کافور د ده د مرګ(11) صبح فردا دئ ۲۲۳۴

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ". (6) چاپي دېوان: په غبرګ کي دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي". (8) چاپي دېوان: آئینه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چي د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چي کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشیې مخ دي کتاب دئ — ویل عقل د دانا په کښې خراب دئ(۱)
ماول(2) وروځي دي کږې او حال دي څه دئ — ویل خال مې دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي — ویل لیري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي — ویل هر دیدن قاتل د شیخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعریف د خولې کولای — ویل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ویل عالم دي قتل کړه نور بس کړه — ویل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۲۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر — ول(3) په عشق زما د مړو کم حساب دئ ۲۷۴۱

چي رخسار یې ښایسته تر ګل ګلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ — خوشه چین چي یې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه یم(4) — چي لیدلئ یې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې(5) د خط حُسن شو بېهوښه — چي نیم پروت دئ په سایه نیم په آفتاب دئ
د ملا خیال یې کړم ضعیف(6) تر هسي حده — چي و ما ته د مېږي او ښکه دریاب دئ
و ابرو ته یې مژګان دوعا په دا کړه — نوې میاشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنان" حال و هغو ته(7) معلومېږي — چي د عشق په عظیم بحر کي غرقاب دئ ۲۷۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سیاه چشمو — چي تر سترګو یې روان د زړه زهوب دئ
نه یې شوه په خط بیده فتنه د سترګو — عبث وایي چي شبرین د پسرلي خوب دئ
برۍ نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري — بې د یار له بانوګانو، دا یې لوب دئ(9)
دا واړه د عشق له فیضه نه دي څه دي — چي رقیب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپی رقیب نه پرلار کېږي — همېشه د ګاو خره تعلیم په چوب دئ

۳۲۲ تورو زلفو یې طالع د "حنان" تور کړ — چي استاد شاګرد یورنګ شي سرېتوب دئ ۲۷۵۵

عبادت په ظاهر شکل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زیات عیادت دئ(10)
نقصان نه لري پوښتنه د بیمارو — زیات له لویو خلکو ښایي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي" ماویل. (3) ول: ویل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم". (5) و بهار تې: و بهار ته یې. (6) چاپي دېوان: ضعیف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د یار وصل. (9) چاپي دېوان: "ښېله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه" کي همدا پنځه بیته ده. د پنځم او شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پرې ایښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بیته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، بنا يېږي   د مېږي کره سليمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي   دم په دم لحظه لحظه يې زيادت دئ

٣٢٣ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له ديده د "حنان" مراد شهادت دئ ٢٢٧٠

څه شو که يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ   لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته يې لکه روح په رګ و پې کې لاړ شو   او شکر خند يې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په کونج کې وينې، نه دئ   دغه هندو دئ پر کنار د حيات آب ناست دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه   چي کښلئ دئ خنجر د کين او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه   دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره   چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

٣٢۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا يې وکړه
چي په اميد دا ستا د لبو د عناب ناست دئ ٢٢٧٧

تن په زخم دئ معمور زړه په غم بناد دئ   ستا د جور په همت اقليم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته   د خپل آه په لاس بېورکم کاغذ باد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه   دا مريى(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصوير نقاش دا ستا د رخسار وکښېنې   افرين يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پيدا کړه   د حيات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کې هيچا پيدا نه کړه   که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

٣٢٥ جنت زمونږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ ٢٢٧۴

نن مي زړه بندي د هغه پريزاد دئ   چي د زړه په وړو کې څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسې اشنايي ده   چي په عمر مي له عيشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم   پر هر مخ چي شم مېن هغه جلاد دئ
چي مي نه را موجود بېړي ورځ د وصل   ګذران مي د جرس په دود فرياد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان کړم   له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده   ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

٣٢٦ چي دا هسې رنګ حريف لري "حنانه"
دغه ستا سعئ و کوښښ واړه برباد دئ ٢٢٨١

(١) دا غزله په چاپي ديوان کې نسته (2) چاپي ديوان: دا غلام (3) چاپي ديوان: کاميابي. (4) دا غزله په چاپي ديوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ — که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] میوه ولاړه — که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو — بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي — مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه — که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست — چي شراب، پیاله که می[6] دئ که خمار دئ

٣٢٧ — په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي — ٢٧٨٨
خه زبان، ویل، خه نطق، خه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ — ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه — چي قرار ونیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم — بې له تا راته هرګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو — یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم — چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بیني ده — ولي ګوره د پېنو خار ګل د دستار دئ

٣٢٨ — د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده — ٢٧٩٥
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ — ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر توربرېږي — ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي — آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته — په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي — د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11] — د بلبل له بانګو زما بستر دئ

٣٢٩ — د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه" — ٢٧٠٢
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12]

ستا د مخ د شغلي اور دئ — چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي — که افعي پر چندن سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ — پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(١) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و برېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې — د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي هسـي خانـدي — لکـه ګـل پـه بـاران خپـور[1] دئ
کـه رقیـب لـه مـا څـه وایـي — دروغ وایـي مـخ يـې تـور دئ
دا يـې سترګي خط تـه ګـوري — کـه آهـو يـې سـنبل خـور دئ

۳۷۰ سـتا د سـترګو لـه تـاثیره — "حنـان" هـم د مجنـون ورور دئ ۲۷۰۹

و وحـدت تـه نـژدي زړه لـه ځانـه دور دئ — د دي بـاغ د ګـل غونچـه سـر د منصـور دئ
د یـار خیـال تـه مـي خـالي کـړ د زړه غـولی — مېلمانـه لـره تیـار شـي سـرای، دسـتور دئ
وچېـده نـه کـه یـو دم د زړه لـه نمـه — په لبمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وینې
څـه ښـه رسـم دئ د عشـق پـه شـریعت کـي — وچنــي دم زدن کلـه د سـتور دئ
هـیڅ پـروا نـه کـه زمـا لـه سـاړه آهـه[2] — د ښایسـت پـه میـو مسـت هسـي مغـرور دئ
سـتا رقیـب پـه بـدو ښـو خبـردار نـه یـم — د یـار خیـال پـه هـر سـاعت را تـه حضـور دئ

۳۷۱ پـه خوبـانو کـي مـدام کـه پـه دا فخـر — چـي "حنـان" رنګـه عاشـق را بانـدي چـور دئ ۲۷۱۶

مـا وي زړه مـي سـتا پـه زلفـو کـي اسـير دئ — ويلـي[3] هـر زمـان مجنـون لـره ځنځیـر دئ[4]
مـا وي سـتا مژګـان مـي ولیـده پـه خـواب کـي — ويلـي دغـه خنجـر سـتا د مـرګ تعبیـر دئ
مـا وي داد بـه لـه تـا غوارمـه پـه حشـر — ويلـي تـا رنګـه هـر يـو مـي دامنګیـر دئ
مـا وي دېـر ستم پـر مـا مـه کـړه ضعیف یـم — ويلـي کـړئ مـا دا سـتا د مـرګ تـدبير دئ
مـا وي زلفـي شـب قـدر، مـخ دي څـه دئ — ويلـي جبین مـي پـه ښایسـت بـدر منیـر دئ
مـا وي زلفـي، خـال و خـط را تـه لښـکر شـو — ويلـي تـور خـال مـي لا وګـوره امیـر دئ

۳۷۲ مـا وي مـه سـوځه "حنـان" پـه داغ د هجـر — ويلـي هـر چیـر تـه زمـا د قتـل ويـر دئ ۲۷۲۳

کـه خوبـان تـر سـر بالښـت مـدام د پـر ږدي — زمـا يـار لـه مغـروري فتنـي تـر سـر ږدي[5]
د شـوخ چشـمو لـه مژګـانو حـذر بويـه — و پهلوتـه د پرهیـز تېـره خنجـر ږدي
د کاکـل لـه خوشـبو يـې يـې څـه تعریف کـړم — چـي نغمـه پـر زړه د مشـک و د عنبـر ږدي
چـي لـذت د يـار د سـرو لبـو پیـدا کـه — هغـه کلـه بیـا پـر جـام خولـه د کـوثر ږدي
لـه دا هسـي[6] درده ورک پـر صحـرا ښـه یـم — چـي پـر کـور بیمـار پـه روغ عـالم ضـرر ږدي
د نـه دیـد ګیلـه لـه مسـتو سـترګو مـه کـړه — کلـه مسـت قـدم پـر لاري برابـر ږدي

۳۷۳ پـه را تلـه د يـار د خیـال د مهمـانی دئ — چـي "حنـان" لـه ژبـي هسـي دُر ګـوهر ږدي ۲۷۳۰

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساره آه. (3) ويلي = ويل يي، وي يي. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دي هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي ‌‌ ‌ بنفشـــه پــر کنــاره د نســترین ږدي
زمـا پـه مـرګ و ژونـد دا ستا چشمان خبـر دي ‌ ‌ خـه زمـا پـه مـرګ و خلکـو تـه یاسـین ږدي
چـي دي مـړ کـړم پـه غمـزه د تـورو سـترګو ‌ ‌ نـور مـي ولـي لکـه مـار پـر تـور و سـپین ږدي
خـال وکیـل دئ سـتا د مـخ پـه خزانـه کـي ‌ ‌ چي یې هسي[1] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشـنای و شـړي لـه دره رقیـب بـولي ‌ ‌ پـر بلبـل بانـدي نومونـه د ګلچـین ږدي
لـه رقیبـه سـره دروغـي در پـو هېږم[2] ‌ ‌ چـي لـه مـا سـره نـن بیـا بـازي د کـین ږدي

۳۷۴ ‌ ببلتانـه دي ضـعیف کـړئ دئ هـر ګـوره
پـر "حنـان" د هجـر بـار ولـي سـنګین ږدي ‌ ۲۷۳۷

عاشـقي اور ده، عاشـق لکـه پتنـګ دئ ‌ ‌ پتنـګ ډېـر لـه زنـدګۍ خخـه پـه تنـګ دئ
دا زمـا کـم طـالعي نـه ده نـور خـه ده[3] ‌ ‌ چـي لـه خنګـه مـي اشنا هسـي پـر خنـګ دئ
د بلبـل لـه ګرمـه آهـه نـه دئ خـه دئ ‌ ‌ ګـل چي هسـي د خپـل ځـان پـه وینو رنـګ دئ
پـه وسـعت کښـي د امکـان کلـه ځـایېږي ‌ ‌ ازاده زړه لـره بـاغ د دنیـا تنـګ دئ
تـرس بـې خـدا لـه هیچا نـه لـرم پـه زړه کښـي ‌ ‌ د پلنـګ لـه پوسـته جـوړ زمـا پلنـګ[4] دئ
عشـق مـي بخـره لـه ازلـه ده زاهـده ‌ ‌ او کـه ستا د خـدای لـه امـره سـره جنـګ دئ[5]

۳۷۵ ‌ لـه ګلرخـو ډېـر پرهېـز کـوه "حنانـه"
هرنظـر یـې تېـر تـر غشـي د خـدنګ دئ ‌ ۲۷۴۴

زړه اختـه[6] دا سـتا د مینـي پـه جنجـال دئ ‌ ‌ چـي روزګـار یـې د دنیـا واړه پایمـال دئ
کـه سـینه مـي خـوک روضـه بـولي ښایېږي[7] ‌ ‌ چـي پکښـې د ګلرخـانو د مـخ خیـال دئ
لـه لبـانو یـې خجـل د یمـن لعـل ‌ ‌ او تـر سـترګو منفعـل د چـین غـزال دئ[8]
چـي مـدام سـتا د جفـا فکرونـه چـونم ‌ ‌ لـه دا غمـه[9] مـي زړه سـوری لکـه غربـال دئ
چـي وعـده مـي یـې[10] د مـرګ وه پـرون کـړې ‌ ‌ بیـا پـر خـه یـې نـن سُـستي[11] هـومره اهمـال دئ
چـي کـرام الکـاتبین نـه پـه خبرېـږي ‌ ‌ د عاشـق معشـوق دغـه رنګـه احـوال دئ[12]
سـتا بـې مخـه مـي نـه ذکـر شـته نـه فکـر ‌ ‌ سـر مـي کـړئ صـدقه سـتا د جمـال دئ[13]

۳۷۶ ‌ سـتا د غـم پـه درانـه بـار اموختـه شـوئ
و "حنـان" تـه غـر پـه مثـل د مثقـال دئ ‌ ۲۷۵۲

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو خه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښايي نن دا زما سینه خوک روضه بولي ". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو ‌ ‌ او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر خه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ (1) که سنبل دئ — اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه — درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته — آه فغان، ناله فریاد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو — بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي — ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم — ظلم جور، که عتاب که تغافل(5) دئ

۳۷۷ — یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" — ۲۷۵۹
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ — چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم — چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم — له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته — په کتو چي خرابېږي د غه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه — د رقیب کاره ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي — چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ — لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه" — ۲۷۶۶
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ — د فقیر خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بایده ده — د قیامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوي زري بازخواست در خخه کېږي — د نېکی او د بدی عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلی(9) کړې — پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایي — لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه — بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ(10)

۳۷۹ — اعتماد وربانديمه کوه(11) "حنانه" — ۲۷۷۳
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ(12)

---

(۱) چاپي دیوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دیوان: حیا صبر. (3) چاپي دیوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دیوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دیوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه — نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دیوان: کي نسته(7) چاپي دیوان: خرقه زغره.(8) چاپي دیوان: د محشر. (9) (الست بربکم قالوا بلی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته(11) چاپي دیوان: اعتماد د ابادی مه کړه. (12) چاپي دیوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ترلئ یې د یار د دراحرام دئ پر هغو د بېغمی، خوب حرام دئ[1]
پوخ مین د یار له جوره فریاد نه که چي د یار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چي د زړه وینې[2] خورک وي په هجران کي و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصیحت کله را ګرزي له ازله چي[3] اخستئ د عشق جام دئ
چي یې ستا زلفي رخسار ګرزي په زړه کي هغه څه خبر په صبح یا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د سترګو پرما یو ده[4] و مستانو ته یو پسته بادام دئ

۳۸۰ لکه توان چي د اور سوي یوځای نه وي ۲۷۸۰
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ

توري زلفي چي دي هسي پیچو خم دي که دي سل زړه عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترګي مي لیدلي سبب دا دئ غزالان چي مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقیقه خراج غواړي مرده او نرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عیسٰی
پاځي په آرزو دا ستا د لبو دمه کل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مي جهان اوښي توپان که ډېري خوني وراني کړي دغه زیم دي
دا پخپله راته قهر خښم کاندې که رقیب درته ویلي زیات و کم دي

۳۸۱ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري ۲۷۸۷
په تاراج یې رقیبان ځکه خُرم دي

څو مي[5] ایښئ ستا په مینه کي قدم دئ له هغه راهیسي مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ
ستا و سترګو ته شوخ چشم حیرانېږم چي یې مړ کړ کل عالم لا وایي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره چي قامت مي ستا له قد له خیاله خم دئ
ګل ورقي د خپل ځان ورکړې و باد ته چي[6] لیدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان[7] خلاص کړه تر سینې مي زبان شق له قلم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترګو تور که سپین شي ښایي[8] ۲۷۹۴
ستا رخسار لره[9] دا دید هم نا محرم دئ

سوي ناري د بلبل وګوره پر ګل باندي دلسوزي نه شي د ګل هیڅ پر دا بلبل باندي[10]
خیال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي
ګلاب یې له رخساره په هر دم شرمېږي او توري زلفي یې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) وینې = ویني یې.(3) چي= چي یې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلې نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ایښئ.(6) چي= چي یې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپین شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا دیدن لره.(10) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببخا   ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس   بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ چې دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شاباس "حنانه" ستا پر هسې تحمل باندي ۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ   ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو   نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(1) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره   و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سرې چې روزي مومي ځان سلیمان که   پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه   د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چې کاڼي ښیښه کېږي   څو زړه ویلې نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ ۲۸۰۸

چې د عشق شور یې په سر کښې وي شادان دئ   د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ(3)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه   و انسان ته دا بار څرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو   دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سرې باسي و بل دین ته   ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله   وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي   بې له عشقه چې هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵ ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه"
ملامت دې په خبرو کښې اسمان دئ ۲۸۱۵

بیا دې هسې کړم هجران تر غمو لاندي(4)   چې اواز مې تر خوله نه وزي د باندي(5)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښې   تیمم نه شي چې وي او به بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ   هرسحر په ویره خوله چې ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مې بیا و نه لید   که هر څو مې نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب   دا په دا دئ عاشق هرځای سجده کاندي
چې په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که   لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ په رښتیا دې محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي ۲۸۲۲

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي[1]   د شاهین وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د یار له سترګو   نه کوي د مرګ خبر پر بېمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي   لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم   آفرین دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي   لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ابسي   لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷   زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
کـه مي یار وکړ ګُذر پر مزار باندي   ۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه یم بندي   مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپې به ترکومه تېرومه[3]   چي مدام[4] زما زاري ده ستا تونـدي
عاشق کله د رقیب خبره وړای شي   له حریفه سره تل بویه ګوندي
په خبرو یې باور مه کړه دلبره   چي رقیب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عیب نه دئ   سروه نه ده چا لیدلې پیوندي[5]
پر یوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[6]   پیدا شوې ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نیازۍ نه دئ نو څه دئ   چي دي زه د درست عالم کړم ریشخندي[7]

۳۸۸   وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
له "حنانه" سره مه کوه رندي   ۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ   څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[8]   څه لاله، څه بنفشه، څه یاسمن دئ
دا څه خال دا څه جبین دا څه تمکین دئ   څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[9]
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ   دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده   دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي   دا څه غشی، څه لینده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ   څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[10]

۳۸۹   دا څه یار دا څه "حنان" دا څه اغیار دئ[11]
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ   ۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د یار بېلتون دئ   په سینه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را یاد یې خیال د زلفو شي هغه دم   د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونډه د اشنای له غمه ژاړي   که رستم د زماني که افلاطون دئ[1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بیت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه یار دا څه اغیار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ — جدايي د یار قیامت، بلکې افزون دئ
شپه و ورځ چې د اشنای له هجره ژاړم(2) — یوه سترګه مې دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدايي د خپل اشنای یم(3) — چې له درده مې پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰ په مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه" ۲۸۵۲
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ

هسې نه چې یو عاشق تنها محزون دئ — ګذران د درست جهان په څګر خون دئ
چې له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي — په څلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړي خبري — د درګاه د حلقې ځای څکه بیرون دئ(4)
د غفلت ګرز پاڅوي د سهار اوښې(5) — د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ
چې یې کور پر اندازه د خپل بدن وي — مچمچی په دود یې تل شیرین ژوندون دئ
چې له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي — لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391 لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له مینې ۲۸۵۹
په دا جهل کې "حنان" هغه پښتون دئ

بیايي لاس د چا په وینو کې رنګین دئ — دا شوخ چشم چې فتنه د اهل دین دئ
څو به ګرزوم په مخ کې سپر د صبر — چې په لاس کې یې نیولئ تیغ د کین دئ
چې د مخ په خیال کې تل په وینو ژاړم(7) — زما له اوښو یې کوڅه خلد برین دئ
چې یو ښکلی چیري وینې(8) ځغلوي مې — زړه مې نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کې چې ځان ګوري په غلا ګوري — ښایسته دلبر مې هسې شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کې مې زیان نشته — په تکرار مې پوښتېدلئ شانه بین دئ

392 پر "حنان" باندې د مشکو باران اوري ۲۸۶۶
چې په خیال کې یې دیار خط مشکین دئ

دا یې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي — چې له ګوتو یې د وینو تویېده دي
مشق د چا د خونریزی کړي خبر نه یم(9) — چې له سترګو یې د وینو څڅېده دي
زلفې وروځې، سترګې خط، خال و رخسار هم — دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نوخطو(10) خواست د زنې د سبب بویه — د پخې مېوې له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونډه چې ژړا کا هسې ژاړي — د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دیوان کې نشته. (5) چاپي دیوان: د صحرا اوښې؟
(6) چاپي دیوان: چرک ته. (7) چاپي دیوان: "چې په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو" (8) چاپي دیوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دیوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دیوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ واښه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393 و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه" ٢٨٧٣
د کبلي له مسته شپېره(2) سره څه دي

ستا د مخ چې جويان نه دئ — د بو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته — آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره — تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم — چې تا ويني حيران نه دئ

394 ستا د مخ عاشقان ډېر دي ٢٨٨٠
له دا جمعې "حنان" نه دئ

د اشناى له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم — حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي — حال راته وايه چې دي ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېرى را باندي وکړه — زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته راغئ — سلام د يار چې مې اورېدلئ(4) دئ

395 د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم ٢٨٨٧
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروى دئ — چې طبيب له دغه درده په وى وى دئ(5)
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي — هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو(6) — مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته — ستا د زنې يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396 ستا د زلفو په ځنځير ترلئ بويه ٢٨٩۴
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ

---

(١) چاپي دېوان: واښه و ترکو ته(2) چاپي دېوان: د مست شپېره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اوربدلی.(5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړي و خوبانو ته زاري   نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړي   چالیدلي ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي   چي ګداز نه که د عشق ګره ناري (1)
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو   حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه   څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي   پر سرکوزو(2) باندي نه کېږي سواري

397 چي مي(3) یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
له "حنانه" ښخه ولاړه هوښیاري ٢٩٠١

پر چمن پیدا شو خط زنګاري   ساقي راوړه نن شراب ګلناري(4)
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه   دا چي هسي ده د ګل چهره ناري(5)
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم(6)   و مي نه لیده(7) خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ   تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړي په دا ده(8)   چي ور پېښ شوه(9) ستا د سترګو بیماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي   د خیال باز مي د مضمونو(10) دئ ښکاري

398 چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
صُنع وګوره "حنانه" د باري ٢٩٠٨

چي یې(11) سترګي کړې د ناز په رنجو توري   له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې   په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سِحر(12) د فرنګ دئ   چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو   چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمايېږي   لکه کله(13) په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه(14) ادا کړم شوخو سترګو   چي خوړلئ مي دئ غشی(15) پوريووري

له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399 چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري(16) ٢٩١٥

---

(١) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړي ناري".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري   چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه   په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان:
د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري
هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري

چي سیالي کوي د یار له شوخو سترګو
همېشه لکه بادام کاڼي پر سر خوري

چي ارمان د یار د خولي لري په زړه کي
د غونچي په دود مدام خون جګر خوري

دلنشین چي یې شي خیال د باڼو ګانو
هغه هر ساعت(1) پر زړه باندي خنجر خوري

د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي
زهر هم(2) سړی له جوره په قدر خوري

چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي(3)
لکه زلفي د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰
ګرد اګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه"
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري
۲۹۲۲

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري
که هزار رنګه مېوې طعام هر دم خوري(4)

سر و کار چي د دنیا په سود و زیان شي
توري ویني همېشه لکه قلم خوري

چي سفر له ځانه وکه په خپل کورکي
د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري

چي بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته
د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري

شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه
دا په دا چي له سیاهیه(5) آهو رم خوري

د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي(6)
محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱
د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم(7) خوري
۲۹۲۹

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري
له لیندۍ که غشی ځي(8) لیندۍ ته ګوري

د شبنم عینکي ګل پر سترګو کېښېږدي
چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري(9)

د حلیم سړي له قهره(10) ایمن مه شه
ودانۍ کړي ریز مریز چي مځکه ښوري

بېنوا لکه مېوه له تماشو یم
چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري

مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه
پر خاطر چي مي(11) د مشکو باران اوري

په یوه کاته(12) یې ګونګ کړم نه پوهېږم
چي یې سترګي کړې د ناز په رنجو توري

چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع
تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري(13)

۴۰۲
په فریاد یې غافل زړه وېښ کړه "حنانه"
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري(14)
۲۹۳۷

ناچاري کړم له اشنایه څخه لیري
چي تل اروم د رقیب سړي خبري

---

(۱) چاپي دیوان: هغه ساعت. (2) چاپي دیوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دیوان: مقصود مومي. (4) چاپي دیوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دیوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دیوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دیوان: د زړه غم. (8) چاپي دیوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (10) چاپي دیوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دیوان: چي یې. (12) چاپي دیوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه"
چي د فضل دریې نه دئ هر ګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـوږ پـه سـوي يـو زاهـد تـه پرهېـز کـړه — عاشـقي نـه ده تحقيـق دئ اورد سـري
د ګلرخـو پـه وصـال هغـه خورسـند وي — چـي مـدام د يـار د غـم سـکروټي نغـري
د جنـت معاملـه تـه کـوه زاهـده — عاشق نه ګوري په عشق کي نژدي ليري
د عشـق درد و هغـه چاتـه معلـومېږي — چـي پـوخ شـوئ وي يـو وار لـه دغـه شري
چـي تعريـف د شـکر لـب د خـولي پـه کـاږم — د قلـم لـه نـي مـي تـويي شـي(1) شـکري

۴۰۳ "حنـان" دُر کـړه را بيـرون د زړه لـه بحـره(2) ۲۹۴۴
ولـي نـې(3) را نيسـي هيڅـوک پـه کـودري

عاشـقي راتـه يکسـان کـړه نـژدې ليـري — لکـه يـو وي پـر رانـده لـوري ژوري
را ښـکاره يـي نـه شـو هـيڅ د لبـو لعـل — تويـوم کـه لـه چشـمانو مرغلـري
کـه پـه خـوب کـي(4) چيرتـه وصـل شـم لـه يـاره — اوروي را بانـدي ژر آسـمان تـوکري
سـري سـري اوښـي تويـوم د ده خنـدا ده — وي و ورکـي تـه يکسـان لعـل و کـودري
زلفـي وروځـي خـال و خـط مصـلحتي شـوه — چـي يـي وکـړې زمـا د مـرګ پـه بـاب خبـري(5)
کاروانسـرای مـي شـوه سـينه د سـلو لارو — چـي مـدام پـر اړوي د غـم ميسـيري(6)

۴۰۴ د هـوا مرغـان يـي واړه پـه ژړا کـړه ۲۹۵۱
چـي "حنـان" وايـي د يـار د غـم سـندري

چـي خوبـان جلـوه پـه قـدر پـه قامـت کـړي — پـر عاشـق بانـدي پـه خـوا تـر مـرګ قيامـت کـړي(7)
پـه محـراب کـي سـتا د وروځـو بـي لـه خيالـه — چـا ليـدلئ نـه دئ مسـت چـي امامـت کـړي
چـي سـتا خيـال مـي لـه خـاطره څخـه درومـي — روح لـه تنـه څخـه تـرک د اقامـت کـړي
خوبـان څـه غـرور د مـخ پـه صـفايي کـه — دا د خـط سـياهي بـي ژر پـه ندامت کـړي
کـه ظـاهر وسـله د جنـګ نـه لـري څـه شـو — عاشـقان جنـګ پـه شمشـېر د کرامـت کـړي
ببـروي چـي مـي مـدام د عشـق لـه اوره — دا زاهـد دي اول خپـل ځـان سـلامت کـړي

۴۰۵ کـه خبـر شـي څـوک دا سـتا د دلبريـه ۲۹۵۸
نـه ښـايېږي چـي "حنـان" دي ملامـت کـړي

کـه يـو ځـل و خپلـو زلفـو تـه نظـر کـړي — نـور بـه زمـا لـه پريشـانيه ځـان خبـر کـړي
خـوش قلمـه صـحيفه ژر ژر تـويېږي — تـور خـط سـتا د مـخ خطـر دئ کـه بـاور کـړي
ميخـانـې دوي، دوه محرابـه پـر يـوه ځـای — سـتا بـي وروځـو سـترګو نشـته کـه نظـر کـړي(8)

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوي. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يي زماد مرګ په باب وکړي خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلـو فـر(1) بـه دي شـي نـن لـه ثقالتـه　　کـه یـو ځـل د ګـل د بـوی قبـا پـه بـر کـړي
دوعـا ګـوی چـي د چا مـري پـه خپـه کېـږي　　تـه پـر څـه زمـا پـه مـرګ سـره اختـر کـړي
تـوري زلفـي، تـوري وروځـي، تـوري سترګي　　شوې سیاه پوښه چي د چا خاوري پـه سر کړې(2)

۴۰۲　　چـي و تنګـي خـولې تـه لار د عقـل نشـته(3)
بنـايي دا غـزل "حنانـه" مختصـر کـړي　　۲۹۶۵

لا تـر څـو ببغمـه خـوب پرپالنګ پـاس کـړي　　اوبـه خـور لکـه اورنـګ پـه زري طـاس کـړي
شاهسـواران د زمـانې شـوه تـر پښـو لانـدي　　تـه لاځـه(4) هـوا هـوس د زيـن و آس کـړي
بیـا هالـه کـه ارمـان کـړې فایـده بـه نـه کـه(5)　　چـي د عمـر غـنم لـو د مـرګ پـه داس کـړي
مرګـه جـارو کـړه ډېـر کورونـه د خانـانو　　تـه لا فکـر د اسـباب و د اسـاس کـړي
د دنیـا کـه چیـر تـه وران در څخـه کـار شـي　　هغـه دم لـه خـدا خفـه شـي کـوز و پـاس کـړي
میخـانې تـه پـه څـه ذوق و پـه شـوق ځغلـې　　او کعبه(6) چي د خدای کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷　　بـاطن خـورې د سـرو غوښـي ببـره نـه کـړي
و "حنـان" و تـه ځـان خضـر مهتر الیـاس کـړي　　۲۹۷۲

کـه یـو ځلـي جـام د عشـق لـه میـو نـوش کـړي　　د جهـان ښـادي بـه واړه فرامـوش کـړي(7)
د منصـور مقـام بـه مـومې تـل تـر تلـه　　کـه د عشـق د خاکسـارۍ حلقـه پـه ګـوش کـړي
همېشـه بـه و حشـت خـورې لـه خپلـه ځانـه　　کـه لـه جـام حقیقـي څـه بـاده نـوش کـړي
کامـل عشـق بـه دي تـر ځایـه پـوري بـوزي　　کـه تکیـه د پیـر کامـل استاد پـه دوش کـړي
هـم هغـه سـاعت بـه ورشـې تـر مطلبـه　　کـه لـه ځانـه څخـه لېـري عقـل و هـوش کـړي
د غـونچې پـه دود د زړه ویـنې غـذا کـه　　کـه هـوا د ګلرخـانو د آغـوش کـړي

۴۰۸　　تـه بـه خپلـي خـر مهـرې پرېـږدې حاسـده
د "حنـان" د شـعر دُر یـو وار پـه ګـوش کـړي　　۲۹۷۹

چـي(۸) رحمـان رحـیم دي نـوم دئ د ځـان کـړئ　　لـه درګاهـه(۹) دي هیڅـوک نـه ځـي نیمګـړی
تـل بـه وي پـه دواړو کونـو کـي سـرخرویه　　چـي دا سـتا(۱۰) پـه عبـادت کانـدي ځـان سـتړی
پـه آسـانه بـه د غـم لـه څـاه و خېـژي　　چـي پـه لاس یـې وي دا سـتا د قـرآن(۱۱) پـړی
د غافـل دا د دنیـا لـو یـي ببځـا ده　　لکـه بـاد واخلـي اسـمان لـره خسـړی

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا.(۱۱) چاپي دېوان:دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده د زرق د پاره سرګردان یو[1] ته رازق زموږ د رزق یې[2] پوروړی
دا سوړ زړه به له سینې د باندې باسم ساته نه شي که هرڅو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ورعفوه کړه حنانه
چې یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ ۲۹۸۲

بیا دې دواړه سترګې توري په جادو کړې مسخرې ځکه په سترګو د آهو کړې
سیاه بختي چې را ولې زما و زړه ته دا په دا ته[3] شانه ګډه په ګېسو کړې
د جفا په تېغ دې قتل عاشقان کړه چې له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولې[4] ستا له زلفو ګله کاندي قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مې سینه پاره پاره کړه په وصلت که مې[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مې نه ورکېږي اې طبیبه که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰ چې تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم
چې "حنان" به په دې اوښو کې لاهو کړې ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړې[7] له ګلشنه د ارم به یې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښې کړې دلبره منفعل به ځني ګل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال درته ښکاره شي آئینه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو موی قلم که له مژګانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي خو برویان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې ۳۰۰۰

ما وې بیا دې پر مخ زلفې را خورې کړې ویل ستا په خوله مې بیا خاوري ایري کړې
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کې ول[9] منګولې که مې ستا په وینو سرې کړې
ما وې کله به مې وژنې چې خبر شم ول[10] چړې مې د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم ول[11] کباب که مې دا ستا د زړه قطرې کړې
ما وې کله به په مهر را ته ګورې ویل[12] سترګې چې د وینو فوارې کړې

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چې. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوي سترګي مې د وينو فواري دي
ول(1) له غمه چې سينه پاري پاري کړې

۴۱۲
ماوي کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول(2) هاله چې اندېښنې له غيرو پرې کړې
۳۰۷

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملايي کړې
او په زړه کې دې پټ(3) زهد ريايي کړې

د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته
په باطن لکه فرعون خدايي کړې

له دې خپلې بې فهمۍ و تلای نه شې(4)
افلاطون و ځان ته وايې دانايي کړې

همېشه حلال حرام در باندې يو دي
غولونه(5) په خرقه د ګدايي کړې

په باطن دې د شيطان جلب نيولئ
په ظاهره تسبېح و اخلې پارسايي کړې

له عالِمه له فقيره څخه تښتې
له فاسقه له فاجره آشنايي کړې

۴۱۳
دا فعلونه ګل په تا کې دي "حنانه"
بيا و نورو ته څه شکر خايي کړې
۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکندې(6) رغړې
بل دې(7) زه کرم ننداره د درست وګړې

مداماً سېلاب د اوښو يم اخيستئ
که و بوتي ته لاس کړم له ښخه لوړې

بيا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه
چې و زلفو ته دې ما لاسونه وړې(8)

چې کښېني پر زړه مې کښېني سل آفته
چې پاڅېږې پاڅوي د لحد مړې

دا چې بيا نن مصلحت کړې له رقيبه
له دغه هيبته زړه را څه رغړې

واړه درد د عاشقۍ دئ راپېښ شوئ(9)
عقل و هوش شوه په دوا را پورې ستړې

۴۱۴
چې تعريف دا ستا د خولې که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړې
۳۰۲۱

چې له کبره پر سر ږدې کړه بګړۍ
خود به اورې دغه ستا د خيال بېړۍ(10)

د دنيا له بدو چارو لاس نه اخلې
که دې ږېره سپينه شوه لکه وړۍ

د لحد تاريکه خونه به دې ځای وي
رسوې پر څه آسمان لره ماڼۍ

د جمله بلاوو سر حب د دنيا دئ
ته پر څه کړې د دنيا پر مال اړۍ

د ځوانيه چاري مه کړه په پيرۍ کې
له سپين ږيرو سره نه ښايي څړۍ

---

(۱) - (2) چاپي ديوان: وې. (3) چاپي ديوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي ديوان: "د دې خپلي بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي ديوان: غولبده تل. (6) چاپي ديوان: کرکنده. (7) چاپي ديوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي ديوان: "چي مي وليدې دا ستا زلفي تاوکړي". (9) چاپي ديوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې　　قناعت کړه په کرباس و په شړی

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه" ۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، ایښې دي دړی

پر بتانو مینه کاندي درست وګړی　　د یوه یوه په لاس د مجاز پړی
که له لمره څخه باج غوارم ښایېږي　　ستا له مخه مې د حُسن زکوټ وړی
ماهانه مې[1] ستا د حُسن په دولت کي　　دوې بوسې دي بخت مې دا برات راوړی
تن مي وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم[2]　　له سېلابه سره څه که نېزه وړی
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي　　چي یې داغ لکه لاله له ځا[3] راوړی
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم　　چي شمېرلئ یم د وینو پوروړی

۴۱۲ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم ۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترې

چي مي ولیدې د ترکو سترګي غوړي　　نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي[4]
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه　　په سره اور مي کړوي د صورت دړي
ګردۍ خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې[5]　　زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفي، اوږدې وروځي، اوږدې سترګي　　په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نرۍ ملا او نرۍ ګوتي، نرۍ شونډي　　تر وېښته یم نری کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه　　بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي ۳۰۴۲
په پښتو کي له حمید سره جګړي

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي　　رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي[6]
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته　　د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې　　رقیبان مي نور پر څه غوړېږنه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کي نه خلاصېږم　　نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چي د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم　　رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړي
د بخت آس مي دئ په خټه کي بوښت شوئ　　رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړي

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه" ۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي — د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانې[1] ، په ناز په جور — زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له
کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم — سترګو لوزه کوم مرجان وړي[3]
د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېرې[4] — بې تکلیفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه[5] — خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي
خیال بې[6] څه یوسي زما له خوار صورته — له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي ۳۰۵۲
خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي — دا د چا د مخ په خیال دربدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پرتوه — په دماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خیال د چا د مخ د شمعي را پېښ شوئ — چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېبیوست[7] — هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زني څاه مې په خوب ولید — چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه — له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سینه ونسه "حنانه" ۳۰۶۳
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8]

هر قاصد چې زما یار له ره نامه وړي — له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دربغه — چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفې کړې که د ماهیانو — یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې — بلبلان هر دم په زړه باندي تغمه وړي
د هغه ظالم له دیده امان غواړه — چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له ناترسیه — چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتي ۳۰۷۰
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي

عاشقان دې د خپل یار د وصال[10] تږي — رقیبان یې لا زیاتي وهي پر پړي
نه مړېږي ستا په دید د رقیب سترګي — ماړه نه شي[11] په هیڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي دېوان: مانه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي دېوان: "چې مي وه هستي د صبر اوښو یووړه". (6) بې = به یې. (7) "ب" ډېرو اوښکو مي اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا موندلئ نه دئ څه دئ   رقیبان چې دي و ما ته اوږي مُوري
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1]   واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم   له غیرته چې مې[۲] خوړين شوه اینه سرې
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو   په احسان کله خپلېږي زوۍ د يرې

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا[3] د دې زړ خوري ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي   چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته   تر ښيښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعيف يم[4] ګلرخساره   پر حُباب باندي[5] که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه   دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعريف يې کړم د پښو له نزاکته   چې رېزه د ښيښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه يم[6]   دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي[7]

۴۲۳ فکر دېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له دېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي   چې غونچه له برګه و وته[8] وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري   د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته   شوخي سترګي بې تعليمه ګويا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي   ګرز چې پاته شي له سېله دريا کېږي
د نوخطو و رخسار ته دېر مه ګوره   د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي[9]
که په سوز مې یار خو ښېږي عيب نه دئ   د پتنګ په سول[10] د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولي ستا له مخه نه شرمېږي   چې په هره ورځ را وخېژي بيا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ   چې د حُسن له چپاوه[11] دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه   چې کا ته یې په رخسار باندي ښويېږي
د غونچې په دود نازک دئ حيرانېږم   په نسيم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو   په سبزه د آهو لار کله بندېږي[۱۲]

---

(۱) چاپي دېوان: د رقيب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مي.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعيف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې يم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټـه[1] وا نـه کـړه   ولـي غوټـه چـي لنـده شـي لا ټینګېـږي
زه کـه نـه شـم کـړای خپـل کـار د بـل تمـام یـم   کـه څـه سـم نـه دئ سـوهان بـل پـه سـمېږي[2]

۴۲۵ دا د زلفـو واريـې خـط تېـر کـړ "حنانـه" ۳۰۹۹
مـور و مـار پـر يـوه ځـای کلـه چلېـږي

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کېـږي   شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي[3]
زلفي خواست د چا کـوي پـه خبـر نـه يـم   بـې تکليفـه يـې هـردم و پښـو تـه لـوېږي
دا چـي وايـي شـپه د حشـر ډېـره لويـه   د هجـران تـر شـپې هېڅکلـه نـه رسـېږي
تماشـو تـه يـو وا رايشـه دلبـره   ستا د عشق پـه تور مي وژني غوغا کېـږي
راز د عشـق مـي عاقبـت اوښـو ښـکاره کـړ   چـي د حـال طفـل محـرم کـړې رسـوا کېـږي
زاهـد اوښـي د ريـا و خـدای تـه تـوی کـړې   ارمـونی پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ د زاهـد زهـد هالـه مـنم "حنانـه" ۳۱۰۲
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تېرېـږي

پـه رمـوز د يـار د شـونډو يـار پـوهېږي   د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټېـږي
زړه مـي ډک پـه خيـال د زلفـو[4] عجـب نـه ده   کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولې تېرېـږي
چي قدم مي يار پر سترګو باندي کښېښود   کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـايېږي
لـه زړه و وت ګـلي خيـال بـې کـړو وروځـو   د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقيـب نـه شـي وړای بهـره د يـار لـه مخـه   و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـوارم پـه اوښـو پسـي ځغلـم   زخمـي ښـکار پـر پلـه د وينـو پيـدا کېـږي

۴۲۷ تـه ناصح وا يـې چي زوړ شـوې مينـه پرېږده ۳۱۱۳
چـي زړېـږم زه "حنـان" حـرص مـي زيـا تېږي[5]

ستا لـه سترګو را معلوم شو[6] افسون هسي   چي بـه ګـډ کـه[7] پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ وکـړې   چي د ښمن پـر دښمن نـه کـه شـبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه   ژر تېرېـږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي   سـتا جفـا مـي دئ کـوټلئ لړمـون هسـي[8]
عـرض حـال و يـار تـه سـم ويـلای نـه شـم   لکـه وايـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېـره ژاړي   هـره سـترګه مـي فـراق کـړه جيحـون هسـي

۴۲۸ عشـق څېـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه ۳۱۲۰
څېـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي

---

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي يې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي　　خلاص لا نه وي بیا یې بارډګر نیسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال(1) بې اوښو　　هلکان له لېونیو(2) خبر نیسي
که ناصح(3) نصیحت کاندي زه یې څه کړم　　چي خبره وي ببځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته　　چي په لاس کي دلبر کله(4) خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړې لاندي　　هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو　　لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹　　چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه یې داغ لکه لاله مکرر(5) نیسي　　۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي　　عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي(۲)
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته　　په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر وینبته یم ضعیف کړئ　　هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه　　د خولې پټي ښیښې مې د بر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو　　رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي　　سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰　　له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روښا شي　　۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي　　ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو　　آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل(۷) امواج د حُسن بحر　　را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته　　له کجې د حلقې ځای بېرون تر در شي(۸)
د دولت اسباب فلک(۹) و ناکس ورکه　　هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي(۱۰)
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته　　د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي　　په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي(۱۱)

۴۳۱　　بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي　　۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي　　چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوبښ صاحب کماله په تشهیر خپل　　اوبه زېغ نه که(۱۲) هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال تول د سوي زړه دئ　　پر ببربېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که زېغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه … ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري یې ما په دا رانجه کړې[1] … ګوندي وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځایي اشنایي مه کړه … چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمر شي[۲]

۴۳۲ ستا د خط تعریف[۳] "حنان" کاږي ښایېږي … له قلمه که یې توی مشک و عنبر شي ۳۱۴۹

زړه ور پسله مرګه لا[۴] ډېر دلاور شي … د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي[۵]
د کړې تُوري پرهار تر سمي زیات وي … که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له یوې ښځا خبرې فتنې پاڅي … د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقیبه تښتېدم نه پوهېدلم … چې له سپي څخه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بیدار شي … په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعيَ بېځا ده … لینده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګیله خوشې کړي "حنان" له توره بخته … شپه که هر څو وي اوږده آخر سحر شي ۳۱۵۲

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي … هر معشوق به له عاشقه زیات مغموم شي[۶]
تواضع که تا ته نه کړم خفه مه شه … چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي[۷]
چې غوځ شوي وي[۸] په تېغ د یار د سترګو … د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سیاوش په دود به پاک له اوره ووزي … چې د نفس له مقتضٰی څخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط یار ته کاږه[۹] … چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهید زیارت حج اکبر دئ … چې پرې کړئ یې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قیامت به نابینا له قبره پاڅي … چې له دیده د اشنا دلته محروم شي[۱۰]

۴۳۴ له ناموسه یې بغل ډک دئ نه یې لولي … دا په دا، نه چې دریاد[۱۱] د "حنان" نوم شي ۳۱۷۴

په جفا جفا مې زړه له تا لړزان شي … خپلې سترګې بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ یې[۱۲] نه راځي په سیل … که مې هډ زړي زړي لکه ښبان شي
عجب نه ده که په رحم چیرته را شي[۱۳] … د مېږي کره مېلمه ګاهې سلیمان شي
ستا د عشق دریاب نا پایه زه ضعیف یم … و مېږي ته نری جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړې مې دي ستا د قدم خاوري". (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۳) چاپي دېوان: چې د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته، په اصل کې شپږ بیته وه. تر مقطع وړاندې دوهم بیت له بلې نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلې ردیف په چاپي دېوان کې "وي" دئ ماته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مې "شي" وکیښ. (۷) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بیت په اصل کې نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چې پکښې. (۱۲) چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1) چاپي دېوان: لړ اوبه (2)، (۳) کې = که یې. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای تېوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چې یې. (۸) چاپي دېوان: د تدبیر کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان:
د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنیا ګڼه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلې مقتضا ته پرېږده رام شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم — لکه ېښ چي د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورلره بِه دئ په پېغور کي — اور ته ځکه ستی تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبرجن اشنا يې کله غوږ پر نيسي
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چي د مهرويو انجمن شي — دا نشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي — چي لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کي(۲) کميس د ګل له بويه په ځان واغوست — عجب نه ده نيلوفر غوندي کي(۳) تن شي(۴)
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي — و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چي واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه — د ګدای رزق(۵) ورکوي که سپی دښمن شي
که ګلاب يې په سيالۍ د مخ څه وايي — تر ساعته نه پايېږي(۲) دروغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چي د اشناى په کوڅه ګډ شم
تماشه را ښخه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

ځو يې(۷) ويني د خپل ځان خون بهانه شي — د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو — ځو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر — چي د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي(۸) ځو نه شي ځني ورکه — د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
ځو قانع نه شي په څاڅکي له دريابه — د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه(۹) هسي قوي ده — چي خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چي د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي ۳۱۸۵

ځو د قبر په وړو کاڼو بار نه شي — د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښې توی کړه — چي يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ — چي له ننګه د عالم(۱۰) يې هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ — د ښورې له مځکې ګل(۱۱) د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوې — اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چي رام شي(۱۳) — توند توسن ځو سترۍ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه
چي "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي ۳۱۹۲

ځو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي — تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري(1) — دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو(۲) — چي زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" ځله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: مات شي. (۲) چاپي دېوان: په غېږ کښې کړي. (۷) چاپي دېوان: په چښل يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته
تله قاضي لره هیڅکله د کرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه
پر چینه(۳) باندي هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه دېغ نه بیداریږي
بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چي را شي
چي د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي ۳۱۹۹

په رخسار یې زلفي نه دي غوړېښې
و سپوږمۍ ته د لړمو دي لښې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو
زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو
غونچه طوره که د زړهویني نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم
دې نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له میني
ولي ځان ستړئ کوې په دا وړېښې
مورزاده د عشق خواري مي ده په برخه
بېهوده د پند ثرخۍ را ته ورېښې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په تُرکو پسي ځغلې
اې زاهده ولي حق ویل پوشې ۳۲۰۲

د سپین مخ چي وي خوا هانه لکه زلفي
همېشه به وي پرېشانه لکه زلفي
چي هوا د لعلو لبو کړي د تُرکو
هغه تل وي اوبزانه لکه زلفي
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه(۵)
زړه به یوسې له جهانه لکه زلفي
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله
بر به خورې له زنخدانه لکه زلفي
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې
شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفي
چي غذا یې د زړه ویني لکه مشک وي
ځای په غېږکي که(۶) آسانه لکه زلفي

۴۴۱ که دي زړه غواړي چي زړه له خلکو یوسې
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفي ۳۲۱۳

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي
چي په چښه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مي خلاص که د دنیا له شر و شوره
تعلق را ثخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چي کښېږدم
دواړه سترګي پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه — چې د یار د ښه دیدن(۱) شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو — راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو(۲) مې کړې ثابت د کاملانو — رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته ۳۲۲۰
چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې — چې یې وا چولم زه په اضطراب کې(۳)
د دي جور شپه لکه ورځ را ته ښکاریږي — چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختی له هري خوا یم اچولئ — ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه — آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرویي په قناعت سره زیاتیږي — ګوهر ګوره تری پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم — را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې

۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه" ۳۲۲۷
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې

تماشه یې د خط بویه(۴) په رخسار کې — د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هډونه سیل بویه(۵) — د سره اور ښه ننداره وي(۶) په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي — چې هزار زړونه(۷) یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو ربز مربز کړم — رحم نشته د دي ښار(۸) په هندوبار کې
پخپل خط پسې یې خپلي سترګي ګوري — که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ — که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې(۹)

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړي ناصحه(۱۰) ۳۲۳۴
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې

سرو قده خوش اندام راغئ په برکې — له هوسه نه ځایېږم په کشور کې(۱۱)
په سپین مخ کې یې سرخي د لبو نمایي — که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېری دئ نه پوهېږم — دغه نور نه موجود یږي په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده. — آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کې — خیال له خیاله څخه وزي په کمر کې

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مې؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کې نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه. (۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کې". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به يې د لبو په مې مست وي — که يې و وينې تش عکس په ساغر کې

۴۴۵ په تش ديد يې عالَم قتل کړ "حنانه"
هسې آب يې دئ د سترګو په خنجر کې ۳۲۴۱

له ازله دا ستا خيال زما په سر کې — نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې(1)
آئينه يې(2) د ديدن تاب راوړای نه شي — جوهر داره زغره(3) تل لري په بر کې
بيده بخت کله وينېږي زما په غبږ کې — سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي — وي په ميو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه(4) له ساده لوحو — د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګير له ماره — هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶ چې و فا له ترُکو غواړي په مجاز کې
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې ۳۲۴۸

حال ويلای نه شم يار ته په تقرير کې — نه قوت لرم د ګوتو په تحرير کې
په مژګانو سرې(5) يو وار ادا نه کړم(6) — قوت نه وي د پېزی لیندی په تير کې
مار د زلفو يم چيچلئ زړه مې چوي(7) — شفقت نشته د عصر په د مګير کې
رقيب ستا له لوري ولاړ بيا به رانه شي — ګرزېده د مغزي نشته په خنزير کې
نصيحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی — تاثير کله اوبه کاندي(8) په تصوير کې
کوم صياد و ښکار ته ځي په خبر نه يم — چې له وهمه ارام نشته په نخچير کې

۴۴۷ چې د يار پر تورو زلفو لېونی شوې
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځير کې ۳۲۵۵

شکر و کاږه تر څو يې په وسواس کې — د نعمت زياتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالَم له شرو شوره — مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه — و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سرکښ نفس د رياضت په دام بندي کړه — څو به يې له دې دښمنه په هراس کې
چې نری شي مياشت آخره شپه راځيږي — پټوه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې وربښميني جامې باب د ارتينو دي — د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸ له يارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه"
ګذران د زمانې شو په لباس کې ۳۲۶۲

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پيښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دېوان: آئينه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره يې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو يې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو يم خوړلئ زړه مې سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثير کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کامل و وي کامل ته دا په حال کي
اچولئ یم زه عقل په جنجال کي

دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم
مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کي

چي د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ
چي ښه نه راځي[1] هر گز زموږ په افعال کي

هغه بل کامل جواب هسي شان ورکړ
چي ښه فهم دلیل وکه زما په قال کي

چي رحیم دئ هم قدرت لري[2] پر هر څه
دنیا ځای که د یوې ماشي په بال کي

مهرباني يې عامه عامه ده پر هرچا[3]
نور یې څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹ الٰهي گناه را عفو زما ”حنان“ کړي
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي[4] ۳۲۶۹

که د حُسن صفايي نه وای په گل کي
د عشق شور به هومره نه و[5] په بلبل کي

که مجاز د حقیقت منظره بولي
پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کي

له اسمانه شکوه کفر ده[6] خبر شه
مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و کُل کي

له نظره مي فاني شو ساقي واړه
نه پوهېږم څه بلا ده[7] ستا په مُل کي

په لیده يې پېچ و تاب شوم خبر نه یم[8]
څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي

تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي
که گلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا يې لاس په حنا سره نه دي ”حنانه“
مضمحل یې کړه ټول زړونه په منگول کي ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاږکوتو[9] حلقو په دام کي
یو جهان زړونه پراته دي په ارام کي[10]

تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ بِه دئ
مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کي

ستا د وروځو له قبلې خلق جار باسي
دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي

ستا د سترگو کاته بِه دي ستا تر سترگو
د بادام د گل زیب نشته په بادام کي

که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه
د بخښن مزه نه وي په انتقام کي

چي خبري...[11] کړي واړه یو دی
د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه ”حنانه“
چي وفا له سره نشته په دا قام کي ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم[12] په هجران کي
آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کي

چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښي نیسي
چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دېوان:

الٰهي ”حنان“ له دغه اوره خلاص که — چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښي

(5) چاپي دېوان: هرگز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچ و تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي(1) وصاف د لوته سیاه چشم — له سپېدیه آهو رم که په دامان کي(2)
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي(3) — ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تندی له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲ ۳۲۹۰
لاس پر ملا د نامېندی کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچي خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و بېښته مي د فاختي په څېر(4) کوکو که — چي را یاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال(5) د لبو بیا موند — د برېښنا رڼا مدام وي(6) په باران کي
ګرېوان و ترېه مهرویه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو څکه — لوره غاره ده(7) نیولي په دامان کي

۴۵۳ ۳۲۹۷
په هېڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي — چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان نباخ د یاقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده(8) — کښېږي یې ږده د نوو میاشتو(9) په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یوور — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم — د حیات اوبه دي اېښي په دهن کي(10)

۴۵۴ ۳۳۰۴
له حسرته ستا د غابنو ما "حنان" نن
مرغلري کړې را تویي په دامن کي

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي — بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هغې توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي(11) — لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي — کي هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبسم یې زما پر تن هومره[1] اثر کړي ... چي هر هډ غاښونه سپین کړه په زخمو کي
چي له میني توبه ګار شم ژر پښېمان شم ... هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حیرت ګوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي[2] ۳۳۱۱

د دلبر د سترګو خیال مي دئ په زړه کي ... د ختن د ملک غزال مي دئ په زړه کي[3]
ستا د وروځو خیال مي نه ځي له خاطره ... ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ایام له بد بختیه ... چي دا ستا د زلفو خیال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه ... ګنه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حیرانېږم ... ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غیرته زړه مي لاس له تا نه اخلي ... ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي ۳۳۱۸

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي ... چي یې کښې یستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو[۴] دا ستا له سترګو ... معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي یې زړونه رانیولي وو په حُسن ... ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو ... زهر راکړه دا ستا عشق[۵] په نواله کي
د اسمان ښیښه خالي پاته شوه ولي ... د عشق می نه ځایېده په دا پیاله کي
غرور زیات لري نوخط تر ساده رویو[۶] ... د چین مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ یار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[۷]
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي ۳۳۲۵

سر یې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي ... هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه یې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه ... دغه توره شپه پخوا وه ما لیدلې په شانه کي
خال دي هسي زه[۸] بندي کړم چي له ځانه خبر نه یم ... حیرانېږم څه جادو و په یوه توره دا نه کي
لب دي لعل عقیق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده ... څه دولت دئ باري اېښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خیال بې ماوی راشي[۹] زما د زړه و کا شانې ته ... ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا یې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي[۱۰] ... که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د یار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[۱۱]
دا په دا چي هیڅ ړغ نه وي[۱۲] د څراغ پروا نه کي ۳۳۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حیرت ګوتي په غاښ که ... چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښې

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوٰی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زیات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان:
بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وینو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: ړغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي شَستِ زه د کمان کړه په کمین کې   ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کې[۱]
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم   که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کې
زلفي خلاصي کړه چې زړونه واړه خلاص شي   دېر دېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کې
د هیڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وارته   رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کې
دغه ستا د زلفو باد وربانديي ومنبت   د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کې
له قربته د سیاه چشمو حذر بویه   توري سترګي خلل اچوي په دین کې

۴۵۹   د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ   ۳۳۳۹
ولې وي قیمت د ګوتي په نګین کې

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګي   له سایې څخه د بو تورېږي سترګي
په وصلت کې یې و مخ ته کتای نه شم   له ښایست یې[۲] په رخسار ښوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقیب په سترګو ړوند کړ   د افعي[۳] په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي   د پتنګ له شمعي نه چېږي[۴] سترګي
چې د غاښ له مرغلرو یې محروم یم   د دریاب په دود مي[۵] تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېرۍ[۶] خبر نه یم   چې مي هسي[۷] په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰   دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"[۸]   ۳۳۴۶
له ژړلو چې مي نه درېږي سترګي

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي   تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چې یې زړه د خال و خط په خیال[۹] اخته شي   شي ترې پاته مطول وي که خیالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي   چې په غوږ یې[۱۰] د رقیب د پند والي
چې د عشق د زمزمې ږغ یې تر غوږ شي[۱۱]   نور به نه اروي نیرېږ و فامفالي
و دیدن ته یې حیران دي عالمونه   که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مړنۍ سړی په ماتي کې مخ ستون که   عاشق بویه[۱۲] چې آخر حُسن پالي

۴۶۱   خپل زړه ځیري کړه "حنانه" که عاشق یې   ۳۳۵۳
په دا څه کېږي چې ځیري کړې کالي

آه مي خط کله له قده آسان اخلي   باج له سروي کله باد د خزان اخلي[۱۳]
شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځې   دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفایې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که (۷) چاپي دېوان: دا چې هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان ". (۹) چاپي دېوان: چې یې زړه د خیال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چې په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چې د عشق حیدري ناره یې د غوږ شي ". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چې. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښې مې غاښ پټ لکه صدف کړه   د زنخ سبب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري   مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې   دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مې ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي   دا په دا ده چې هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۶۰

نن مې ولیده دلبر په سترګي خپلې   چې رخسار یې په آفتاب بازی وهلې(1)
کږې وروځې کږې توري ایرانی دي   په تش دید یې د زړه ولې غوڅولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و   چې آهو یې تماشې هر دم کولې
راتې و ویل چې زړه دي بایلو ولې   رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چې له عیانه څه بیان دئ   چې کوته مې ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چې زه در خبر نه وم   پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مې له هغو څخه شمېرلې ۳۳۶۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ   لکه لمر وي(2) پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کې هلال نه دئ   دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ   په ګلشن کې چې نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم   چې په غبږ کې دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ   د تصویر زاغ د کمان پر موتې کښېنلئ
سنتره د هند که زنه ده(3) حیران یم   چې په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه(4)
چې "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چې خاطر مې کدورت په غم مونډلئ   آئینې مې له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپې خوړلې په شان ځغلم   چې د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانی په خپل سر ګرزي   پېچوتاب چې یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار(5) ښیښې ته نه رسي له سنګه   چې و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چې مې څوک وینې زړه یې داغ شي(6)   د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مې ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ   په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چې د عشق پر کاني سروي سولوئ ۳۳۸۱

---

(۱) دا غزله په "ب "او چاپي دېوانو کي نسته.(2) چاپي دېوان: لکه لمر چي.(3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده.(4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه ".(5) چاپي دېوان: دا عذاب.(6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه يې داغ شو ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ — که پر گنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنگ اندوه یې کارېږم نه پوهېږم — چي یې غشی خطا دروميي ښکار لوېدلئ
دا عرق[1] پرسپین رخسار د گلبدن دئ — که شبنم پر مخ د گل سهار لوېدلئ
د وصال د گل په دید کله مړېږي — چي په سترگو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن[2]، غل در پسي دئ — لاس و پښې ځله ختلي[3] بار لوېدلئ
په حساب د سیم و زرو عمر بایلي — غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶ — د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره / په سینه کي یې د عشق انگار لوېدلئ — ۳۳۸۸

ستا په سترگو چي له سترگو مي یې تللئ — نور مي سترگو لره خوب نه دئ راغلئ[4]
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده — له دا توري شپې هرگز نه یم و تلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو — د هیڅ ښکلي پر مخ نه یم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونیوه له هرڅه — چي تعریف د خولې دي څوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ — چي سرو شونډو دي و مرگ ته یم بللئ
ستا د ښو په خاورو، خاوري دي د ښو یم — چي د ښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷ — ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي / زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ — ۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې — خلقې دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وینو[5] — په رنجو د ناز دي سترگي تورولې
باز د سترگو دي لاناست دئ په پرده کښي — نور د زړو[6] و ښکار ته چا وپارولې
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم — د وفا له خویه چا و درولې
آفرین را باندي و وایه ملکو[7] — چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ما وې زړه دي له ما یوو په سپینو غاښو — ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸ — "حنان" و ژړل له ډېري نامېندیه[8] / ستا پخوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې — ۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ — چي پیدا شوم عشق یې مه وای راښوولئ[9]
د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي — خدای هرگز په مینه مه وای پوهولئ
دا پر مخ یې خال و خط و زلفي نه دي — تور اطلس یې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترگو یې کُلي خیال له ما یووړ — لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین راباندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې[1] څوک سر لکه ګوی که په میدان کې — چې یې ما د نې سوارۍ جلب نیولئ
چې بېومه یې[2] له عشقه پارسایي ته — دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه" ۳۴۰۹
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ

له ګناهو ښخه[3] نه کوې رم ولې — تل کوې پر زېردستانو ستم ولې
په دنیا پسې اووه اقلیمه غواړې — او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولې
د دنیا و کار ته سم ځې لکه غشې — خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولې
د دنیا په تله له خدایه مرور شې — دا چې اړوې وهلئ قلم ولې
تویوې مدام اوښې د مظلومو — نړوې د تن دېوال په دا نم ولې
د زمرې په شان ور ځغلې پر کمزوري — زورور وته نه وهې دم ولې

۴۷۰ خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه" ۳۴۱۷
دا نعمت زائلوې په دا غم ولې

چې عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم — بوی د ګل مې له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مې تر سر درومي
چې دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کې — له سینې ښخه مې بوی د عنبر درومي
ټول د زړونو ستا په خیال پسې عیب نه دئ — په سلطان پسې د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کې له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کې بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و"حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي ۳۴۲۳
چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي

ساقي راکړه یو څو ډکې پیالې مې — چې په چښه یې[5] صد ساله مرده شي حی
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پی
مې بې غښه، یار ساقي، چنګ و رباب وي[6] — پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسې جام د بېخودۍ را عنایت کړه — چې له فهمه مې فاني که همه شي
د اشنای د مینې درد هسې سرسام کړم — چې دوا مې نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کې — لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7] ۳۴۳۰
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه ښخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیڅ ښکلي پر ما نه شي مهرباني
دا په دا مي پر طالع شي حیراني

عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده
رېز مرېز یې کړه د صبر و داني

که د حُسن له مستیه لېوني دئ
سر و مال[1] ځني زما شه سپلني

له نظره یې وتلئ نه یم څه یم
چي دا هسي د رقیب شوم[2] خندني

همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي
نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني

د رنجو په باټ دي تېغ د سترګو تېز کړ
د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني
اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني

شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته
ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني

تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي
چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني

زلزله مي د عشق ولیده په سترګو
نړوله یې د صبر و داني

د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ
دا په دا ولاړه د مخ مسلماني

که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه
دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړونی
کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړونی

سر درد مي د عشق نه درومي له سره
نصیحت به را تر څو کړې سر تړونی

د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي
هسي و سوم لکه سوئ اورلړونی

بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره
د رقیب به ولي نه یم منت وړونی

بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه
بې تنا د ژمي ابر وي ژړونی

مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که
دا په دا پر ښتن ګران وي سپي خوړونی

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7] ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې څیري کړ پړونی

په مجاز کښي چي وفا غواړې عشق کړوني
غواړې خوند د هندوانې له مړغوني

د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي[8]
قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني

چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه
تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني

مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه[10]
ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې = به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مېـــړه خویونـــه نـــه دي ښـــه کېـــږي ... ســـازوي مـــدام لُعبتـــي لکـــه نجـــوني
قناعـت پــر خپـل ټــوکر کــړه پــور تــه مــه ځــه ... لقمــه اخلــه(۱) چــي دي نــنــوزي پــه ســتوني

۴۷۲ ... چـي دي شـعر نـه غـوړېـږي بـاسـي خـوک "حنانـه" ... ۳۴۵۸
د اشـــعار د آســـو و نســـه(۲) ملـــوني

د ښایسـت لـه مخـي(۳) ځغلـي سـل فتنـي ... خـو بـه راورم(۴) ور تـه تـاب زه د سـيني
یـو سـاعت مـي بـې ژړا نـه دي دوې سـترګي ... نـه پـوهېږم چـي کـار بـڼ دئ کـه چينـي
پـه سـينه کـي مـي ټـولېږي سـتا غمونـه ... لکـه جمـع شـي عـالم پـر سـفيني
ستا د مینـي ګـرګ پـه هسـي شـان رنځـور کـړم ... چـي زهـوب مـي مـدام دروسي لـه اينـي
چي رقيـب دا سـتا پـه در کـي(۵) ځـای پيـدا کـړ ... زړه و سـړي مـي و راسـته شـوه لـه کينـي
د ګلــرخ د مــخ پــه اور کــي عيــب نــه دئ ... کـه مـي تـن شـي(۶) تـار پـه تـار لکـه نينـي

۴۷۷ ... پــه قــدر دا ســتا د هجــر وصــل غــوارم ... ۳۴۶۵
د "حنـــان" دي پاتـــه شـــوي مهينـــي

دګلرخـــو لـــه چـــا مـــه شـــه دښـــمني ... کــې لــه غمــه ځخــه مړشــي نــې منــي
هــیڅ پرحــال پوښــتنه نــه کــړي د مهجــورو ... خــدای دي نــه کــوري د دوی کبــر و منــي(۷)
د هــر چــا زړه لــه کوکلــه ځخــه(۸) کــاږي ... چـــي جامـــه د نـــاز پـــه برکـــه ســـمني
و کُشـــتن تـــه د عاشـــق هســـي راځغلـــي ... لکــه کــور لــره چـــي دروســي(۹) وطنـــي
ســپين غابنــوني(۱۰) پــر کــوهرو بانـدي نازکـه ... او لبـــان(۱۱) يـــي پـــر عقيـــق يمنـــي
قتــل کــړئ يــم هغــه ګلــرخ(۱۲) بــې تيغــه ... چـــي اغوســـتي يـــي قبـــا ده چمنـــي
پـــه زبـــان د خوبرويـــانو زه پـــوهېږم ... مـــا د دي کبليـــو کـــړي ده شـــپني(۱۳)

۴۷۸ ... چـي اغوسـتي يـې د خـط تـوره جامـه ده ... ۳۴۷۳
د "حنـــان" رنـــګ شـــو پـــه دا کُرګمنـــي

چـي پـر زړه د زلفـو خيـال د جانـان کښـېني ... کـــه رســـتم د زمـــاني وي حيـــران کښـــېني
د عاشـق و معشـوق راز چـي سـره يـو شـي ... هغـه دم يـي رويبـار چـپ شـي(۱۴) تـر ميـان کښـېني
پـه عـرق يـې هسـي(۱۵) شـان شـي رخسـار نـرم ... لکــه پــاني چــي د ګــل پــه بــاران کښــېني
دُر د اوښــو بــي ســامان د مهمــانۍ کــړم ... کــه يـي خيـال زمـا پـه زړه کـي مهمـان کښـېني
چـي بـې غوښـتو پتنـګ طـوره ځـي مجلـس تـه ... زر پـــه زره پـــر ايـــرو د خپـــل ځـــان کښـــېني
د الفـــت مرغـــه لـــه دې ګلشـــنه والـــووت ... چـــي شـــبنم د خـــس و خـــار پـــر ګرېـــوان کښـــېني

---

(۱) - ب: لقمه احله، "بې ځایه اوږده حاشیه یې ور کړې ده "له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ځو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ځخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (11) چاپي دېوان: سره لبان یې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ کـه یـې قـد د سـرو قـد ورشـي پـه خـوا کـي
دا "حنـان" بـه پـاس پـر بـام د اسـمان کښـېني ۳۴۸۰

چـي بتـان شـي هـم صـحبت د آئینـې — یـو پـه سـله شـي حیـرت د آئینـې
طمـع مـه کـړه د بوسـې لـه سـاده لوحـو(1) — نـه دي چښـلي چـا شـربت د آئینـې
د هغـه شـوخ حُسـن خیـال بـه څـه نګـاه کـړم — طاقـت نـه کـه لکـه صـورت د آئینـې
پـه خپـل حُسـن دي خبـر کـړه(2) ځکـه هسـې — خوبـان ډېـر کـوي عـزت د آئینـې
لـه صـافدلو راز د زړه پوښـیده نـه دئ(3) — فهـم وکـړه پـر صـفوت(4) د آئینـې
پـه راتلـه د خـط کـه حُسـن زیـات شـي ښـایي — پـه ایـرو شـي(5) شـرافت د آئینـې

۴۸۰ چـي د عشـق پـه اور ځـان ویلـي کـه "حنانـه"
خوبـان ځکـه کـه(6) حرمـت د آئینـې ۳۴۸۷

یـار هغـه دئ چـي ولاړ د یـار پرپـت(7) وي — کـه راحـت ور تـه رسـېږي کـه زحمـت وي
روی ګـردان لـه یـاره نـه وي پـه هـیڅ طـور — د یـار ظلـم یـې پـر ځـان لـوی سـعادت وي
د رقیـب پـه ویـل نـه ګـرزي لـه یـاره — همېشـه یـې دغـه خـوی دا یـې(8) عـادت وي
نظـر نـه کـه د دنیـا و سـود و زیـان تـه — شـپه و ورځ لـه خپلـه یـاره هـم صـحبت وي
کـه هرڅـو جـور و جفـا لـه یـاره وینـي — لا ور څخـه د هغـه یـار ډېـر عـزت وي
پـر مـخ نـه راوړي ګیلـه(9) نـه ور تـه وایـي — چـي پـه سـل طـوره یـې یـار پـه ملامـت وي

۴۸۱ کـه څـوک سـر ښـندي پـر هسـې یـار "حنانـه"
د هغـو سـر فـرازي بـه پـه قیامـت وي ۳۴۹۴

څـو دا ځکـه اسـمانونه بحـرو بـروي — د ګلرخـو اسـتانه، زمـا دي سـروي(10)
کـامراني پـه حیرانـي شـي لـه ګلرخـو — د دي بـاغ ګـل د هغـه چـي لاس تـر سـروي
بېتـابي د زړه تـر بـاغ صـنوبر باسـي — پـه ګلشـن کـي چـي قامـت سـتا جلـوه ګـروي
د لالـه پـه دود مـي زړه د محبـت وسـو — د آه دود چـي غوټـه شـي داغ د ځګـروي
چـي پـه درسـت جهـان یـوه ډوډۍ قسمت کـه — و عـالم تـه بـه مـخ رونـې لکـه لمـروي
ځـای د امـن مـي هیچیـري پیـدا نـه کـړ — لکـه شـمع هـر ځـای زمـا د سـر خطـروي

۴۸۲ بـې لـه یـاره پـه ګلشـن کـي تمـام عمـر
و "حنـان" تـه خپـل بـاڼو لکـه خنجـروي ۳۵۰۱

نـن مـي بیالـه غمـه زړه را څخـه چـوي — چـي خـوړلې د هجـران د تـوري لـوي(1)
جـدایي د خپـل اشـنا یـم کبـاب کـړئ — چـي مـدام پـر هـر زیـارت لګـوم خـوي

---

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې دېوان يا حيوانان وي ... پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ ... چې مدام ځنې بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې[2] کله را شي ... يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي ... د هجران تشنک وهلي دي ککګوي

۴۸۳ دې مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو ۳۵۰۸
له فرياده د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي ... همېشه به يې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو ... د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده ... که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې ... هغه ګل غوارم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته ... چې د ګل ټولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي ... پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه ۳۵۱۵
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر ژړوي ... بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وانښه په خوله تر ګوته نيسي ... که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم[4] ښايېږي ... تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو ... پر پرهار د پاسه مالګې دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې ... لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم ... بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي ۳۵۲۲
چې "حنان" له خپله ياره[7] اړوي

زلفې د دلبر پر مخ څه نښو نما کوي ... قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق له ... سترګې کې[9] بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما ... عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره — تور خال يې د زړه په ورو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي — خوله يې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نريه ملا لري — زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هيڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز ۳۵۲۹
ځکه دا شيدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

د عاشق پر زړه اورونه بلوي — د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم — په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو — په غمزه ياغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي — لخ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه يم — دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقيبان يې [1] په خپل وصل سرفراز کړه — پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2] ۳۵۳۶
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مايل وي — د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4] — له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنيا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ — چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که — چي آيات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بايلي — که يې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسي دا د راباندي وکړه — رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي ۳۵۴۳
قند او کورت پر هغه يو وي چي جاهل وي

په دنيا کي به تر هغه څوک خُرم وي — چي ملګری يې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي — چي يې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9] — د کېميا خيال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
مور د عشق و غره ته شاده لګولې — له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپين مخ باندي تور خط د يار ضرر دئ[12] — خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي — چي په فکر د دينار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته ۳۵۵۰
چي په خيال د يار د وروځو مدام خم وي

---

(۱) اصل: رقيبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دېوان: هر يو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آيات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دېوان: د دنيا خيال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چي ته یې یو جانان وي هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي د لبرېزي پیالې د پر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله هغه دم ګل آشفته نرګس حیران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک یې نشته دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي یې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نیسم زړه تې(2) بولم پر اشنا باندي اشنا د پر مهربان وي

490 په قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي(3)
د میرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېزي چي یې سر و آئینه ته(4) د زانو وي
چي خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو(5) ځای یې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلي څوک چي یې کانی وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کړو ورځو تصویر به یې څوک کاږي کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چي په خیال د یار د قد د سروي بندي شي د فاختې په شان یې(9) تل ذکر کوکو وي

491 دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي(10) ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د یار دواړه خور و ورور دي په دنیا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم که یو دم مي د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي چي بې آبه پګښي اوسې عزت نه وي
خواږه نه دي هغه غوښې د بدن دي چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښایسته نجل وي مخ دې واوړي(11) چي په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492 ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه
کانی کم د ترازو د قیامت نه وي(13) ۳۵۷۱

که کوې را سره د پره جفا ښایي رسا حُسن لره جور رسا ښایي
له حیا په آئینه کي کتای نه شي که کوي بېګانګي له اشنا ښایي
که له لاسه مي نن بوی درومي د عطرو چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښایي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چي خدای قاضي محمد شفیع وي ".
(4) چاپي دېوان: و آئینې ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترګو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کانی د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو — که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري — پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه[2] — کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 — په اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه — ۳۵۷۸
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي — ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت داستا د وروځو حیرانېږم[3] — چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو — چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را ترغاړه — ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته — څوتېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق[4] ورله ښایي — کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 — رقیب بیا څه ورته و ویل حیران یم — ۳۵۸۵
له "حنانه" چي کوي بې پروایي

تمام عمر په غفلت کښي نا پکاریې — لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیاریې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس — په جنت کښي به له حورو سره یاریې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې — په هغه جهان به ته ګډ په ګلزاریې
د ضعیف له اوږو بار دَلته واخله — په صحرا کښي د محشر به سبکباریې[5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6] — په جنت کښي به دا خل بې انتظاریې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو — په عرصه کښي د محشر به لکه ماریې

495 — نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه" — ۳۵۹۲
ته پسې مدام د خلقو په آزاریې

چي یې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته یې — چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم — چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم — چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم — چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم — چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم — تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 — چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" یم — ۳۶۹۹
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه   که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه   که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له ستړي زړه پوښتنه   چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم[1] په مینه کي هر ګوره
یار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چي خبر یې د تلو وشو ناګمانه   لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چي یوسف مي شو ملګری له کاروانه   شو یعقوب زما د زړه پسي پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه   د ژوندون طمع مي وخته له ځانه

چي ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به ځوک پر لاري وي ملګري   چي ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له ستړیا به یې زړه نه غواړي خبري   په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري   اړوي به باندي تل دغم پتیري[2]

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چي پر سر مي را پرې نه وته ډبره[3]

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي   خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي   له ستړیا به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې دېو و دد[4] ملګري سېر وي   پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چي ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم[5]

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم   چي نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم   نې له هجره څخه زه څیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم   دی پخوا را پوهېده چي دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکی وي
لعنتونه دي زما پر خیرګی وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مې مینه وای رشتیا سوئ په اور وای | په نغري کې بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مې یېلي[2] کالي خیري سر سرتور وای | په اندوه سره مې ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مې تر اوسه سر په ګور وای | ښایي دا چې مخ مې تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دې وي د ده پر دا نایي
صد لعنت دې وي زما پر اشنایي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته | نه یې آس، نه یې خېمه، نه یې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته | له دغه غمه مې شوه اِینه ورسته
په مجلس کې به د چا وي نشسته | په ناکام که چیري خلاصه کړې پسته

تف زما په اشنایي شه بېوفا یم
چې بې یاره لا تر اوسه ژوندی پایم

یار مې ولاړ شو په سفر پسې زهیر یم | له دا غمه[4] تل اخته د ځان په ویر یم
ریشخندي د هر صغیر و د کبیر یم | چې په غم لا د قلیل و د کثیر یم
زخمي کړئ ببلتانه د غم په تیر یم | همېشه د دغې چاري په تدبیر یم

چې تر کومه به بې ننګه یم بې عاره
چې لا طمع کړم د عیش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غریب کړې | د وصال ښادي مې یو وار په نصیب کړې
تللئ یار راسره وصل عنقریب کړې | مشرف په دغه ګل دا عندلیب کړې
د هجران ناسور مې روغ په دا طبیب کړې | خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبیب کړې

په کرم سره د خوږو زړو دوا یې
چې لار ورکه کړې هغه پر لاري بیایې

وسیله مې کړې مجاز و حقیقت ته | خاموشي مې کامیابي کړې معرفت ته
شک مې ورک کړې له خاطره طریقت ته | را تر غاړه کړې[7] ځنځیر ستا و قربت ته
ډېر طامع دي یم د وصل[8] و شربت ته | بې پوښتني مې لار و کړې[9] و جنت ته

غیر خیال مې که له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مې که[10] په ستوني کې دارو ته

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه
(5) چاپي دېوان: -
چې اجل مي عذر وکه په عالم کښې | ګڼه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړې طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت پـه تـار مي خيـري زړه رفـو کـړي   روبـرو مـي آئينـه د خپـل زانـو کـړي
صـبر را د نوخطـانو لـه جـادو کـړي   فسادونه مـي لـه زړه څخـه جـارو کـړي
بـې ويلـو مـي پـوره هـره آرزو کـړي   مـا "حنـان" د بـيم پـه اوښـو کـي لاهـو کـړي

497 کـه مـي چيـري يـې بللـئ لـه اخلاصـه ۳۷۴۳
پـه کـرم مـي کـړه لـه غشـه(1) سـينه خلاصـه

﴿مخمس﴾

عقـل و هـوښ صـبر و آرام را څخـه تللئ   خـو پـه بحـر د عشـق زه يـم کښېـوتلئ
زړه مـي هيڅکلـه آرام نـه دئ مونـدلئ   پـه کـږو د کـاږه بخـت يـم پوهېـدلئ
د ګـرداب پـه ميـان کـي ګـرزم لکـه خلـی

آبـادي مـي د تـن ميـني کـړه اوجـاړه   چـي هسـتي مـي وه د صـبر(2) هغـه ولاړه
چي د عشـق محکـم ځنځيـر شـو را تـر غـاړه   د شـوخ چشـمو لـه نظـره امـان غـواړه
پـه کـږو کتـو يـې دئ هـان نتلـی

وصـل و هجـر د دوو کـانو تـر ميـان کـړم   بېلتانـه يـې پـه ژونـدون پـوري حيـران کـړم
نـه پـوهېږم پـه څـه شـان تـدبير د ځـان کـړم   د دې هسـي رنـځ عـلاج پـه څـه درمـان کـړم(3)
چـي پـر زړه يـې يـم د زلفـو مـار خـوړلئ

لا تـر څـو بـه د هجـران پـه خـواري خـوار يـم   بېلتانـه يـې مـدام سـوئ پـه انګـار يـم
ډېـر پـه وصـل کـي(4) لـه هجـره نـاقرار يـم   همېشـه سـترګی سـتومان پـر د غـه لار يـم
د فـراق غمونـو نبـه يـم پېژنـدلئ

چـي مـي يـار را څـه تللـئ دئ عالمـه   لـه انـدوه يـې(5) نـه پـر غـر يـم نـه پـر سـمه
دا بـلا چـي مـي پـر سـر اوري لـه کمـه(6)   حيرانېـږم چـي لا مـړ نـه يـم لـه غمـه
کشـکي نـه واى زه لـه مـوره زېږېـدلئ(۷)

يـار مـي قصـد د سـفر وکـړ سـوربدو تـه   دا سـبب شـو زمـا د تـن و نرېـدو تـه(۸)
ځـان مـي نـه ورکـاوه اوس و خواربـدو تـه   اوس راضـي يـم د لعنـت و بارېـدو تـه
چـي تـر اوسـه مي ژونـدی دئ ځـان سـاتلئ

ربـه تـه پـه مهـر لطـف عنايـت کـړې   ضـلالت مـي کـل بـدل پـه هـدايت کـړې
مشـغولا مـي د قـرآن پـه تـلاوت کـړې   لـه جملـه فسـق وفسـاده مـي نفـرت کـړې
د هغـه پـه روی چـي تـا دئ راسـتولئ

---

(١) چاپي ديوان: له‌غشو.(2) چاپي ديوان: د زهد.(3) دغه‌نيم بيتی په‌اصل کي نسته.(4) چاپي ديوان: هم په‌وصل کښي.
(5) چاپي ديوان: له‌فراقه(6) کمه = کومه(7)چاپي ديوان: "کشکي نه‌واى زه‌تر اوسه پايېدلئ ".(۸) دا بند په‌اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا له اشتغاله امان را کړه / له هوسه له عیشو مې بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه / لار زما و خپل قربت ته را پیدا کړه

امید وار دي یم و در ته درېدلئ

څو به ګرزم په عالم کې تازه تر / چې اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مې وکړئ[1] دا ثمر / اوس "حنانه" دا مقال کړه مختصر[2]

۴۹۸ — په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ — ۳۷۷۰

دا څه وخت څه زمانه شوه را پیدا / په ناحق، په ظلم هر سړی رضا[3]
په ښکاره کوي ناحقه هسې چاري / چې نې شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چې خپله نفعه ویني / د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښې سل قسمه و خوري / د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه / هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني / بې مرضۍ یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي / هسې کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره / لواطت خون د سړي ګڼې روا
هیڅ په کشر کښې ادب نشته له مشره / نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بد و دلته تول کړه / د قیامت په ترازو کښې نشته غلا

۴۹۹ — الهی له هسې قومه نجات ور کړې
و "حنان" ته په خپل فضل ربّنا — ۳۷۸۱

عمر درومي په شتاب / دم قدم دئ په حساب[4]
ته تر څو بېغمه ناست یې / مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي / ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ / او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي / که په و خوري شهد ناب
هر چي ور شي واړه ډوب که / جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لري هیڅکله / نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیرۍ کاندي / په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه / نه حیا کړي له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې / چي دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې / او باطن لکه سیماب

---

(۱) چاپي دېوان: ورک کړئ. (2) چاپي دېوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در له ره ښايي ― چي پيدا يې له تراب
هم د بولو له سوراخه ― دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شې ― هيڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو ― بوخت يې لکه قصاب
باز چي غوښې تل د قام خوري ― ځکه بند دئ په تناب
د بل زيان دا ستا تکيه ده ― د بل زيان بولې ثواب
دا ستا خوی شيطان خجل کړ ― څه خو وکړه اجتناب
دين دې بايلو پوره نه شو ― ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دې چپه که ― نيم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه ― تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰ ― کې په غوږ کړې دا څه دُر دي ― ۳۸۰۳
د "حنان" ويل خوش آب

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل ― څو به کړم در ته معلوم زه په ويل
يو ميرزا، ميرخان، دولت د علم کان ؤ ― د سلوک شعر يې کړئ دئ افضل
بل اخوند مياداد د عشق په ميو مست ؤ ― ښه شېرين الفاظ ويلي ميا واصل(2)
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ ― په پښتو يې غزل بِه دئ يو تر بل
د خوشحال ختک ويل کل نصيحت دئ ― په ظاهره مسخرې دي يو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی ― ښه دېوان(4) يې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حميد موشګاف د خيال په شعر ― څه به وايم نا سفته(5) دُر يې پېيل
عليخان اخوند زاده پېښوری و(6) ― ښه آبدار دُر يې له ژبې(7) تويول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کي ― جوړول يې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پيرمحمد شعر که واروې(10) ― په هر بيت سره يې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح ― ښه اشعار به يې وايه لکه بلبل(13)
د عيْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14) ― آفرين دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کي ډېر استاد و ― سيال يې نه و د خپل عصر د ويل(16)

---

(۱) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ويلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر يې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "عليخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پير. (9) چاپي دېوان: "په ويلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پيرمحمد نظم ته که ګورې ― هر ګفتار يې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سيال يې نه و په پښتنو کي په ويل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وايې. (16) چاپي دېوان: "په هر بيت سره يې زړونه سولول".

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ[1]
پــــه تکلیــــف تیـــاروي واړه غــــزل[2]
اوس صـــدیق اخونــدزاده ښــه شــعر وایــي
ډېـر ښــه پــوه دئ د بیتــو پــه نښــلول[3]

٥٠١ د ســکوت[4] مهـر پـر خولـه کښـېږده "حنانـه"
ثــه غــرض دي دئ[5] د خلکــو پــه ښــوول ٣٨١٩

نــه رســېږي ســتا و وصــف تــه[6] دلیــل
عقـل نـه کـه پـه دا بـاب کـي قـال و قیـل
د بدبــه د خســروی چــي دي شــوه پورتــه
د کســرٰی پــر ډمامــه یــې وکــېښ نیــل
و لـــویي تـــه دي د عقـــل چـــاره نشـــته
د درخـــاوري دي رانجـــه کـــړې جبرئیـــل
پــه ډېـر لطـف سـره یـې و بللـي پـور تـه
ســتا و لـــور تـــه منتظـــر د عـــرش قنـدیل
لامکـان یـې سـتا مکـان پـه خپـل قـدرت کـړ
گفتگـــوی در ســـره و کـــاوه جلیـــل
نـــه نـــوي زره خبـــري[7] در تـــه وکـــړې
ثـوک د گـوی ثـوک د مگـوی د ثـو وکیـل
در تـــه وې ښـــو وې واړه د سِـــر خبـــري
ښـه یـې پـوه کـړې پـه کثیـر و پـه قلیـل
ده پخپلــه د لــولاک خلعــت دَرواغوســت
ســتا لــه رویــه یــې پیــدا کــړ سلســبیل
عنایــت چــي پــر تــا و پــر بــل چــا نــه و
کـه موسٰـی و کـه عیسٰـی و کـه خلیـل
چــي ســتا اســم یــې شــفیع کــړ و بــاري تــه
دا آدم صـــفي قبـــول شـــو پـــه تعجیـــل[8]
نــوح لــه غرقــه د توپــان نجــات پــه دا مونــد
چــي ور و ښــو دغــه ســتا مــدد ســبیل[9]
پــه وجــود کــي یــې ســتا نــور و بــل ثــه نــه و
لــه ســره اوره چــي ســالم و ووت خلیــل[10]
ستا پــه روی سره موسٰـی پیغمبر خلاص شو
او فرعــون یــې کــړ غــرق پــه رود نیــل[11]
د عیسٰــی پــه گفــت بــه مــړ کلــه ژونــدی و
کــه یــې ســتا اســم پــر زړه نــه وای دلیــل[12]
چــي یــې قصــد کــړ د کعبــې و خرابــۍ تــه
ســتا مــدد صــقر تــه بــوت اصــحاب فیــل[13]
برکـــت و واړه ســـتا خیـــر البشـــره
چــي لښــکر د خــدای پــر راغــئ ابابیــل[14]
پـه لسـان د هـیڅ انسـان دي صـفت نـه شـي
لـــه تعریفـــه دئ قاصـــر عقـــل طویـــل
ســـتا د درخـــاوري زمـــا کحـــل البصـــر دي
د گنـــاه بـــار مـــي هرگـــوره دئ ثقیـــل[15]
ســـتا پـــه زور مـــي خلاصـــوه لـــه دغـــه بـــاره
خطـــا شـــوئ مـــي دئ وار زمـــا ذلیـــل[16]
هېـروه مـــي مـــه هـــر گـــز ابوالقاســـمه
هغــه دم چــي مــي روح اخلــي عزرائیــل[17]
لــه فرمانــه چــي دې[18] ســر غــړاوه ثــه شــو
پــه قیامــت بــه شــرمنده پــاثي ذلیــل[19]
مـخ یـې تـور دئ چي منکـر شـي سـتا لـه امـره
حاســدانو تــه دي ســپک بــار شــو ثقیــل[20]
چـاچي شـک درلـود دا سـتا پـه نبـوت کـي
میاشـت شـوه سـتا پـه رسـالت بانـدي دلیـل[21]
چـــاچي نـــه وکـــړ بـــاور منافقـــان شـــول
چـا و نـه کـړ سـتا پـر دیـن بانـدي تعطیـل[22]

٥٠٢ د حســـاب لـــه ورځـــي بـــیم مـــه کـــړه "حنانـــه"
د عاصـــیانو پـــه بخښـــنه دئ کفیـــل ٣٨٤٤

(١) چاپي دیوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ". (2) چاپي دیوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته. (4) چاپي دیوان: د سکون مهر. (5) چاپي دیوان: ثه غرض لرې. (6) چاپي دیوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري یې (8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دیوان کي نسته. (18) دې: دي یې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا ثلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري — نزدي که ليري ور ته نولېږم(۱)

په مخ ګلابه، زیات له آفتابه — د مخ و تاب ته دې کبابېږم

زلفي عنبره، په قد عرعره — باریک کمره، جبین قمره

په تن سیمینه، تن انګبینه — په خوی شېرینه بې تا کهېږم

د پسرلي ګله، زلفي سنبله — مشکین کاکله په لبو مُله

ډېر په عذاب یم په اور کباب یم — بې تا خراب یم لا خرابېږم

ابرو هلاله چشم غزاله — زما له حاله خبر شه لاله

بې تا غمګینه په زړه حزینه — ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم

لاله عُذاره، ګلاب رخساره — پري رفتاره در شهواره

په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم — مات پر کمر یم په تا جوړېږم

موی میانه، سرو روانه — ابرو کمانه، کاږه مژګانه

یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ — په زړه نتلئ نبه در پوهېږم

تر ګل خندانه، مخ ارغوانه — تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳ — "حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم — ۳۸۵۸

پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم

څو غافل ګرزي انسان — په خپل ځان پوري حیران

خدای پخپله ستا شاهد دئ — حذر نه کړې له عصیان

ته الا لِیعبُدُون یې — د خورو د اوبو زیان

سر د کَل خطا دنیا ده(۲) — په خطا پسې روان

همېشه د رزق د پاره — مرور یې له اسمان

کُل شَیئٌ هَالِکٌ دئ — الا وَجهَهُ، نادان

پاته شوئ هیڅوک نه دئ — نَه هندو نه مسلمان

وَلَو کُنتُم فِي بُرُوجِ — دا خبر دئ له فرقان

عزرائیل دئ برات کړئ — پر واړه ذي روح یکسان(۳)

فهم وکړه لږ منزل دئ — ستا تر ګور تر ګورستان

مه کړه خوب د بېغمۍ ته — پاته نه شي له کاروان

ته په څه سره غره یې — چي سر کاږي له فرمان

په پیرۍ عبادت نه شي — ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان

چي پیدا بنی آدم دئ — زړه یې ډک دئ له ارمان

هوښ کړه ته یوازي نه یې — ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیــا دغــه یــې کــار دئ	اســمان ژرنــده ســر گــردان
ژر بــه ورســې تــر مطلبــه	مــا ســوْی باســه لــه میــان
د هیچــا لاس پــه تــور نــه شــو	واړه ولاړ ځنــې پرېشــان
کــه مــا قبــل و کــه بعــد	تــر گدایــه تــر ســلطان
د وفــا متــاع یــې نشــته	واخلــه لاس لــه دي دوکــان
دنیــا سِــجن د مــؤمن دئ	وزه تــه لــه دي زنــدان
لِلانسَــانِ عَــدُوا دئ	تــه دوســتي کــړه لــه شــیطان
فهــم وکــړه پــه دنیــا کــې	چــا ســود کــړئ دئ بــې زیــان
چــې ســکندر، دارا، جمشــېد وو	واړه ولاړ پــه زړه پرېشــان

۵۰۴ نصــیحت و ځــان تــه وکــړه ۳۸۸۳

بــل تــه څــه وا یــې "حنــان"

؟ ؟ ؟

بیرتــه ځغلــې در بــدره	خبــر نــه یــې نــا خبــره (1)
غــابښ و تلــئ ږیــره ســپینه	پــه تــن لــوی پــه خــوی اصــغره
شــرم نــه کــوې لــه خدایــه	نــه حیــا لــه پیغمبــره
لکــه ســپی پــه گُمــان(2) غــاپې	لــه مــا نــامه تــر ســحره
تســبیح هــر خزنــده وایــې	هــیڅ نــه اروې کــور وکــره
عبــادت تــه خــدای پیــدا کــړې	تــه خــوردن کــړې گــاو وخــره
پــر هــر بــوټي فــیض اوري	تــر جمــاد و تــر شــجره
تــه محــروم یــې لــه دي فیضــه	بیــده پــروت یــې بــې اثــره
مغــروری لېــونی کــړئ	ځــان تــه گــوره خــاک بســره
تــه لــه څــه څخــه پیــدا یــې	چــې کــوې کبــر یکســره
لــه یــوې قطــرې منیــه	پیــدا شــوئ یــې عنتــره
شــیطان نــه زده چــې تــازده دي	د شــیطان د خــوی رهبــره
آدمــې دي ســره ورونــه	د یــوې ونــې لــه بــره
تــه پــه څــه د چنــدن ښــاخ شــوې	چــې و بــل تــه وا، ډبــره(3)
پــه ظــاهر لکــه موسْــی شــې	پــه بــاطن د قــارون کــوَره
چي یې کور دئ ستا په ځنگ کې	پــر ده ویــر او تــه خوشــتره
د بــل زیــان دا ســتا تکیــه ده	دســتم پــر بــلا بــره

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلي نسخي پشپړه سوه.

(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډېږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عاجز مېږي قدم ږدي   خبر نه یې له داوره
همېشه د بل و زیان ته   ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته   د دنیا په کار کي غوره
د دنیا په زیان نامرده   شي له خدایه مروره
له بنده ښځه شرمېږي   نه له خدا ښځه، کافره
خدای په هر نفس حاضر دئ   ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه وګرزه و خدای ته   توبه وکړه برادره

۵۰۵   د "حنان" ویل په غوږ کړه
د پېر بهتر دي له ګوهره   ۳۹۰۸

۞ ۞ ۞

چي د حق پر در رویدار بابا ولي دئ   خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ[1]
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ   حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سلیمان رنګه یې دي تر حکم لاندي   انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غیبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو   د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات یې تر عدد تر حساب تېر دي   د ولیانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر یې خاوري سره زر کېږي   هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر یې کم له حجه نه دئ   هم یې فضل زیات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هیچا ښځه نه که   مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنګسه در باندي در شي تر ده ورشه   چي له خوا، یې سروکار بابا ولي دئ
چي یې څوک قبر ته ور شي فیض مومي   چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف یې هغه رنګ لکه په ژوند و   ویده نه دئ تل بیدار بابا ولي دئ
هر مقصد یې پر مزار تر سره کېږي   پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندي فیض د حق اوري   له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي   ناز بردار پر لوی دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دی پوهېږي   په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶   زه "حنان" یې په اخلاص یم د در خاوري
په پیرانو کښي ابدار بابا ولي دئ   ۳۹۲۴

۞ ۞ ۞

(قصیده)

ولاړه ځواني ولاړه پیري راغله ږیره سپینه[2]   غاښ په خوله کښي نشته عمر ولاړ شو نه راځینه[3]
خرید وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته   زه هم پسې ځم توښه مي نشته یم غمګینه

خرید مي په بارو د عصیان کړئ دئ غفاره صرف   نقد بخښ لرې دا جنس مي را نیسه متینه
را ښځه عمر شو په لهو په لعب کښي   نه را ښځه وشو کار د دین هرګز په مینه

---

(۱) دا قصیده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفین. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصیده نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لرم عمل لایق چي در یې ورېم درګاه ته
ته مې پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مې تا ته ډېر دئ
ته مې لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چي لا تقنطو خوشحال یم
فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره
هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبایح مې د اعمال له دښمنانو
ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم
خلاص مې کړه په فضل ستا له دي د بو لعینه
هیڅ مې حاصل نه شو له رفعته په دنیا کښې
پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مې له شیطانه په امان کړې
مژده لا تخافو را باندي وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده
ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مې کار دئ
روند له خپله عیبه یم الٰهُ العالمینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه
بحر د احسان لري حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه
تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مې نسه لاس زما دستګیره افتاده یم
نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې
ډېر ډېر وار خطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مې برابر کړې
هسې لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په ګناه بار یم سترګي نه لرم و تا ته
ته مې عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مې خلاص که
بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
تول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق
هلته مې جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چي مې له تنه ځخه وزي ذوالجلاله
ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولي
ته مې پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷ ډېر مې دئ امید زما "حنان" تا ته رؤفه ۳۹۴۹
مه مې کړه نامېنده یا الٰهُ العالمینه

الهي د هر چا قاضي الحاجات یې
په عطا په کرم حل المشکلات یې(1)
نامېندي ده ستا له دره ځخه کفر
د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه
عفو کړونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم
ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدی بل عمل نه را ځخه کېږي
ته خبر په واړو سِر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله
دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا له دره هیڅ سړی نا امید نه ځي
زه هم نه ځم ته واهب العطایات یې
کار زما غریب په خپل فضل پوره کړه
لاس مې و نیسه رفیع الدرجات یې
په کرم مې د مهم قفل را خلاص کړه
یا فتاحه ته کاشف المشکلات یې
خواست بې تا له چا روا نه دئ کریمه
بې له شکه ته سامع المناجات یې
له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر یې
ور کوونئ و ذرې ته د حیات یې
منزه یې له ادراک، له وهم و فهمه
مبرا د چون چرا د کم و زیات یې
وَلَقَد کَرمنا تا دي فرمایلي
و انسان ته بخښنده د کرمات یې
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مې وکړه
ته غیاث د مستغیثو هر اوقات یې
زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه
د هغو له دیده ته چې ځني مات یې(1)
تا ویلي دي فلاتَنهَر، سائل یم
زما حاجت را کړه لایق د دې صفات یې
ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر
عفو کړونئ د ګناه پر عرصات یې
ما عاصي دین په دنیا دئ بایلوولئ
ته دلیل د حیرانانو د حالات یې
زرغو نه ګیاه پیدا باران پر و کړې
ته صانع د همه وارو مصنوعات یې

۵۰۸ د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه
قبلوونئ د دوعا په هرساعات یې ۳۹۶۹

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کرم ابتدا(2)
بل په نعت د رسول مجتبٰی ﷺ
دایره د فالنامې د دې کتاب
نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب
څوک که فال په دایره کې نیسي ګوره
هم الحمد قل هوالله وایي وروره
نور دې ګوته په یوه خانه کې کښېږدي
مخ په کښته دې حساب که لوړ دې پرېږدي
حرف دې کاږي پر کاغذ یوولسم
چې ور و رسي تر پایه پوري سم
دایره دې بیا له سره راشماري
چې یې مراد د زړه تر سره که باري
حرف دې بیا یوولسم شماري نېکرایه
چې نیو دئ وي حرف تر هغه ځایه(3)
او دا لوړ حساب دې لوړ کاږي دیندار
پر هغه باندي چې کښلئ وي له واره
د غزل د سر مصرع به شي ترې جوړه
مګر ته غلط شوې مه کړه ماته غوړه
هر مطلب چې وي په زړه کې وایه کېږي
په ویلو یې د فال څښتن پوهېږي

۵۰۹ د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که
دا "حنان" دي په یوه الحمد یاد که(4) ۳۹۸۰

---

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به بنایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید — چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي — او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي — زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعید مرید حاضرؤ — چې یې وا ورېده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ — د حضرت بازید له قوله په ربښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده — چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه — له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي — د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه — وې لیدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع — چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو — چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي — ملائکې په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه — چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګذر وکه دوزخ ته — او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو — وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي — بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي — دغه حرف چې بایزید ولي الله

۵۱۰ — دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ — ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا — ۳۹۹۸

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني — چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ — چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو — له هدوکي بنې ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو — لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

۵۱۱ — چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي — د "حنان" په مذهب کفر بولم دا — ۴۰۰۳

۹ ۹ ۹

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدد د ابجد به درته وایم
یو څو چیزه برابر دي په حساب(1)
که کشمش دي که نخود(2) په حساب یو دي
هم بنګي او ملحد(۳) یو دئ په دا باب
د درازو د بېعقل(۴) عدد یو دئ
هم کاکل و ګژدم(۵) یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ(۶) یو رنګه عدد دئ
خواجه سرا او خرسیاه(۷) سره تناب
هم صهبا او پیاله مې(۸) په یوه رنګ دي په
قلعه برج(۹) هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه(۱۰) یو دي
هم دغه رنګ برابر سهو حساب(۱۱)

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾ (۱۲) ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ
پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ
"بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه یې هم پر څنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه
که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ(۱۳)

۵۱۳ ؟ ؟ ؟ ۴۰۱۲

اورېدو مې چي یو ښکلی لکه لمر و
وا یې خیست له یوه توره ډېر عبرت
وې یې ته یې توره شپه زه لکه ورځ یم
پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
تور وې دواړه د یوه آدم اولاد یو
ته پرڅه کوې له ما څخه نفرت
که زما د رنګ یو څاځکی پر تا وشي
هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاځکي پر ما وشي ستاله رنګه
تمامي عالم مې پیس بولي صورت
مې باید چي زه له تا څخه کنار شم
ته پرڅه هومره اندوه کوې حسرت

۵۱۴ دا قطعه "حنان" ویلې په رښتیا ده
ګوندي واخلي مهرویان ځني عبرت ۴۰۱۹

﴿قطعه﴾ (۱۴)

چي مې و کاته په رای و په تدبیر
نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسي نه چي سترګي و ګنده خوله بنده
چي مقام یې وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه
چي پکښې وي امر و نهي د لالت

۵۱۵ ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه
په قدر چي طبع نه کړې ملالت ۴۰۲۳

---

(۱)دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي =ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212.
(۵) کاکل =ګژدم= 71. (۶) عدو = سګ= 80. (۷) خواجه سرا = خرسیاه= 876. (۸) صهبا= پیاله مي = 98.
(۹) قلعه= برج = 205. (۱۰) لوک= مایه = 56. (۱۱) سهو = حساب= 71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چي دی و په هغه علم کښي کامل
چي بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وې زه یم په دا دواړو کښي عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اوربده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق و بوله جاهل
لکه ناوې چي زینت په زیور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې — چي زیور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ — کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل[1] ۴۰۳۲

دا خو کاره له دا خو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په خو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شیرازي څخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کي رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندي نه لري حیا کشمیري صبر — طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه — نه به چیرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کي حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ دا قطعه به مطوله وه "حنانه"
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره ۴۰۴۰

﴿سراپا﴾[2]

اي چي زړونه وړي له شاهه له ګدایه — خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر تر پایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کي له خرواره موتی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یو سروه ده نازکه — په رفتار یي له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چي زړه ور باندي تم دئ

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شانې که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د خورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پاڼې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زیب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګي، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګي دي مستي ځني تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایې څه د باڼو ګانو په غضب کې
وي مدام د خونرېزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځني تویېږي
صفا یې په نزاکت ځني څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځني و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتي د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چې د زړه ویني(1) خوراک دئ — له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه — په تنګي یې غونچه وایسته له شکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده — چې و مرګ تې(2) رسولي خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده — و بوسې ته یې نیولي ما، شومي ده
غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته — چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه — د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي — په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ — نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې(3) مه بوله خوږ ناک دئ د کابل — ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي — کې د خیال په خوله کې و نیسې او به شي
سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ — او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
چې ښایست یې په هردم و وهي موج — لوټوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره — خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره
غاړې(4) نه ده ګلدانۍ ده د بلور — چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د میو صراحي ده — چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکاريږي — دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
دا سینه ده که د ثورلسم مهتاب ده — که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده — و بغل تې(5) د زاهد خورینه اینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي — لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي — که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي — خلقې یې په دیدن پسې توپان دي
څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا — یو یې وره ضیا له لاسه د بیضا
پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده — پر نقره باندې ورقه د طلا ده
ګوتې نه دي نوي میاشتې سره تولي — اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو — چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو
څه تعریف به و کم زه د هغې ملا — چې په خیال کې نه کښېوزي د هیچا
زې(6) په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم — چیري و وینم مېږۍ څنې پر څنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه — پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
نس یې مه بوله پیروی دئ د شیر — که صندل دئ له شیدو سره خمیر
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ — یو خرمن د شګوفې د ګلشن دئ

(١) ویني=ویني یې. (2) تې=ته یې. (3) زنې=زنه یې. (4) غاړې=غاړه یې. (5) تې=ته یې. (6) زې=زه یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربېښمو ډېر مهين دئ ناف يې   پــه آرزو ســره يــې زړه د زاهــد شــين دئ
مــه بولــه غــوټۍ ده د ســمن   کــه نافــه ده دا لــه مشــکو د خُــتن
دا نــاف نــه دئ يــو ګــرداب دئ د زمــزم   ننباســي جمــع زړونــه پــه هــردم
وه، څــه نــاف، حلقــه د ســترګو د غــزال ده   چــي مــدام لــه خــوږو زړونــو مالامــال ده
پــس لــه نافــه بــه څــه وايــم زيــات و کــم   لــه حيــا شــو دلتــه مــات ســر د قلــم
کــه هرڅــو زړه ســره ګــنج کــړم چي څــه وايــم   خاموشــي وايــي مــانع لــه دې اعضــا يــم
پــر دا ځــاى بانــدي ويــل لــه حيــا نــه شــي   کــې(1) کــوم مرغــه د قــال پــر الواتــه شــي
دواړه ســاق يــې تــر بلــور مصــفا دي   د عشــاقو د زخمــي زړونــو دوا دي
هســي صــاف دي چــي کاتــه بانــدي ښــويېږي   پــه اميــد ســرې(2) د زړه غوټــه خلاصــېږي
وه، څــه ســاق دئ کــه دســتې د نســترن دي   او کــه شــمع کــافوري د انجمــن دي
د لالــه تــر ګــل نــازک يــې دواړه پښــې دي   کــې هــر څــو کــوم تعريــف تــر هغــه ښــې دي
ســره نوکــان يــې ســره فنــدق د اصــفهان دي   د زخمــي زړونــو ملهــم د رنــځ درمــان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي يې کښېږدي   لــه صــفا د ګــل د رګــه زخــم رېــږدي
ســر ترپايــه دي تعــرف پــر "حنــان" پــور و   چــي د عشــق پــه اور دي ســوځ لکــه ســکور و
موافــق لــه خپلــه توانــه مــدح ســتا يــم   ګنــه کلــه هــومره شــي چــي يــې ادا کــړم

518   ولــي نــه شــو دا تعريــف لــه مــا ادا   4121
"حنــان" جــار شــه دغــه ســتا تــر ســراپا

۹ ۹ ۹

﴿رباعيات﴾

ربــه شــناخته مــي کــړه پــه ثنــا ســتا   لــه زړه و باســه بيلــه هــوا ســتا
مــا ســوا بيــرون کــړه زمــا لــه خــاطره   مشــغولا زه کــړم تــل پــه ســودا ســتا

۹ ۹ ۹

مــخ دي ســيالي کــوي لــه آفتــاب   زه يــې کــړم ويلــي لــه ډېــره تــاب
ســايه د زلفــو را بانــدي وکــړه   تور بخت مي ويښ که له شکر خواب

۹ ۹ ۹

ګــل چــي خنــدا کــوي لــه عشــرت   مغــرور پــه حُســن دئ لــه ســيرت
چي تــه داخل شــې نن پــه ګلشــن کي   ګرېــوان بــه خيــري کــړم لــه حســرت(3)

۹ ۹ ۹

(١) کې= که يې. (2) سرې= سره يې. (3) د غه دري رباعی په اصل کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مې د یار شو راته حادث
چې مرم د یار غم به راسره یوسم
نور یې ته ولې پر مرګ باعث(1)
څه به مې یوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج
بوسه د لبو را عنایت کړه
فراق دي ویستم له رسم و رواج(2)
موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح
مفتي د عشق هسې فتوا ورکړه
د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
د عاشق قتل معشوق ته مباح(۳)

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ
په څاه کې ولوېدم ستا د زنخ(3)

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وراندي
دنیا په باغ کې خندا په کار نه ده
تر هغه پېش چې اجل دي که لاندي
خپل سر ژر وخوري پسته چې خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د یار په رخسار
زه درته وایم چې دېوانه وي
یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته مه وایه د مینې راز
ولې ته نه وینې چې یوې ښځې
حذر کړه مدام له غماز
محمود کړ بېل په دروه له ایاز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ
خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس
بېرېږم دا چې په عرصات کې
عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش
زلفې یې شلوي زنار د کفر
چې باسي صوفیان شیخان له کېش(4)
سترګې یې یوسي زهد له درویش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص
جفا به له هغه شي در پېښه
که څه له عام وکه څه له خاص
چې یې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

---

(۱) چاپي دېوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث — نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ورپسې شپږ رباعی په اصل کې نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ورپسې رباعي په اصل کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوارۍ وکړو یار ته ما عرض — لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو — بدبختۍ زما کړ بې مدعا عرض

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط — رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسي چاري په دښمن نه که — لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

له ګلو واخیست باد سبا حظ — یو وړ قمرۍ له سرو بالا حظ
پتنګ هم ځان کړ فدا پر شمع — مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

چي مي ولیده د مخ شعاع — را غخه ورک شو کلی صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم — چي رقیبان شوه راته سباع

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ — چي بِه به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم — له دوا نا امید شي د ناسور داغ

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف — ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه — تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

خپل چي ورکېږي تل له نفاق — ځبله یو یوسي تول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي — مچان عسل وکه له اتفاق

هسي دي زه کړم فراق پایمال — چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني — تر موی باریک شوم[2] د ملا له خیال

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم — همېشه باج وړي د زړو له اقلیم[3]
نه نه غلط شوم معجزه طوره — د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم[4]

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده — ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خـال د وروځــو پــه میــان د عینــین — یـو آهـو دئ(1) پـه میـان کـي د حـرمین
او کـــه دا نـــه دئ(2) حجرا ســـود دئ — اطلــس یــې پــروت دئ پــر طــرفین

؟ ؟ ؟

شــور وماشــور د قیامــت حضــور شــو — چـي د یــار مــخ(3) مــي را ښخـه دورشــو
ورشـــي و بـــاغ تـــه(4) ګـــلان ســـره واوري — د مېلمـه پـه راتلـه(5) د مفلس مـخ سـور شو

؟ ؟ ؟

زلفـــي دي طعـــن پربـــت د چـــین کـــه — شـوخي سترګي دي تـل غـارت د دیـن کـه(6)
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته — پـر خپـل قـدرت بـه ځـه ډېـر آفـرین کـه

؟ ؟ ؟

علم مومي چي یې شپېږ چیزه حاصل شي — حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شـــفقت دا ســـتا د لفـــظ تحقیـــق وایـــي — هـم سـبق بـې نـاغې لـولي زر قابـل شـي

؟ ؟ ؟

تـــل بـــه اختـــه د ځـــانو پـــه ویـــر وي — چـي پـر زړه یـې نښـتی د جفـا تیـر وي
پـه لېونتـوب د عشـق دي زه "حنان" خـوښ یـم — چـي غـاړه مـي بنـد سـتا پـه ځنځیـر وي

۵۱۹ (تاریخ وفات قبله گاهی ام) ۴۱۷۲

زمـا پـلار محمـــد حســـن د دیـــن پنجـــه — خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه — راتـــې(7) و ویـــل تـــاریخ شـــو مـــرغ چـــه(8)

۵۲۰ (در تاریخ وفات میا جان محمد اخند ﷺ(9)) ۴۱۷۸

چي ولـي و د خپـل وقـت فـاني فـی الله — نـا امیـده یـې ځـوک نـه تلـه لـه درګـاه
یو هوښیار یې په وفـات کښـي دغـه و وې — دا تـاریخ میاجـان محمـد رضـي الله(10)

1273

۵۲۱ (تاریخ وفات اخوی ام برهان(11)) ۴۱۸۰

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اوربـــلاوه — پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې — لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه(12)

۵۲۲ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۲

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر و تنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاريخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبرمات کړم پر ملا　　چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښياره مې د مرګ پوښتنه وکړه　　وې ويل تاريخ زر دوه سوه اويا

523　　　　1270 ۴۱۸۴

﴿تاريخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کريم　　شو روان الحکم الله الحکيم
له هوښياره مې د مرګ پوښتنه وکړه　　ويل تاريخ دی لهُ اَجر عَظيم

524　　　　1259 ۴۱۸۶

﴿معما﴾

يو ايلچي راغئ له هنده دلاوره　　ور سره عجب حيوان و برادره
دا حيوان قادر جوړ کړئ په قدرت و　　لس يې خولې او دېرش يې پښې اتيا يې سره[3]

525　　　　۴۱۸۸

؟　؟　؟

افلاکونه يې په نور د جبين و نيو　　درست جهان يې نبوت په نګين و نيو
پر نامه د مدينې معجزه ګوره　　چې مَه خيري سوه په ميان کي يې دين ونيو[4]

526　　　　۴۱۹۰

﴿ابيات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

يو څو بيته در ته وايم معنوي　　نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وايه کتاب　　هر غزل يې اووه بيته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام　　د دېوان غزل اووه بيته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آيته　　زياته نه ده ابتداء تر نهايته
ده نور خپل دېوان پر دا بحرتيار کړ　　ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي يا ډېره　　يا يې وزن يا کم حرف قافيه هېره
ته پر وڅکوه قلم د عفوي ياره　　دا خبره پر ځان مه نيسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم　　و جواب ته د دانا سوځم ويلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُر سُفتن　　ور ته يو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري　　و ړانده ته وي يو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه　　د ريا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښي دغه و وې　　چي تاريخ ئې دا مقام سو روضه

(3) دا معما د "فيل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدينه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چې وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کې چې مې وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲
سخندانو ته عذر د "حنان" دئ
چې انسان سره له سهوي له نسیان دئ
۴۲۰۴

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چې د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکی.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احوَل: چیک- هغه څوک چي سترګي یې کږې وي، یو شي دوه ویني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
آرهټ: لوی کوهی چي په غویو اوبه څني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي یې بیان راغلئ دئ.
أضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ...
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کیمیا "غیاث".
املوک: یو ډول مېوه ده.
أنثی: ښځه- ماده "د نرضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر یوه ټاکلي وخت ویل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وایي "غیاث".
اِیل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسي چي غالب پاچا یې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمی.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر یا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- یو ډول نبات چي کالي یا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له ستړيا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژياتي "ضد- هغه څوک چي روژه يې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پيمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنايي.
پَرته: هزيان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی يا سيخ چي په يو ځای له يوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حيوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروين" يې بولي.
پېژی: وګورئ بېزی.
پېزی: // // // //
پَيکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کارځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د يو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازيانه: شلاخه- قمچين.
تَت، تتي: پيکه- تاريک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غياث" د يوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: تورېدلئ- رمېدلئ
تریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه ننبه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرۍ: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: ځرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بوېناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه –پاک.
چمبر: حلقه- کړۍ.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴾ح﴿

حادِث: پیدا سوئ.

حامِد: ستایونکئ.

حُباب: د اوبو پر سر کوبی.

حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.

حُقه: د جواهرو دبلی "قوطی".

حَلاج: نداف.

حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.

حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

﴾خ﴿

خَت- ختي: کمیس.

خَدنګ: غشی.

خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.

خِراج: د مځکي محصول.

خرخوړی: ښکاره زړه جامه- زړه توټه توکر.

خړی: پروړ- خس.

خُف: د غبار په معنا- خوپ.

خفاش: شوپرک- کځلکی.

خلدبرین: جنت.

خَلی: خس- خاشه.

خمیازه: د ستړیا په وخت کي د لاسو غزول.

خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.

خنثی: نربنځی.

خَوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

﴾د﴿

دَرَسته: وسله- د جګړي وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چې د اسکندریې حاکم حضرت محمد ▪ ته استولې او آنحضرت ▪ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب- وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو ورلو څاروي.
دورَه: ټوکه- ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستاخیز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان د لاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه "ضد.

رَم: تښتېدل.

رَمق: وروستی ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو "ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وځکي کشمش زرخوږی: وری- هغه څوک چي د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمې په شان یوه کړی چي له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپړل په دقیق ډول ببلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوړدې خاشې لري، په کندهار کې جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکې لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پروېز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتې جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چې غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شیرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غونبه ده چې باز په آموخته کوي د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریېیم بیت) کې په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: بارخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی تري ولاړیږي.
عَینَین: دوې سترګي.

﴿غ﴾

غابوري: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غـَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فـُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه –چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـُقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکی.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم یې نوکري کوله.
کانه: چل-چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ځپه دئ" قمچین-شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار-توده.
کِسرٰی: د نوشیروان لقب و-د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو-تله.
کوب: د اوښ بوک-کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب-دین.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت-د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جګر" یو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګیند-پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅۍ-اوږده وربېښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایي چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تیرېږي.

لوک: اوبښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

(م)

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبري غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي وربښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَنِدَه.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

مورَه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار، زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

والی: غونډ والی –ګوشواره.

واهب العطایات: **بخشش "انعام"** ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنګه دره.

وَرَتې وَرَتې: ډېره ژړا- رینګتې.

ورېشه: وراشه- خبري- ګفتګو.

(ي)

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَبلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library